KUR'AN IŞIĞINDA

ÜÇ PEYGAMBER ÜÇ KİTAP

Dr. Osman Cilâcı

KUR'AN IŞIĞINDA
ÜÇ PEYGAMBER

(Hz. Musa, Hz. İsa, Hz. Muhammed)

ÜÇ KİTAP

(Tevrat, İncil, Kur'an)

Dr. OSMAN CİLÂCI
Konya Yüksek İslâm Enstitüsü
Öğretim Üyesi

Mistaş Basımevi
1976 — Konya
Tel: 14153

Ö N S Ö Z

Kur'an, bütün insanlık için ilâhi kitap olma vasıf ve özelliğini koruyan tek kitaptır.

Her geçen gün doğuda ve batıda Kur'an'ın nelerden bahsettiğini merak edenler çoğalmakta, Kur'an üzerinde araştırma yapanları, O'na bir başka açıdan bakmaya zorlamaktadır.

İşte bu kısa araştırmamız da, Kur'an'ın üç semavi din ve peygamberleri hakkında neler dediğini tesbit hedefine yönelmiş bir çalışmadır. Ayrıca yine burada üç dinin peygamberleri ve kitapları hakkında Dinler Tarihi açısından kısa bir açıklamaya da yer verilmiştir.

Ölçüsüz hiç bir iddia gütmeyen bu çalışmamızın, semavi dinlerin peygamberleri ile kitapları hakkında özlü ve sağlam bilgi almak isteyen her yaştaki okuyucu için yararlı olacağı ümidindeyiz.

Gayret bizden, tevfik ve hidayet Allah (c.c.)'tandır.

Dr. Osman Cilâcı

1 Ramazan 1396

Konya

27 Ağustos 1976

GİRİŞ

İnsanlık tarihini incelediğimiz zaman Allah'ın her kavme, her millete zaman zaman peygamberler gönderdiğini görürüz. Bu peygamberlerden bazılarının dâveti umûmîdir, bazılarının dâveti ise belirli bir bölgeye hasredilmiştir.

Her peygamber, insanlara tebliğ edilmek üzere Allah'tan ne almışsa onu eksiksiz olarak intikal ettirmiştir; bu bütün peygamberlerin müşterek vasıflarının en başta gelen bir özelliğidir.

İlâhî kitapların sonuncusu ve kıyamete kadar bâkî kalıcısı olan Kur'an, birçok peygamberlerin hayat hikâyelerine yer vermiştir. Kur'an'daki bu ilâhî tasarrufun en başta gelen sebepleri şunlar olabilir :

1) Peygamberlerin hayatlarının zamanla efsane haline gelmesini önlemek,

2) Peygamberlerin hayatında insanlar için ibret alınacak hususların bulunduğunu bildirmek.

Kur'an-ı Kerim'in, beşerî birçok vasıfları bulunan peygamberlerin kıssalarını zikrederken çoğu kere yer ve zaman göstermediğini de müşahade etmekteyiz. Buradaki büyük hikmet, adı geçen kıssanın her zaman ve mekânda tatbik kabiliyeti bulunmasını sağlamak için olsa gerektir.

Bu araştırmada Hz. Musa Hz. İsa, Hz. Muhammed Tevrat, İncil ve Kur'an-ı Kerim hem Dinler Tarihi açısından, hem de Kur'an ışığında incelenmiştir. Araş-

tırmamızda Kur'an-ı Kerim'e ağırlık verişimiz, mümkün olduğu kadar az hata yapmak düşüncesinden ileri gelmiştir.

Metin içinde geçen âyet mealleri genellikle merhum Hasan Basri Çantay'ın Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerim'inden alınmıştır. Adı geçen Kur'an tercümesi Türkçe'mizde oldukça tutulmuş bir mealdir ve âyetin tercemesi verilirken, o âyet için gerekli açıklama da yine aynı âyet üzerinde ve parantez içinde yazar tarafından yapılmıştır; bu da bir bakıma açıklamalarımıza ışık tutar mâhiyette olmuştur.

Kur'an-ı Kerim'de birçok peygamberlerden ve onların hayat hikâyelerinden ısrarla bahsedilmesinin asıl sebebi, peygamberlerin yaşadığı tarihleri nakletmek değildir; bundan öte çeşitli milletlerin tarihlerinde geçen bazı özellikleri belirtmektir. İşte bundan dolayı Kur'an, ismen bahsettiği peygamberlerin hal tercemelerine ait tafsilat üzerinde fazla durmaz; o peygamberlerin bildirdikleri dinin bütün itikâdî unsurlarını anlatmayı da lüzumsuz bulur.

Bununla beraber Kur'an, gerektiğinde, her milletin dinin itikâda ait hususları nasıl telâkki etmiş olduğunu belirtmeyi de ihmal etmez. (1)

Çalışmamız başlıca iki bölümden meydana gelmiştir. 1. ci bölümde genel hatları ile peygamberler ve peygamberlik üzerinde durulmuş, Hz. Musa, Hz. İsa ve Hz. Muhammed (s.a.v.) ayrı ayrı, önce Dinler Tari-

---

I. Kitapta mümkün olduğu kadar ayrıntılar üzerinde durulmamış, gereksiz açıklamalara yer verilmemiştir. Konular hakkında daha fazla bilgi almak isteyenler için dipnotlarında lüzumlu açıklama yapılmış ve kaynaklar gösterilmiştir.

hi açısından sonra da Kur'an'a göre incelenmiştir.

II. ci bölümde yine genel anlamda kitaplar üzerinde durulmuş Tevrat, İncil ve Kur'an, önce Dinler Tarihi açısından, sonra da Kur'an'a göre incelenmiştir.

1 - Peygamberler ve Peygamberlik

Genel olarak Allah ile insanlar arasında «habercilik», «elçilik» vazifesi gören, Allah'ın emirlerini insanlara ulaştıran kişilere peygamber (2) denir. Kelime dilimize Farsça'dan geçmiştir. Arapça'da aynı anlam için «nebi» (3) «rasûl» kelimeleri kullanılır. Türkçemizde genellikle Arapça ve Farsça asıllı bu kelimeler kullanıldığı gibi «elçi» kelimesi de bilinmektedir.

İnsanlık tarihinde çok önemli bir yeri olan peygamberlik müessesesinin hizmet sahasını, dînî ve târihî olmak üzere başlıca iki alanda incelemek mümkündür.

Târihî gelişmeye baktığımız zaman başlangıçta yalnız İbrâniler tarafından kullanılan «nebî» sözü, İdris, Hûd, Sâlih, Yûnus, Eyyûb (a.s.) gibi peygamberleri niteleyen bir kavram olarak karşımıza çıkar. Mekke'de müslümanlığın yayılmağa başladığı sırada «nebiyûn» (haberciler) şeklinde ifade edilen bu tâbir, Medinelilerin müslüman oluşundan sonra enbiyâ (haberciler, peygamberler) şeklinde kullanılma -

---

2. Peygamber, haber getirici, hususiyle Allah'ın emrini bildirici (bkz. Ziya Şükun, Ferheng-i Ziya, İst. 1967, I, 515).

3. Peygamber, İbrânice «nabi» yahut Ârâmice «nebia» kelimesinden alınmıştır (bkz. İslâm Ansk. İst. 1960, IX. 150).

ğa başlanmıştır (4).

Kur'an-ı Kerim'in birçok âyetlerinde «nebi» kelimesi geçmektedir (5).

Yine Kur'an'a göre peygamberler yalnız «ehl-i kitap» arasından çıkmıştır.

Nebi'ye «rasûl» de denir. Genel mânâda resûl, Allah-u Taâlâ tarafından kendi emir ve iradelerini, kanunlarını, şeriatini kullarına bildirmek vazifesiyle memur edilmiş olan büyük insanlar hakkında kullanılır (6). Peygamberlere iman esasını en mükemmel şekilde sistemleştiren din İslâm Dini olmuştur.

Daha önceleri her millet kendini, Allah'ın yeryüzündeki diğer milletler içinden seçip ayırdığı biricik millet sayar ve kurtuluşa ermek mutluluğunu yalnız kendine özge zannederdi. İşte bu duygu ve düşünceden hareket eden Hindistan, Bâbil, Mısır, Yunan, İran vb. gibi milletler kendilerinin Allah nazarında seçkin bir millet olduğuna inanırlardı.

Bu türlü inhisarcı düşüncelere karşı ilk kesin mücadeleyi İslâm Dini vermiş ve bütün insanların Allah nazarında bir olduğunu, bir milletin diğer bir milletten üstün tutulamıyacağını, hele renk farkının hiç bir

---

4. Meydan Larousse, İst. IX, 262.

5. bkz. el-Bakara, 61, 91, 136, 177, 213, 246, 248; Âlu İmran, 21, 39, 68, 79, 80, 81, 112, 146, 161, 181; en-Nisa, 44, 69; el-Mâide, 20,81, 155, 163; el-Enam, 89, 112; el-Âraf, 94, 157, 158; el-Enfal, 64, 65, 67, 70; et-Tevbe, 61, 73, 113, 117; el-İsra, 55; Meryem, 30, 41, 49 51, 53, 54, 56, 58; el-Hâc, 52; el-Fürkan, 31, el-Ankebût, 27; el-Ahzâb, I, 6, 7, 13, 28, 32, 38, 40, 45, 50, 53, 56, 59; es-Saffât, 112; ez-Zümer, 69; ez-Zuhruf, 6, 7; el-Câsiye, 16; el-Hucûrât, 2; el-Hadîd, 26; el-Mümtehine, 12; el-Felak, I; et-Tahrim, I, 3, 8, 9.

6. Ahmet Hamdi Akseki, İslâm Dini, Ank. 1969, s. 84.

şekilde imtiyaz vesilesi olamıyacağını, bütün kâinatın Allah'a ait olduğunu, Allah'ın hiç kimseyi diğerinden ayırdetmediğini açıklamıştır (7).

İslâm Dini, insanların Allah nazarında eşit olduğunu bu şekilde kesin çizgilerle açıklarken, yine onların ahlâki seviyelerinin yüksekliği ve takva yönünden birbirlerinden üstün olabileceklerini de bildirmiştir.

Her Millete Peygamber Gönderildiği

Hal böyle iken Hz. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz hiç bir milletin Allah tarafından ihmal edilip unutulmadığını, aksine her millete bir hidayet rehberi olmak üzere Peygamberler gönderildiğini Kur'an'a dayanarak defalarca ifade buyurmuşlardır (8).

Hz. Peygamber (s.a.v.) gelmezden önceki milletler birbirlerinden ayrı durumda idiler ve çoğu kere de birbirlerinden habersizdiler. Bugünkü mânâda bir haberleşme imkânı da o zaman yoktu. Bu cümleden olarak Hindistan'ın hakîmleri, kanun koyucuları kendi bölgeleri dışındaki insanlara seslerini işittirmek gereğini duymamışlar, hatta diğer insanların buna lâyık olmadığı zehabına bile kapılmışlardır. Bu konuda İran'ın durumu da Hind'den pek farklı değildir.

İsrail oğulları ise bambaşka bir karakter ve düşünceye sahiptirler. Onlar, kendilerinden başka mil-

---

7. bkz. İlgili âyetler ve Hz. Muhammed (s.a.v.)'in Veda Haccı Hutbesi.

8. Her ümmetin bir resulü vardır (Yûnus, 47). Aynı konu ile ilgili olarak en-Nahl, er-Rûm, el-Fâtır ve İbrahim surelerine bakınız.

letlerden peygamber çıkabileceğine inanmak istememiş, bunu bir izzet-i nefis meselesi bile yapmışlardır.

Hıristiyanlar ise «teslis» (9) ten hareketle Hz. İsa (a.s.) ya «Allah'ın oğlu» nazarıyla bakmış ve kendilerini bu «oğul» tarafından himaye edilen bir tek millet saymışlardır.

İslâm'ın dışındaki milletlerde telâkki böyle iken Hz. Muhammed (s.a.v.), peygamberliğinin muayyen bir millete münhasır olmadığını, aksine son derece şumullü bir mâhiyet arzettiğini ilâhî kitaba dayanarak açıklamıştır:

«Biz seni (Habibim) âlemlere ancak rahmet için gönderdik» (10).

Meseleye peygamberlere iman nokta-i nazarından baktığımızda bir Hindû'nun, bir Yahûdi'nin hatta bir Hıristiyan'ın kendi peygamberine inanarak, diğer peygamberleri inkâr ettiği halde yine dininde kalabildiğini görürüz. Müslüman için ise durum böyle değildir. Bir müslüman Hz. Muhammed (s.a.v.) in hak peygamber olduğuna inandığı kadar, diğer bütün peygamberlerin de hak peygamber olduğuna inanmak zorundadır. Hz. Muhammed (s.a.v.) den önceki peygamberleri inkâr eden kimse iman şartlarından birini inkâr etmiş sayılır ve müslüman olamaz (11).

İslâm Dini bu derece şumullü ve mâkul bir inan-

---

9. Hıristiyanlıkta Baba, Oğul ve Rûhu'l-Kuds'ten müteşekkil Allah inancı.

10. el-Enbiya, 107.

11. Allah'a ve peygambere imanla ilgili olarak birçok âyet mevcuttur. Bu konuda bir fikir edinmek isteyenler en-Nisa, 14, 59, 64, 69, 136, 150, 151, 152. ci ayetlerine bakabilirler.

cı telkin ederken, yahûdilerin Hz. İsa (a.s.)yı yalancı saymaları, yine yahûdi ve hıristiyanların Hz. Muhammed (s.a.v.)i tanımak istemeyişleri, bir ilâhî din için inanç bütünlüğünü sağlamak yönünden nasıl ele alınabilir, nasıl değerlendirilebilir?

Bütün bunlardan da öte İslâm Dini, Kur'an'da peygamberlerden bazılarını ismen zikrederek onlara iman etmeyi emrederken, mevcudiyetlerinden bahsedildiği halde ismi açıklanmayan peygamberlere iman gereğini de müslümana emreder.

Peygamberlerin Görevleri

Kur'an-ı Kerim'in açıklamalarına göre zaman zaman dünyanın muhtelif milletlerine gönderilen peygamberlerin en başta gelen vazifesi, gönderildiği milleti «Allah'a kulluk etmek»e çağırmak olmuştur. Bir müslüman için esas umde budur ve her peygamber bu umdeden hareket ettiği için O'na iman şart kılınmıştır. Çünkü peygamber kendiliğinden bir şey söylemez, ne söylerse vahye dayanarak söyler (12).

Şunu kesinlikle ifade etmek mümkündür ki, dünyanın hiç bir dini İslâm'ın peygamberlere gösterdiği hürmeti telkin edememiş, bütün peygamberlere inanmak hususunda bu derece şumullü ve bütünleştirici bir inanç getirememiştir. İslâm Dini bu konuda şumullü bir inanç getirirken tevhidi (Allah'ın birliği) sağlamak, insanlığın problemlerini halletmek, herkesin birbirinin hukukuna saygılı olmasını temin etmek gayesini gütmüştür.

Nübüvvet, ilâhi bir bağıştır ve çalışmakla kaza-

12. bkz. en-Necm, 3—4.

nılamaz. Allah'ın ilim ve hikmeti bu bağışı ancak o istidadı taşıyan ve o yükü kaldırmağa gücü yetene ihsan eder (13).

Bütün kuvvet, kudret ve her türlü tasarruf kendisine ait olan Allah, peygamberlik vazifesi için kimi görevlendireceğini de en iyi bilendir.

Peygamberlerin masûniyetleri (14) ve insanlara tebliğle görevli oldukları vahiyleri bildirmiş olmaları keyfiyeti herkesin kabul ettiği bir gerçektir. Peygamberlerin, kendilerine vahyolunan hususlardan bir kısmını bildirip bir kısmını gizlemeleri veya ihmal etmeleri gibi bir keyfiyet onlar hakkında aslâ düşünülemez. Umûmi mânâsı ile «nübüvvet», bu tebliğ vazifesinin bütününü başarmak demektir.

İnsanların, gerçek ve ilâhi bir mürşit olan peygamberlere her zaman ihtiyaçları olmuştur. Her ne kadar insan, aklı ile Allah'ın varlığını, birliğini kavrıyabilirse de, Allah'a mahsus olan bir takım sıfatları anlamakta, O'na nasıl ibadet edileceğini tesbitte, âhiretteki mükâfat ve cezanın şekillerini bilmede peygambere

---

13. Hüseyin Heykel, Hz. Muhammed Mustafa, (çev. Ö. Rıza Doğrul) İst. 1948, s. 5.

14. Peygamberler hakkında masûniyetten başka, 1) İsmet (namus, doğruluk, kötülük ve rezaletten kaçınma), 2) Emanet (bir şeyin korunmasını güvenilen birine veya bir yere bırakma), 3) Fetanet (zihin açıklığı, anlayış, sürat-i intikal), 4) Sıdk (doğruluk, gerçeklik, hakikat, iyi niyet), 5) Tebliğ-i şeriat (peygamberlerin Allah tarafından bildirmek üzere aldıkları vahiyleri aynen insanlara intikal ettirmeleri) gibi hususlar da vacip bulunmaktadır. İşte bu vacip olan hususlardan dolayı peygamberler büyük günah işlemedikleri gibi, kasten küçük günah dahi işlemezler. Yanlışlıkla «zelle» cinsinden küçük günah işlemeleri ise câizdir. Peygamberler «zelle»de ısrar etmezler ve ilâhî uyarma sayesinde bir daha aynı hataya düşmezler.

ihtiyacı vardır. İnsanın bu ihtiyacını en iyi bilen Allah, gerektiği anlarda onları hidayete kavuşturmak için peygamberler göndermiştir.

Peygamberler en mükemmel şekilde insanlara öncelikle kendilerini yaratan Alah'ı tanıtmışlar, Al - lah'tan çeşitli vahiy yolları ile aldıkları hükümeri aynen aktarmışlar, Allah'a nasıl ibadet edileceğini de bizzat göstererek bu yolda örnek olmuşlardır (15).

Peygamberlerin, insanlığın fikrî ve ahlâkî yönden yücelmesinde, beşerî münasebetler çerçevesi içinde medenî hükümlerin yerleşmesinde, hayır ve şer olan şeylerin bilinmesinde büyük hizmetleri olmuştur. Peygamberler gerek maddî gerek mânevî sahada insanlar için daima önderlik etmişlerdir.

Peygamberlerin Sayısı

Şu kesin olarak bilinmektedir ki, ilk peygamber Hz. Âdem (a.s), son peygamber Hz. Muhammed (s. a.v.) dir. Bu iki peygamber arasında, adını bildiği - miz (16) ve bilmediğimiz (17) birçok peygamber gelip geçmiştir. Kur'an-ı Kerim, mutlaka her millete

---

15. «Andolsun ki Rasulullah'da sizin için Allah'ı ve âhiret gününü umar olanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir (imtisal) nümune(si) vardır» (el-Ahzab, 21).

16. Kur'an-ı Kerim'de şu peygamberlerin isimleri geçmektedir: 1) Âdem, 2) İdris 3) Nûh(4) Hûd, 5) Sâlih, 6) Lût, 7) İbrahim, 8) İsmail, 9) İshak, 10) Yâkub, 11) Yûsuf, 12) Şuayb, 13) Hârun, 14) Mûsa, 15) Dâvud, 16) Süleyman, 17) Eyyub. 18) Zülkifl, 19) Yunus, 20) İlyas, 21) el-Yesea, 22) Zekeriyya, 23) Yahya, 24) İsa, 25) Muhammed (a.s.)

17) Kur'an-ı Kerim'de Hz. Muhammed (s.a.v.)'e peygamberlerden bir kısmının haber verildiği açıklanır. Bkz. en—Nisa, 164; el—Mü'min, 78.

bir peygamber gönderildiğini bazı âyetlerinde açıklamıştır (18).

Peygamberlik en yüce bir mertebedir ve Allah vergisidir.

Peygamberler insan olmak (19) hasebiyle, bir - çok hususlarda bize benzerler. Fakat haset etmek, yalan söylemek, emanete ihanet etmek gibi kötü gördüğümüz hususlardan hiç biri peygamberlerde bulunmaz. Peygamberler akıllı, dirayetli ve ferâsetli insanlardır. Kadınlardan peygamber olmadığı gibi, erkeklik veya dişiliği belirsizlerden de peygamber olmaz.

Peygamberlik ve Mûcize

Peygamberlik, peygamber olan şahsın gösterdiği mûcize (20) ile belli olur. Mûcize öyle olağanüstü ve akıllara hayret verecek bir şeydir ki, onun benzerini göstermeğe hiç bir insanın gücü yetmez.

Çoğu kere peygamberler, kendilerini hak yoluna dâvet için gönderildikleri milletin isteği üzerine mûcize göstermek zorunda kalmışlardır. Peygamberle - re inanmak konusunda kararsız olanlar mûcize karşısında derhal iman etmişler, o şahsın peygamber olduğuna inanmışlardır. Bununla beraber, gösterilen mûcizeleri inkâr edenlere de her zaman rastlanmıştır.

---

18. bkz. el-Fâtır, 24; Yûnus, 47; el-İsra, 15.
19. el-Kehf, 110.
20. Mûcize, Allah tarafından gönderilen şahsın nübüvvet ve risalet iddiasında doğru olduğunu ispat için, Allah'ın kudreti sayesinde göstermeğe muvaffak olduğu olağanüstü hallerdir (Ömer Nasûhî Bilmen, Muvazzah İlm-i Kelâm, İst. 1955, s. 238).

Her peygamber daha çok kendi zamanında ge - çerli olan ve halkının en çok inandığı, bel bağladığı mevzularla ilgili mûcizeler göstermiştir. Hz. Musa (a.s.) nın sihir, Hz. İsa (a.s.) nın tıb, Hz. Muhammed (s.a.v) in belağatla ilgili mûcizeler göstermeleri, kitlelerini daha tesirli bir atmosfer içine almak gayretinden ileri gelmiştir.

Peygamberler, gönderildikleri milletler için her bakımdan en mükemmel bir örnek olmuşlardır. İşte bu vasıflarından dolayı kitleleri peşlerinden sürükleyebilmişler, cemiyetlerin maddî ve mânevî bünyelerinde köklü inkılâplar yapmışlardır.

Bütün peygamberler, Allah tarafından insanlara ilâhî birer elçi olarak gönderildikleri için bu yönden sanki birbirlerinin kardeşi gibidirler (21).

Birçok peygamberlerin, vahyin başlangıcındaki hallerini incelediğimiz zaman, onların bir müddet ibadet ve nefis murakabesi ile vakit geçirdiklerini görürüz. Bu peygamberler bir ay yahut kırk günlük zamanlarını riyazetle geçirmişler, dünyanın maddî âlâyişinden tamamen uzak kalmışlardır (22).

Nübüvvet makâmının birçok özellikleri vardır:

1) Peygamber gaybtan gelen sesi duyar, gaybta olan bir şeyi görür.

2) Peygamber, Cenab-ı Hak'kın bütün kulları arasından seçtiği müstesna bir varlıktır.

3) Peygamber, Allah tarafından kullara iletilme-

---

21. bkz. el-Bakara, 136.

22. Seyyid Süleyman Nedvî, Asr-ı Saadet ,(çev. Prof. Ali Genceli) İst. 1968, I, 44.

si istenen emir ve yasakları hiç bir tasarrufa tâbî tutmaksızın aynen tebliğ eder.

4) Peygamber, dâvette ciddiyetle çalışır, çağrısında şahsî menfeatı ile ilgili bir gayesi yoktur.

5) Peygamber, Allah emirlerini insanlara yalnız öğretmekle kalmayan ve yolunu şaşırmışları hak yoluna sevketmek için Allah'ın lutfuna erişen kişidir.

6) Peygamber, ahlâkî en yüksek değerlere sahip, her çeşit günahtan arınmış insandır.

7) Peygamber, insanları Allah'a iman etmeğe çağırırken bu dâvetin, tâ ruhların yaratıldığı andan itibaren devam ettiğini de hatırlatır.

8) Peygamber, dâvetinde haklı olduğunu, Allah tarafından insanları doğru yola sevk için gönderildiğini ispatlamakta gereğinde mûcizeler de gösterir.

Umûmî hatları ile konuyu ele alırsak, Kur'an'ın peygamberlerden ondördünü üç kısma ayırarak tavsif ettiğini görürüz :

1) Allah'ın risalet ve nübüvveti yanında devlet başkanlığı da verdiği, iyilikleri karşılığında ihsan ile mükâfatlandırdığı peygamberler.

2) Zühtle ve dünya lezzetlerini terketmekle bilinen peygamberler ki, Allah sâlihler vasfını bunlara tahsis etmiştir.

3) Allah'ın, kendi zamanlarında bütün yaratıklardan üstün olarak nitelediği peygamberler. Böyle bir peygamber kendi kavminde veya dünyada tek de olsa, o onların en faziletlisidir (23).

---

23. Afif Abdülfettah Tabbara, el-Yehûd fi'l-Kur'an, Beyrut, 1966, s. 214.

Kısaca ifade etmek gerekirse Peygamberlik, ilâhî hitâbın insan kitlesine eksiksiz olarak aktarılmasını sağlayan mukaddes bir makamdır.

A - Dinler Tarihi Açısından

1 — HZ. MUSA

Mûsevilik dininin kurucusudur (1). Musa, İbrânice «Moşe» kelimesinden gelir. Musa'nın M. Ö. XIII. yyıl ortalarında doğduğu kabul edilmektedir (2). Levi boyundandır ve hayatı hakkında kesin bilgi yok denecek kadar azdır.

Eski kaynaklar Musa'nın Mısır'da doğduğunu, fıravun Tutankhamon zamanında (M.Ö. 1352 — 1320) yaşadığını, Mısır'dan II. ci Ramses (1301 — 1224) zamanında çıktığını kaydetmektedirler. Musa'nın ana ve babasının kim olduğunun bilinmediği iddia edilmekle beraber, islâmî kaynaklar kesinlikle anasının adının Âsiye olduğunu bildirmektedir (3).

Hz. Musa doğduğunda İsrâil oğulları genellikle Mısır'da yerleşmiş durumda idiler. Mısır'ın esas yerlisi olan Kıptî'ler, İsrail oğullarına hor gözle bakar, onlara köle muamelesi yaparlardı. En ağır işlerde onları kullanırlardı (4).

1.İslâm'a göre peygamberler din kurucusu değil, din tebliğ edicileridir. Bu konuda geniş bilgi için bkz. Ahmet Hamdi Akseki, İslâm, İst. 1966.

2. Tevrat ve Kur'an-ı Kerim Hz. Musa'nın Mısır'da doğduğunu bildirmektedir.

3. Yahudi geleneğine göre Musa'nın annesinin adı Yohevet'tir (Yahudi Hahambaşılığı, İbrani Tarihi, İst. 1964, s. 29).

4. Hayrullah Örs, Musa ve Yahudilik, İst. 1966, s. 77 vd.

İsrail oğulları oniki sıbt (soy) idiler. Mısır'da günden güne çoğalıyorlar, fakat hâkimiyeti ellerine geçiremiyorlardı (5).

Dinler Tarihçilerinin genellikle naklettiklerine göre Mısır firavunu bir gece rüyasında, o yıl doğacak olan erkek çocuklardan birinin yeni bir din getireceğini, kendi saltanatını yıkacağını görür. Bu rüyanın etkisi ile o yıl İsrail oğullarından doğacak olan bütün erkek çocukların boğdurulmasını emreder (6). İşte bu sıralarda Musa doğar. Annesi, çocuğunun da öldürüleceği endişesi ile onu bir hasır sepete (7) koyup Nil nehrine bırakır.

Nil'e yıkanmağa gelen kadınlar tarafından kıyıdaki sazların arasında ağlarken bulunan çocuk saraya alınır. Firavun'un karısı, bazı kaynaklara göre kızı, çocuk için bir süt anne ararlar (8). Çocuğa da «sudan doğan, sudan olan» anlamında «Musa» adını verirler (9). Hz. Musa Firavun'un sarayında kendi annesi tarafından emzirilerek büyütülmüştür; fakat kadın, Musa'nın öz annesi olduğunu gizlemiştir.

---

5. Nakledildiğine göre Sencârip ve ordusu yahut (Buht-i Nasr) veya Câlut, İsrail oğullarının âlimlerini öldürmüşler, Tevrat-ı yakmışlar, Mescid-i Aksâ'yı tahrip etmişler ve onlardan 70 bin kişi esir almışlardır (Hasan Basri Çantay, Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerim, İst. 1965, I, 509).

6. bkz. Çıkış, I, 15—17. Bazı tarihçiler Firavun'un böyle bir tasarrufa girişinde kâhinlerden birinin rolü olduğunu iddia eder.

7. Bazılarına göre bir sandık içinde.

8. «Allah emzik çocuğunun Mısır kadınları tarafından emzirilmesini menetmiştir» (Haggay (X, 3).

9. Meydan Larousse, IX, 76. Şârinî, Şerh el-Makâmât, Bulak, 1284, s. 89 da bu ismin kıptice iştikakının mu «su» ve sa «ağaçlar» olduğunu söylemektedir (bkz. İslâm Ansk. VIII, 658).

Bir Mısır'lı ile bir yahudinin kavgasını ayıran Musa, kaza sonucu vurduğu tokatla Mısır'lının ölümüne sebep olunca (10) Firavun'dan korkarak Medyen'e kaçar. Orada çobanlığını yaptığı kâhinin kızlarından Tsippora ile evlenir (11).

Uzun müddet sessiz ve sâkin bir hayat süren Musa'ya gâipten bir takım gizli sesler gelmeğe başlar. Bunlar tanrı Yahve'den gelen vahiylerdir (12). Bu vahiylerden korkmaması, insanları doğru yola iletmek üzere görevlendirildiği yine bu gizli seslerle bildirilir.

Musa ve Firavun

Firavun ve halkın bir kısmı Musa'nın çağrısını büyücülük ve sihir olarak nitelendirir.

Firavun, Musa'nın tanrısına ulaşmak için Hâman'a yüksek bir kule yaptırarak, kuleden havaya doğru bir ok fırlatır. Ok yere düştüğünde üzerinde kan lekesi görülünce Firavun, bu okla Musa'nın tanrısını vurduğunu söyleyerek öğünür.

Firavun Musa'yı ve kavmini Mısır'dan koğar. Arkalarından da onları öldürmek için askerleriyle birlikte yola çıkar. Musa ile Musa'ya inananlar Kızıl Deniz'i yarıp geçerler. Firavun ve kavmi ise Kızıl Deniz'de boğulurlar (13).

---

10. M. Nâhid, Hayat-ı Musa, İst. 1330, s. 5.

11. İslâm'a göre o şahıs kâhin değil, peygamber Şuayb (a. s.) dır.

12. İslâm'a göre Yahve adında bir tanrı mevcut değildir.

13. Neb-i Musa, Filistin'de Kudüs'ün 20 km. doğusunda bir yer olup, Hz. Musa'nın mezarının orada olduğu zannedilmektedir. Ziyaret için orada bir cami vardır (Ş. Sâmi, Kâmûsu'l-Âlâm, İst. 1316, VI. 4559).

Yahudilere göre Musa'nın getirdiği buyruklar içinde en önemlisi On Emir (Evâmir-i Aşere) dir (14). Sonradan bu On Emir sistemleştirilerek bir hukuk kuralı haline getirilmiştir. Musa bu On Emir'i Tûr Dağı'nda Yahve'den almıştır.

Musa bu emirleri kavmine tebliğ ettiği zaman bir kısmı inanmış, bir kısmı da kabul etmek istememiştir.

Dünya terakki ettikçe, belirli bir hedefe varmak için birbirini tâkip eden teşebbüsler yapılmıştır. Bu açıdan düşünürsek Musa, İsrail'e hem bir din, hem de bir medeniyet vermiştir (15).

2 — Hz. İSA

Hz. İsa Hristiyanlığın kurucusudur. Hıristiyanlara göre O Allah'ın oğludur ve insanlığı kurtarmak için gökten yeryüzüne inmiştir.

Bugün kullanılan takvimin başlangıcı İsa'nın doğduğu yıl olarak kabul edilir (1).

---

14. Yahudilerce çok meşhur olan bu on Emir, Huruç, XX, 1—17; Tesniye, V, 6—21 de yer almaktadır. Taberî, Tirmizi, İbn. Hanbel, Neseî, İbn. Mâce'ye vs. göre bizzat Hz. Peygamber Kur'an-ı Kerim'deki Musa'ya açık dokuz âyet ibaresinin, istirahat günü hakkındaki emir hariç, On Emir olduğunu ifade etmiştir (Prof. Dr. Muhammed Hamidullah, İslâm Peygamberi (çev. M. Said Mutlu) İst. 1967, 1, 93).

15. Mirza Beşiruddin Mahmud Ahmed, Kur'an-ı Kerim'in Tetkikine Giriş, (çev. Şinasi Siber) Ank. 1960, s. 23.

1. Bazı tarihçiler İsa'nın doğum yılının yanlış tesbit edildiğini, gerçek tarihin M. Ö. 7 veya 5 olması gerektiğini ileri sürer (Wilfried Nölle, Wörterbuch der Religionen, München, 1960, s 236).

İsa (2) Filistin'de Bethlehem (Beytüllahim) (3) de doğmuştur. Annesi Meryem'dir (4). Hıristiyan inancına göre Meryem Jozef (Yusuf) adında (5) bir marangozla nişanlı iken Cebrail ona bir çocuğunun dünyaya geleceğini, bu çocuğun Tanrı'nın oğlu olduğunu, ayni zamanda bu çocuğun Musevilerin de peygamberi olacağını müjdelemiştir (6).

İsa'nın bir ahırda 25 Aralık günü doğduğu kabul edilir. O gün (Noel) olarak bütün Hıristiyan dünyasınca kutlanmaktadır.

Hıristiyanların inancına göre Musevilerin reisi olan Herod, bir peygamberin doğduğunu haber alınca, kendisine bir rakip çıkacağı düşüncesiyle yeni doğmuş çocukların öldürülmesini emreder. Bunun üzerine Yusuf hemen Meryem'le İsa'yı alarak Mısır'a kaçar.

İsa'nın çocukluğu hakkında bilgimiz pek azdır.

---

2. Yahudiler kin ve düşmanlık sâiki ile Hz. İsa'ya «Esau» derler, Mûsa'ya nazîre olarak İsa isminin Süryanice «Yeşu» kellimesinden çıktığını iddia ederler.

3. Kudüs'ün 9 km. güneyinde İsa'nın doğum yeri olduğu söylenen ve Hıristiyanlıkça mukaddes sayılan bir kasaba (İbrahim Alaaddin Gövsa, Resimli Yeni Lüğat ve Ansiklopedi, İst. 1954, I, 264).

4. Meryem, İbrânice «Miryam» hanımefendi ve hâtun mânâsına gelir (Jacopus Testa, İncil, Patavıı, 1959, s. 7).

5. Hıristiyan kaynaklarında genellikle Yûsuf en-Neccar Hz. İsa'nın babası olarak gösterilir (bkz Abdulvahhâb en-Neccâr, Kısasu'l-Enbiya, Kahire, 1966, s. 373 vd).

6. Hıristiyanlara göre Meryem'e doğacak çocuğuna «Tanrı'nın yardımıncısı» anlamına gelen Jesus (İsa) adını vermesini de Cebrâil söylemiştir.

Otuz yaşına geldiğinde (7) İsa'nın hayatında mühim bir değişiklik olmuştur. Hıristiyanlara göre İsa bu sıralarda Kana'da bir ziyafette bulunmuş, ev sahibinin depolarında şarabın tükendiği bir sırada evdeki bütün suları şaraba çevirerek ev sahibini büyük bir sıkıntıdan kurtarmıştır.

İsa'nın Peygamberliği

İsa, kendisine peygamber olduğu bildirilince Nazareth'e gitmiş, sinagogda (8) halka hitaben bir konuşma yaparak peygamber olduğunu ilân etmiştir. Daha sonra Kudüs'e geçmiş ve orada da dinini yaymağa devam etmiştir.

Hıristiyan geleneğine göre İsa Nâsıra'daki evini bırakarak Vaftizci Yahya'nın yanına gelmiş ve O'na iman etmiştir.

Daha sonra İsa Celile'ye dönmüş ve orada vaazlar vermeğe başlamıştır. İsa kendisini dinleyecek bir kitle buldukça konuşuyor, bıkmadan usanmadan vaazlarına devam ediyordu; hatta Celile'nin kıyılarına kadar giderek özellikle balıkçıların toplandıkları her yerde konuşuyor, köylerdeki sinagogları ziyaret ederek ibadet için gelenlerle görüşüyordu. Bu arada kötü yerlere de gittiği, oradaki suçlu ve günahkârlarla konuştuğu da bilinmektedir (9).

---

7. Yine Hıristiyan inancına göre İsa bu devrede ilk önce Celile'de İncil adını verdiği «müjde»ye inananlara Tanrı saltanatının özelliklerinden bahsetmiştir.

8. Yahudi tapınağı, mâbedi, Havra da denir.

9. Ömer Rıza Doğrul, Yeryüzündeki Dinler Tarihi, İst. 1947, s. 258 vd.

Hıristiyan geleneğine göre İsa Mesih, Musa gibi peygamber olarak Allah'ın iradesini insanlara bildirir. Musa, şeriat yolu ile Tanrı'yı ve O'nun isteklerini İsrail milletine bildirdiği halde İsa, Ruh ve hakikatle dolu olarak her iman edene kendi zâtında Tanrı'yı göstermiş ve sonsuz hayat ihsan ederek Tanrı'nın Baba, yani sevgi olduğunu bildirmiştir. İşte bundan do layı İsa, her milletten kendine iman eden mü'minlerin kurtarıcısı olmuştur (10). Yahudiler İsa'yı daima bir kurtarıcı olarak kabul etmişler ve gelmesini uzun süre beklemişlerdi (11).

İsa'nın şöhreti arttığı nisbette Mûsevî Dini liderlerinin endişeleri de artmıştır.

İsa bir pazar günü büyük merasimle Kudüs'e gelir. Ayni haftanın perşembe gecesinde yardımcıları (Havariler) ile birlikte yemek yer. Hıristiyanlık tarihinde bu yemeğe «Son Yemek» (12) denilmektedir.

İsa o gece, vaktin iyice ilerlediği bir saatte Kudüs'ün arkasında bulunan Zeytin Dağı'na çıkarak uzun müddet Allah'a dua eder.

İsa, bir müddet sonra taraftarlarından biri olan Judas'ın ihbarı üzerine yakalanarak tevkif edilir. Çar-

---

10. Gr. K. Moshos Bekliyan, İmmaneul, İst. 1938, s. 315 vd. Adı geçen eser bir bakıma Hıristiyanlığı çeşitli yönleriyle anlatan «Hakiki Kilisenin Akait Kitabı»dır.

11. Geniş bilgi için bkz. Bihlmeyer, H. Tunchle, Hıristiyanlık (çev. Antun Göral,) İst. 1972.

12. Bu yemeğe Communion Âyini ve Evharistiya da denir. Evharistiya, Rumca «şükran» demektir. Çünkü İsus Hiristos o sırrı kurarken Allah'a teşekkür etmiştir. (Giusseppe Descuffi, Hıristiyan Dini, İzmir, 1960, s. 201; P. Jorj, İlk Tenavüle Ait Dini Öğretim, İst. 1964, s. 38).

mıha gerilerek öldürülür (13). Yine Hıristiyan ananesine göre İsa haçtan indirilip kabre konulmuş ve üç gün sonra da gökteki Baba'sının sağ yanında yerini almıştır (14).

Hıristiyanlar nazarında Hz. İsa bütün tarihi şahsında toplayan bir varlıktır, kelâm ilmi O'nun şahsında beden haline gelmiştir.

İsa, insanların kurtuluşu için maddî bir ülkeden söz etmemiştir. İsa'ya göre iyiler ve kötüler bu dünyadadır ve iyilerle kötülerin birbirinden ayrılması ancak mahşer gününde mümkün olabilecektir.

İsa, Tanrı kanunlarının tatbikatçısı olarak kendisini takdim ediyor, ayrıca Tanrı ile kendisi arasında son derece özel mâhiyette bir bağın bulunduğunu da söylüyordu (15).

Hıristiyan inancına göre Hz. İsa'nın çarmıhta can vermesi, Hz. Âdem ve Havva'dan insanoğluna intikal eden aslî günahına kefaret olmak içindir. Allah biricik oğlunu, insanları günahtan kurtarmak için feda etmiştir. Halbuki İslâm'a göre Âdem ile Havva'nın, kendilerine yasak edilen ağaçtan yemeleri bir suç ve

---

13. en-Nisa, 157. de Hz. İsa'nın öldürülmediği ve asılmadığı kesinlikle ifade edilmektedir.

14. Bu uydurma, bâtıl inanç ve benzerlerini resimlerle de ifade eden hıristiyan kitapları vardır. (bkz. Joseph Descuffi, Dini Âyin Kitabı, İzmir, 1960).

15. Hıristiyan inancına göre İsa «Tanrı'nın Oğlu» olduğunu söylediği için kâfir sayılarak Roma valisi Pontus Pilatus zamanında Golgotha tepesinde Nisan ayının bir Cuma günü öğleden sonra saat üçe doğru çarmıhta can verdi. Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. M. Kamel Hussein, Kudüs'te bir Cuma Günü, (çev. S. Hebel) İst. 1963; Dini âyin Kitabı.

büyük günah değildir. Kur'an-ı Kerim'de buna isyan denmesi, bundan dolayı Âdem ile Havva'nın tevbe ve istiğfar eylemeleri, kendilerinin zâlimlerden olduklarını itiraf etmeleri, bu hareketin onlara nisbetle büyük olmasındandır (16).

İsa'nın tâlimi hakkındaki İncil kayıtlarında, O'nun kendini yeni bir din kurucusu farzettiğini gösteren hiç bir şey yoktur (17).

İsa, Musa'nın kanunları aleyhinde bulunmamıştır; fakat onların yetersizliğini gördüğü de âşikardır. İsa bunu daima îma etmiştir (18). Denebilir ki, İsa hakkında en mühim kaynaklar synoptik olanlarıdır (19).

Hıristiyan geleneğine göre Hz. İsa peygamber değil, Allah'tır! Ulûhiyetin ayrılmaz bir parçasıdır. Hıristiyan kültüründe Hz. İsa'nın şahsı bir peygamberden daha çok, bir mitoloji ilâhına benzemektedir. İşte bundan dolayı hıristiyanlar hiç bir zaman Hz. İsa'ya peygamber gözü ile bakmazlar. Peygamber sözünden onların anladıkları Tevrat'ta ismi geçen peygamberlerle Hz. İsa'nın Havarileridir (20).

3 — HZ. MUHAMMED

Hz. Muhammed 570 yılında Mekke'de doğmuştur. Son peygamber ve İslâm Dini'nin kurucusudur. Ba-

---

16. Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. Dr. Osman Cilâcı, İlâhi Dinlerde Cennet İnancı, (basılmamış doktora tezi).

17. Maryel Elyman, İsa Hayatına Bir Bakış, İst. 1941, s. 33.

18. Renan, İsa'nın Hayatı, (çev. Ziya İshan) Ank. 1945, s. 44.

19. Alfred Bertholet, Wörterbuch der Religionen, Stuttgart, 1962, s. 248.

20. J. Jomier, Tevrat, İncil ve Kur'an, (çev. Sakıb Yıldız) İst. 1974, s. 7.

bası Abdullah (545—570) Hz. Muhammed doğmadan önce ölmüştür (1). Annesi Âmine, Vehb b. Abdi Menâf ile Berra b. Abdül Uzze'nin kızıdır. Âmine, 576 da Peygamber daha altı yaşında iken ölmüştür. Bu devrede Muhammed büyük babası Abdülmuttalib'in himayesinde kalmış, 577 de O da ölünce Peygamber'i amcalarından Ebû Tâlib (ölm. 619) büyütmüştür.

Hz. Muhammed Mekke'nin en büyük kabilesi olan Kureyş kabilesine mensuptur. Abdulmuttalib'in babası Hâşim, Kureyş'in bir kabile koluna adını vermişti. Bundan dolayı Peygamber'in soyu «Hâşimiler» diye de anılır.

Hz. Muhammed'in soy ve ceddini iyi tanıyabilmemiz, Sâmi kavimlerin şecere tertibine titizlikle önem vermeleri sayesinde olmuştur.

Peygamber, Muhammed, Ahmed, Mustafa gibi adlarla da anılır (2).

Hz. Muhammed daha gençliğinde bütün Hicaz bölgesinde son derece dürüst ve haksever bir insan olarak ün kazanmış ve kendisine «Muhammedü'l-Emin» denmiştir.

---

1. Hıristiyan âlemi Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) Efendimiz hakkında çoğu kere Muhammed, Peygamber Muhammed, sadece Peygamber veya İslâm Dini'nin kurucusu tâbirlerini kullanır. Burada onların görüşlerini aksettirmesi yönünden bu türlü ve buna benzer ifadeler aynen muhafaza edilmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.) hakkında Türkçemizde doğru ve güvenilir denebilecek bir hayli eser mevcuttur.

2. Batı Oğuz Türkleri saygı olmak üzere «Muhammed» adını yalnız Hz. Peygamber'e has kılmışlar, kendi çocuklarına önce «Mehemmed» sonra da «Mehmed» adını vermişlerdir. Bu gelenek günümüz Müslüman Türklerinde de titizlikle korunmaktadır.

Hz. Muhammed 595 yılında 25 yaşında iken 40 yaşları civarında çok zengin bir dul olan Hatice ile ilk izdivacını yapmış, bu arada Hatice'nin ticaret kervanlarını da idare etmiştir.

Peygamber 40 yaşlarında iken sık sık Mekke civarındaki Hıra mağarasına gider, inzivaya çekilir, ibadetle vakit geçirirdi. 610 yılında Cebrâil vasıtasıyla ilk vahiy işte bu mağarada gelmiştir (3). İlk defa karşılaştığı bu olağanüstü durum Hz. Muhammed'i oldukça heyecanlandırmıştır.

Peygamber'e bu ilk vahiyden sonra üç yıl vahiy gelmemiştir. Bu durum Hz. Muhammed'i haklı olarak üzmüştür. Üç yıl sonra yine Hıra'da vahiy gelmiş ve ondan sonra da vahiyde bir kesinti görülmemiştir.

Vahiy ve Hz. Muhammed

Peygamber'in okuma yazma bilmediği konusu, musevi ve hıristiyanlardan insaflı olanların kabul ettiği bir gerçektir. Vahyolunan âyetler âdeta Hz. Muhammed'in hafızasına kazılırdı. Müslümanlar ise gelen vahiyleri hem ezberler, hem ibadetlerinde okurlar, hem de yazarlardı.

Hz. Muhammed, Allah'tan aldığı emirleri Mekke civarında ve Mekke'de halka duyurmağa başladı. Fakat ilk anda büyük bir muhalefetle karşılaştı; çünkü Müslümanlık putperestliği kökünden kazıyor, ona hayat hakkı tanımıyordu.

İslâm, Hıristiyanlığı ortadan kaldırmak azmi ile çıkıyordu. Çünkü bir hak din olan Hıristiyanlık asli

3. el-Alâk suresinin ilk beş âyeti.

hüviyetini kaybetmişti. Allah inancıyla da, hukuk sistemiyle de, beşerî münasebetler açısından da insanlığın ihtiyacını karşılamaktan uzaktı.

İslâm, bütün peygamberleri Allah tarafından gönderilmiş elçiler olarak kabul eder.

Sayıları henüz pek fazla olmayan müslüman kitleye karşı Mekke'de o zamanlar şiddetli bir baskı vardı. Hz. Muhammed müslümanlardan bir kısmına, İslâm Dini kesin zafere ulaşıncaya kadar Habeşistan'a göç etme izni vermiştir.

Bir müddet sonra baskı daha da artınca Mekke'den Medine'ye hep birlikte göç ettiler. 24 Eylül 624 de Medine'ye varan müslümanlar orada çok iyi karşılandılar (4).

İslâm Dini için genellikle oniki yıllık Mekke Devri gelişme, on yıllık Medine Devri de kendini kabul ettirme devri olarak anılır.

Hz. Muhammed inanmayanlara karşı Bedir, Hayber, Uhud, Hendek, Mute, Huneyn vb. gibi savaşları yapmak zorunda kalmıştır. O, inanmayanları önce savaşla değil, güzel sözlerle Allah'ın yoluna çağırıyordu. Çaresiz kalınca da savaşa başvuruyordu.

630 yılı Ramazan'ında Hz. Peygamber on bin kişi ile Mekke'ye yürüdü. Mekke savaşsız teslim oldu.

---

4. İslâm tarihinde Mekke'den Medine'ye göç edenlere «Muhâcirin», Medine halkına da yardım edenler anlamında «Ensar» denir. İslâm'da ilk ve mükemmel kitle dayanışması örneğini Medine'liler Mekke'lilere karşı göstermişler, ellerindeki her türlü imkânı Mekke'li kardeşleri uğrunda seferber etmişlerdir.

Hz. Peygamber Kâbe içindeki putları kendi eliyle kırdı.

Hz. Muhammed 8 Haziran 632 de vefat etti. Kabri «Ravza-i Mutahhara» Medine'de bulunmaktadır.

B - Kur'an'a göre

I — HZ. MUSA (A.S.) (1)

Kur'an-ı Kerim'den öğrendiğimize göre Allah (c.c.) her kavme, her topluluğa emir ve yasaklarını bildirmek üzere peygamberler göndermiştir. Bu peygamberlerden bazıları, kendilerinden evvelki peygamberlerin şeriatini takiple emrolunmuş, bazıları ise yeni şeriatler getirmişlerdir. İşte Hz. Musa (a.s.) da yeni şeriat getiren bir peygamberdir.

Hz. Musa'nın şeriatini içine alan ilâhî kitap Tevrat'tır. Tevrat Hz. Musa'ya verilmiş ilâhî bir kitaptır:

«Hani Musa ile kırk gece (Tur'da kalmak ve ondan sonra kendisine Tevrat verilmek üzere) vaidleşmiştik. Yine siz onun arkasından (nefsinizin) zâlimleri) olarak (Sâmiri'nin Tanrı diye gösterdiği) buzağıya tutunmuş (onu tanrı edinmiş) diniz» (2).

Hz. Musa (a.s.)'nın yahudi kavmine tebliğ ettiği şeriate, kendi ismine izafeten Musevilik, yahudi milletine izafeten de Yahudilik denir. Kur'an-ı Kerim'de dokuz surede «Yehûd» (3) onyedi surede de «Beni İsrâ-

---

1. Kur'an'da Musa kelimesi 34 ayrı surede ve 136 âyette geçmektedir.

2. el-Bakara, 51.

3. el-Bakara, 62, III, 135, 140; .Âlü İmrân, 67; en-Nisa, 46, 160; el-Mâide, 41,44,69; el-Enam, 146; et-Tevbe, 30; en-Nahl, 118, 124; el-Hac, 17; el-Cuma, 6. Bunların dışında yehûd ve benzeri kelimelerin geçtiği başka sureler de vardır.

il» (4) kelimesi geçmektedir. Hz. Musa (a.s)nın hayatı tâ çocukluğundan itibaren mücadelelerle geçmiştir. En büyük hasmı Firavun'dur (5).

Firavun, İsrail oğullarının Mısır'da çoğalıp gelişmesinden endişe duyarak doğan erkek çocukların öldürülmesini emreder, fakat Allah (c.c.) Firavun'un zulmünden onları kurtarır :

«Yine hatırlayın o zamanı ki, (yeni doğan) oğullarınızı boğazlayıp kızlarınızı sağ bırakmak (yahut kadınlarınıza utanılacak türlü fenalıklar yapmak) suretiyle size (atalarınıza) işkencenin ne kötüsünü yüklemekte devam eden Firavun hanedanından sizi kurtarmıştık. Bunda (bu azapta ve kurtarmada) Rabbinizden (gelen) büyük bir imtihan vardır sizin için» (6).

---

4. el-Bakara, 40, 47, 83, 122, 211, 246; Âlû İmran, 49, 93; el-Mâide, 12, 32, 72, 78, 110; el-Âraf, 105, 134, 147, 138; Yûnus, 90, 93; el-İsrâ, 2, 4, 101, 104; Meryem, 58; Tâhâ, 47, 80, 94; eş-Şuarâ, 17, 22, 59, 197; en-Neml, 76; es-Secde, 23; Gâfir, 53; ez-Zuhruf, 59; ed-Duhan, 30; el-Câsiye, 16; el-Ahkaf, 10; es-Saf, 6, 14.

5. En eski Mısır hükümdarlarına Firavun denir. Hz. Musa'nın mücadele ettiği Firavun'un bunlardan yedincisi olduğu söylenmektedir. Kur'an-ı Kerim'de bu Firavun'la ilgili olarak bkz. el-Bakara, 49,5-; Âlû İmran, 2; el-Âraf, 1-3, 1-4, 1-9, 113, 123, 127, 130, 137, 141; el-Enfal, 52, 54; Yunus, 75, 79, 83, 88, 90; Hûd, 97; İbrahim, 6; el-İsra, 101, 102; Tâhâ, 24, 43, 60, 78, 79; el-Mü'minûn, 46; eş-Şuara, 11, 16, 23, 41, 44, 53; en-Neml. 12; el-Kasas, 3, 4, 6, 8, 9, 32, 38; el-Ankebut, 39; Sâd; 12; Ğâfir, 24, 26, 28, 29, 36, 45, 46, 51; ed-Duhan, 17, 31; Kâf, 13; ez-Zâriyat, 38; el-Kamer, 41; et-Tahrim, 2; el-Hakka, 9; el-Müzzemmil, 15, 16, 17, 19; el-Fecr, 10.

6. el-Bakara, 49. Aynı konu ile ilgisi yönünden bkz. el-Kasas, 10.

İşte bu zamanlarda İsrail oğulları içinde Musa adında bir çocuk dünyaya geliyordu. Annesi, her çocuk gibi kendi çocuğunun da öldürüleceği endişesi ile çırpınırken ilâhî hitaba mazhar olur :

«Musa'nın anasına, O'nu emzir, sana O'na ait bir tehlike gelince kendisini denize (7) bırak, (boğulacağından) korkma, (firakından) kederlenme. Çünkü biz O'nu yine sana geri döndüreceğiz. Hem O'nu peygamberlerden biri de yapacağız diye vahyettik» (8).

Hz. Musa'nın içine konulduğu sandık Firavun sarayına yaklaşınca hizmetçilerden biri onu alır, sarayın hanımına getirir. Hanım çok sevinir ve:

«Firavun'un karısı (9) dedi ki, benim için de, senin için de bir göz bebeği, onu öldürmeyin. Olur ki bize faydası dokunur, yahut onu bir evlat ediniriz. Halbuki onlar işin farkında değillerdi» (10).

Ne büyük bir ilâhî tecellidir ki, Hz. Musa (a.s.) Firavun'un sarayında, hem de anne şefkati, anne sevgisi, anne sütü ile büyütülüyor, kendisini emzirmek için gelen kadınların hiç birisinden emmiyordu. Kız kardeşinin aracılığ ile annesi getirilince emiyor:

«Biz daha evvel O'na süt analar(ın sütünü emmeyi) haram etmiştik. Bunun üzerine (hemşiresi onlara) sizin için O'nun bakımını temin edecek, kendileri buna hayırhah olacak bir aile hakkında size ara-

---

7. Nil nehrine.

8. el-Kasas, 7. Bu vahyin, nübüvvet vahyi değil, ilham ve rüya demek olduğu söylenmektedir (M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, İst. 1935, V, 3719).

9. Âsiye binti Müzâhim. Çok merhametli saliha bir kadındı.

10. el-Kasas, 9.

cılık edeyim mi dedi» (11).

«İşte böyle O'nu anasına iade ettik. Tâ ki gözü aydın olsun, tasalanmasın, Allah'ın va'dinin şüphesiz hak olduğunu bilsin. Fakat onların çoğu bunu bilemezler» (12).

Hz. Musa (a.s.) İsrail oğullarının Levi sülalesinden İmran'ın oğludur.

Hz. Musa, çocukluk devresini geçirmiş, güçlü kuvvetli bir delikanlı olmuştu. Bu arada Cenab-ı Hak O'na bazı ilimleri ihsan etmişti (13). Fakat O'nun bütün düşüncesi Mısır'da Firavun'un zulmü altında inleyen yahudi milleti idi. Bir an evvel nasıl yapsam da bu esaret altındaki milleti Firavun'dan kurtarsam diyordu.

Bir gün Hz. Musa bir yahudi ile bir Mısırlının kavga ettiklerini görür. Böyle bir kavgaya seyirci kalamaz. Hem zaten yahudi Hz. Musa'dan yardım da istemiştir. Bu kavgayı ayırırken kazaen vurduğu bir tokat Mısrlının ölümüne sebep olur:

«Musa, şehre, ahalisi gâfil bulunduğu bir zamanda girdi. Biri kendine tâbi olanlardan İsraili, diğeri O'nun düşmanı olan Firavunîlerden olmak üzere iki kişinin kavga etmekte olduğunu gördü. Kendi kavminden olan şahıs, düşmanına mensup olan şahıs üzerine kendisinden imdat ve muavenet istedi. Musa, onun göğsüne bir darbe indirdi. Vurulan derhal öldü. Musa bu şeytan işidir, şeytan âşıkar surette azdırır bir düşmandır, dedi» (14).

---

11. el-Kasas, 12; Tâhâ, 40.

12. el-Kasas, 13.

13. «Musa sinni kemâle yarınca O'na nübüvvet ve ilim verdik. İşte biz iyileri bu suretle mükâfatlandırırız» (el-Kasas 14).

14. el-Kasas, 15.

Kavganın bu şekilde sonuçlanması Hz. Musa'yı çok üzmüştü. O'nun niyeti sadece kavgayı yatıştırmaktı. Böyle kötü neticenin ortaya çıkışı şüphesiz genç yaştaki Musa üzerinde ister istemez tesirini gösterdi. Bununla beraber Hz. Musa Cenab-ı Hak'tan afv ve mağfiret dilemeği ihmal etmemişti:

«Musa, ey Rabbim, ben bu adamın katli ile nefsime zulmettim. Kabahatimi afv ve mağfiret eyle dedi. Allah-u Teâlâ O'nu afv ve mağfiret buyurdu. Allah kulları hakkında mağfiret sahibidir»

«Musa, ya Rab, hakkımda bezl buyurduğun nimet ve lutfun nişane-i şükranı olarak kasem ederim ki, günahkârlara asla zahîr ve muîn olmıyacağım dedi» (15).

Hz. Musa'nın Cenab-ı Hakka yakarışları, bu olaydan ne kadar üzüldüğünü göstermeğe yeter bir delildir.

Hz. Musa (a.s.)nın Mısır'dan çıkıp Medyen'e gitmesine bu hadise sebep olsa gerektir. Bu olaydan az bir zaman sonra Hz. Musa'ya kendisini öldürmek için komplo hazırladıklarını, mutlaka Mısır'ı terketmesi gerektiğini söylediler :

«Şehrin müntehasından bir adam koşarak geldi. Musa'ya, ey Musa, eşraf seni katl ve idam etmek için hakkında müşaverede bulunuyorlar. Hemen buradan çık git, ben senin için hayır isteyen bir adamım, dedi» (16).

«Musa korku ve intizar içinde şehirden çıktı. Ya Rab, beni bu zâlim kavmin elinden kurtar dedi»

---

15. el-Kasas, 16-17.
16. el-Kasas, 20.

«Vaktaki Musa Medyen tarafına teveccüh etti. Ümitliyim ki, Rabbım bana doğru yolu gösterir, dedi» (17).

Bundan sonra Hz. Musa (a.s.) nın hayatında yeni gelişmeler görüyoruz. Medyen'e gidişi, orada bir müddet kalışı, evlenişi, tekrar Mısır'a dönüşü, Firavun'u Hak Din'e çağırışı, kavmini Mısır'dan, Firavun'un zulmüden kurtarışı vb. diğer bazı hususlar ilk anda hatırımıza gelenlerdir.

Burada hemen şunu da kaydetmeliyiz ki, İsrail oğulları ve Hz. Musa (a.s.) hakkındaki bilgilerin sağlam kaynaklara (18) dayanması gerekir. Bilhassa bu konuda her yazılana, her söylenene güvenmemelidir.

Hz. Musa Mısır'ı terk eder ve doğuya doğru yol alarak Medyen'e (19) gelir. Daha şehre girmeden kuyu başında hayvanlarını sulamakta olan bir grup insan görür. Bu arada kuyunun az ilerisinde koyunlarını sulamak için iki genç kız da sıra beklemektedir. Musa onlara :

Siz ne diye bekliyorsunuz da koyunlarınızı sulamıyorsunuz? der. Kızlar :

Biz genç kızlarız, erkekler arasına girmek istemi-

---

17. el-Kasas, 21-22.

18. Kur'an-ı Kerim ve Sahih Hadis'ler gibi.

19. Medyen, Akaba Körfezi'nin doğu sahilinde bir şehir. Bu isim, Ahd-i Atik'ten bildiğimiz Medyen kabilesine bağlanmaktadır. Fakat kabilenin gerçek vatanını tayin hususunda bu isimden istifade etmek pek mümkün değildir. Çünkü bu şehir daha sonra Medyânilerin yerleştikleri bir yer olmuş olabilir ve umumiyetle böyle göçebe kabilelerin asıl yurdunu tesbit etmek güçtür. Tevrat'ta Medyen adlı bir şehir zikredilmemektedir. (bkz. İslâm Ansk. VII, 473).

yoruz, kuyunun boşalmasını bekliyoruz, derler. Hz. Musa (a.s.):

Peki koyunları niçin siz güdüyorsunuz ?
diye sorunca kızlar :

Babamız yaşlı olduğu için,

derler. Bunun üzerine Hz. Musa koyunları sular, onlar da memnun olarak Hz. Musa'ya teşekkür ederler ve oradan ayrılırlar.

Kızlar eve dönünce olup biteni babalarına (20) anlatırlar. Şuayb (a.s.) bu hareketten çok memnun olur ve kızlarından birini Hz. Musa'yı çağırması için gönderir. Kız Hz. Musa'ya gelerek babasının kendisini görmek istediğini utanarak söyler. Hz. Musa, (a.s.) eve gelir. Şuayb (a.s.) Hz. Musa'ya kim olduğunu, nereden gelip nereye gittiğini sorar. Hz. Musa da başından geçenleri bir bir anlatır. Şuayb (a.s.), kızlarına yaptığı iyilikten memnun olduğunu, başından geçen olaylar için üzülmemesini, tasalanacak bir hususun bulunmadığını, Medyen'de ise kızlarından birisi ile evlenmesini ve sekiz sene müddetle kendisine çobanlık yapmasını istediğini, eğer lutfeder de bu süreyi on yıla tamamlarsa daha çok memnun olacağını, kendisine fazla iş yaptırıp da yormayacağını, vb. söyler. Hz. Musa da bu teklifleri kabul eder.

Hz. Musa (a.s.) Medyen'de on yıl kalır, sonra ha-

---

20. Şuayp (a.s.)a. O'nun da Medyen kabilesine peygamber olarak gönderildiği açıklanmıştır: «Medyen'e de biraderleri Şuayb'ı gönderdik. Dedi ki, ey kavmim, Allah'a kulluk edin. Sizin O'ndan başka hiç bir Tanrı'nız yoktur. Ölçeği, tartıyı eksik tutmayın. Ben sizi hakikat bir nimet içinde görüyorum. Şüphesiz ki, ben bir gün (hepinizi) çepeçevre kuşatıcı bir azaptan korkmaktayım» (Hûd, 84).

nımını da alarak Mısır'a doğru yola çıkar. Annesi zaten o zaman Mısır'da bulunmaktadır. Yolculuk esnasında Tûr (21) Dağı'ndan geçerler. Tûr'a gece ve soğuk bir zamanda varırlar. Hz. Musa (s.a.) hanımına :

«Hani o bir ateş görmüştü de ailesine, siz (burada) durun. Hakikat ben (munis) bir ateş gördüm. Belki ondan size bir kor getirir yahut ateşin yanında bir yol (gösterici) bulurum demişti» (22).

Müfessirlerden Beyzâvî ve Celâleyn'in ifade ettiklerine göre Musa (a.s.) Medyen'den, anasının bulunduğu Mısır'a gidiyordu. Yanında ailesi ve bir miktar da koyun vardı. Tûvâ vâdisine (23) geldiklerinde soğuk bir kış gecesi idi. Orada bir oğlu dünyaya geldi. Gece karanlığında hem yolunu, hem de davarlarını kaybetmişti.

Hz. Musa (a.s.) nın o vâdide gördüğü ateş Avsec (24) denilen bir ağaçtan parıldıyordu:

«İşte (Musa) ona gidince kendisine (şöyle) nidâ olundu, ey Musa, şüphesiz benim ben, senin Rabbin. Haydi papuçlarını çıkar. Çünkü sen mukaddes vâdide (Tûvâ) dasın» (25).

Artık bu ilâhî hitaptan sonra Hz. Musa (a.s.) nın hayatında yeni, oldukça mesuliyetli ve tehlikeli bir devre başlıyordu : Peygamberlik.

«Ben seni (peygamberliğe) seçtim. Şimdi vahyo-

---

21. Tûr, Mısır'la Medyen arasında bir dağın adıdır.
22. Tâhâ, 10, Aynı konu ile ilgisi yönünden bkz. el-Kasas, 29.
23. Tûr Dağı da bu vâdidedir.
24. Avsec, Sincan, yahut Musa Ağacı denilen dikenli bir ağaçtır.
25. Tâhâ, 11-12.

lunacak şeyleri dinle. Şüphe yok ki Allah, Benim ben. Benden başka hiç bir Tanrı yoktur. Öyleyse bana ibadet et, beni hatırlamak ve anmak için namaz kıl» (26).

Hz. Musa (a.s.) bu hitap karşısında ister istemez heyecan ve ürperti geçirdi. Çünkü ilâhî hitaba kavuşuyordu. Bu sırada ayni ses elindeki Asa'nın ve bizzat kendi elinin de birer mûcize olacağını açıklıyordu. Hz. Musa (as.) ya :

Hz. Musa'ya Asâ Mucizesinin Verilişi

Musa o sağ elindeki ne? (27) diye soruluyor.

«(Musa) dedi, o benim asâmdır. Ona dayanırım, onunla davarlarıma yaprak silkerim. Onda bana mahsus başkaca hacetler de vardır» (28) diye cevap veriyordu. Yine ayni ses asâyı elinden bırakmasını emrediyordu :

O da onu bıraktı. Bir de ne görsün, koşup duran bir yılan (olmuş) tur» (29).

Bir diğer âyette Hz. Musa'ya yine asâsını yere bırakmasını emredilerek Peygamberlik' sırasında asânın göreceği hizmetlere dikkati çekiliyordu :

«Asâ'nı bırak (Musa asâsını bırakıp da) onu çevik bir yılan gibi hareket eder görünce arkasına dönüp kaçtı ve geri dönmedi. Ey Musa korkma. Çünkü ben (varım). Benim yanımda peygamberler (hiç bir şeyden) korkmaz (lar)» (30).

---

26. Tâhâ, 13-14.
27. Tâhâ, 17.
28. Tâhâ, 18.
29. Tâhâ, 20.
30. en-Neml, 10. Aynı konu ile ilgisi yönünden bkz. el-Kasas, 31.

Asâ'nın böyle birden bire yılan oluvermesinden Hz. Musa (a.s.) nın korkması üzerine Cenab-ı Hak şöyle buyurur :

«Tut onu korkma. Biz onu yine evvelki şekline çevireceğiz» (31).

Bu âyetlerle Hz. Musa (a.s.)nın, o güne kadar elinde bulunan, dayandığı ve davarlarına yaprak çırptığı, bu arada önemsiz işler için kullandığı baston, ilerdeki büyük vazifesinde başka başka işler için kulanılacak ve Cenab-ı Hak'kın izniyle batıl yoldaki insanları Hak'ka çağrısında hem mûcize, hem de göstereceği mûcizeler için bir vasıta olacaktır.

Asâ'dan ayrı olarak bir diğer mûcize de Hz. Musa (a.s.)nın bizzat kendi elidir (32).

«Bir de elini koynuna sok ta, diğer bir mûcize olmak üzere, o ayıpsız ve bembeyaz bir halde çıkıversin. Tâ ki, sana en büyük âyetlerimizden (birini daha) gösterelim» (33).

Bundan böyle başlıca iki mûcizenin sahibi ve mutasarrıfı olan Hz. Musa (a.s.) hayatının en çetin vazifesi için hazırlanmıştır. Şimdi, küfüründe inat eden ve Tanrı'lık iddiasında bulunan Firavun'un Hak Din'e dâvet edilmesi zamanı gelmiştir (34). Firavun'u Hak Din'e dâvet için başlangıçta yalnız Hz. Musa gönderilmiştir :

«Sonra onların (o peygamberlerin) ardından Mu-

---

31. Tâhâ, 21.
32. Yed-i Beyza, beyaz el.
33. Tâhâ, 22—23.
34. Tâhâ, 24. de «Firavun'a git, çünkü o hakikaten azdı» buyurulur.

sa'yı âyetlerimizle Firavun'a ve onun cemiyetine (peygamber olarak) gönderdik de (o âyetlere) zulmettiler. Bak ki fesatçıların sonu nice oldu» (35).

Hz. Musa Firavun'la karşılaşınca O'na ilk söylediği söz, Allah tarafından gönderiimiş bir peygamber olduğudur :

«Musa, ey Firavun, dedi, ben hiç şüphesiz ki âlemlerin Rabbı katından gönderilmiş bir peygamberim» (36).

Hz. Musa (a.s.) Cenab-ı Hak'tan bu çağrıda başarı kazanabilmesi için kendisine genişlik vermesini, işini kolaylaştırmasını, dilindeki düğümü çözmesini, sözlerinin iyi anlaşılmasını, bu mühim işte kardeşi Harun (a.s.)un yardımcı verilmesi için niyazda bulundu :

«Ey Musa, istediğin sana verilmiştir, buyurdu» (37). Ayrıca :

«Ben seni kendim için seçtim, sen, kardeşin de beraber olarak, mûcizelerinle git. İkiniz de beni hatırlayıp anmakta gevşeklik göstermeyin» (38) buyurulmuştur.

Böylece Hz. Musa (s.a.s.) mânevi yönden kuvvetlendiriliyor, karşılaşacağı güçlüklerin önceden önlenmesi yoluna gidiliyordu. Tâhâ suresinin 24. cü âyetinde Hz. Musa (a.s.)ya Firavun'a gitmesi emredilirken aynı surenin 43. cü âyetinde de :

---

35. el-Enam, 103. Aynı konu ile ilgili olarak bkz. Meryem, 51; ez-Zuhruf, 46.

36. el-Enam, 104.

37. Tâhâ, 36.

38. Tâhâ, 41, 42.

«Firavun'a gidin. Çünkü o hakikaten azdı (39)» buyuruluyordu. Bir başka âyette :

«(gidin de) O'na yumuşak söz söyleyin. Olur ki nasihat dinler, yahut (Allah'tan) korkar» (40) diye emrediliyordu.

Hz. Musa (a.s.) ile Hz. Hârun (a.s.)un Firavun'dan çekindiklerini açıklamaları üzerine Cenab-ı Hak :

«Korkmayın, çünkü ben sizinle beraberim. Ben (her şeyi) işitirim, görürüm buyurdu» (41). Hemen gidin de O'na (şöyle) deyin. Biz Rabbinin iki elçisiyiz. Artık İsrail oğullarını bizimle gönder (42). Onlara işkence etme (43). Biz sana Rabbinden hakiki bir âyet getirdik. (Selâm ve selâmet) doğruya tâbi olanlara» (44) buyuruyordu.

Firavun'u Hak Din'e dâvet etmeleri dışında Cenab-ı Hak, Hz. Musa ve kardeşi Hz. Hârun (a.s.)a Mısır'da milletleri için evler hazırlanmasını emrediyordu:

«Musa ve biraderine, Mısır'da kavminiz için evler hazırlayın. O evlerinizi namazgâh yapın. (oralarda) dosdoğru namaz kılın. (ey Musa) mü'minleri (dünyada nusret ve âhirette cennetle) müjdele, diye vahyettik» (45).

---

39. Tanrılık iddiasına kalkıştı (Celâleyn).
40. Tâhâ, 44.
41. Tâhâ, 46.
42. Âzâd et, Şam'a gönder (Beyzâvi, Celâleyn).
43. Çetin teklifler yüklemek, erkek evlâdlarını katletmek suretiyle (Beyzâvî).
44. Tâhâ, 47.
45. Yûnus, 87.

O zamana kadar ülkesinde kendisinden korkulan ve âdetâ tanrı olduğuna inanılan Firavun, bu nâzik, fakat heybetli hitap karşısında irkildi ve :

«O halde Musa, sizin Rabbiniz kim?» (46) dedi. Hz. Musa da :

«Bizim Rabbimiz, her şeye hilkatini veren, sonra da yolunu gösterendir dedi» (47).

Firavun'un buna benzer diğer sorularını da Hz. Musa (a.s.) cevaplandırıyordu... «buna rağmen o, yine tekzib etti, dayattı» (48). Ve :

«Ey Musa, sen sihrinle bizi yerimizden (49) çıkarmak için mi geldin bize dedi» (50).

Burada şu noktaya temas etmek yerinde olur : Allah'ın her kavme gönderdiği peygamberler dâvâlarının hak olduğunu isbat için mûcizeler (51) de göstermek zorunda kalmışlardır. İşte bundan dolayı Hz. Musa (a.s) sihirle ilgili mûcizeler göstererek inkâr edenleri susturmuştur. Çünkü O'nun zamanında revaçta olan sihirdir. Her halde bunun için olacak Firavun Hz. Musa (a.s.)ya :

«Şimdi biz de sana onun (senin sihrin) gibi bir sihir yapacağız. Şimdi sen kendinle bizim aramızda bir buluşma yeri ve vakti tayin et ki, ne senin, ne bi-

---

46. Tâhâ, 49.
47. Tâhâ, 50.
48. Tâhâ, 56.
49. Mısır'dan.
50. Tâhâ, 57.
51. Mûcize, peygamberler tarafından meydana getirilen olağanüstü haller ki halkı âciz ve şaşkınlık içinde bırakıp imana gelmelerini gerektirmiştir.

zim caymayacağımız düz (geniş) bir yer olsun dedi» (52).

Firavun, ülkenin en meşhur siharbazlarını topladı ve durumu anlattı. Onlar Hz. Musa (a.s.)yı sıradan bir insan zannederek sihirleriyle alt edeceklerini umuyorlardı. Denilen yerde ve kararlaştırılan günde toplanıldı. İki taraftan hangisi önce başlayacaktı?

«(Sihirbazlar) dediler, Musa, sen mi (ilkin hünerini ortaya) atacaksın, yoksa atanlar biz mı olalım? (53).

«Nihayet sihirbazlar geldiği zaman Musa onlara (ortaya) ne atacaksınz atın dedi» (54).

«Vaktaki onlar attılar. Musa dedi ki, bu sizin (meydana) getirdiğiniz (yaptığınız) şey sihirdir. Allah şüphesiz ki, onun boşluğunu, asılsızlığını meydana çıkaracaktır. Allah elbette fesatçıların işini düzenlemez» (55).

Firavun'un sihirbazları mârifetlerini göstermeğe başladılar. Musa (a.s.) daha evvel onlara :

«Hayır siz atın. Bir de ne görsün, onların ipleri ve değnekleri, sihirleri yüzünden, kendisine hakikat koşuyormuş hayalini verdi. Onun için Musa, içinde bir nevi korku hissetti» (56).

Bunun üzerine Cenab-ı Hak, Hz. Musa (a.s.)ya

---

52. Tâhâ, 58.

53. el-Araf, 115. Aynı konu ile ilgisi yönünden bkz. Yûnus, 80; Tâhâ, 65.

54. Yûnus, 80.

55. Yunus, 81.

56. Tâhâ, 66-67.

korkmamasını, kesinlikle sonunda başarı kazanacağını açıklayarak şöyle buyurdu :

«Elindekini bırakıver. Bu onların yaptıklarını yutar. Çünkü onların sanat diye ortaya attıkları ancak bir büyücü tuzağıdır. Büyücü ise nerede olsa felah bulmaz» (57).

Hz. Musa Kavmine Şükretmeyi Hatırlatıyor

Her peygamber gibi Hz. Musa (a.s.) da milletine , Allah'ın kendileri üzerindeki nimetlerini hatırlatıyor, onları şükretmeğe çağırıyordu :

«Hani Musa kavmine, Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Çünkü O, sizi kötü azâba (işkenceye) sürmekte olan, oğullarınızı boğazlamaya, (yalnız) kadınlarınızı (kızlarınızı) diri bırakmaya devam eden Firavun ailesinden sizi kurtarmıştır ve bunda Rabbinizden büyük bir imtihan vardır, demişti» (58).

Yine ayni şekilde bir başka âyette Hz. Musa (a.s.) kavmine Allah'tan yardım istemelerini şu şekilde tavsiye ediyordu :

«Musa kavmine, Allah'tan yardım isteyin, katlanın. Şüphesiz ki yer, Alah'ındır. O'nun kullarından kimi dilerse onu mirascı yapar. Sonuç ise (fenalıklardan) sakınanlarındır» (59).

Hal böyle olmakla beraber, İsrail oğulları, kendi-

---

57. Tâhâ, 69. Bu emir üzerine Hz. Musa Âsâ'sını bırakmış, o sihirbazların bütün âletlerini yutmuştu .Bu suretle sihirbazlar anladılar ki bu bir sihir değil, ilâhî âyetlerden bir âyettir, bir mûcizedir (Beyzâvî). Aynı mevzu ile ilgili olarak bkz. el-Araf, 117; eş—Şuarâ, 45.

58. İbrahim, 6.

59. el-Âraf, 128.

lerine bir felâket gelince, Hz. Musa (a.s.) ya başvurarak, bu felâketi gidermesi için Allah'a dua etmesini istiyorlardı :

«Üzerlerine bir azap çökünce, ya Musa dediler, bizim için Rabbine, sana olan ahdi hürmetine dua et. Eğer bu azabı bizden ayırıp sıyırırsan, andolsun sana katiyen iman edeceğiz. Andolsun, İsrail oğullarını da seninle beraber mutlak göndereceğiz» (60).

İsrail oğuları, ne zaman darda kalmışlarsa, Hz. Musa imdadlarına yetişmiş ve Cenab-ı Hak'tan, milletinin kurtuluşu için dua etmişti. Kavmi ise bu âlicenaplığı takdir edecek durumda değildi :

«Fakat onlara iyilik (61) gelince, bu bizim hakkımızdır, dediler. Eğer kendilerine bir fenalık (62) gelirse, Musa ile onun beraberindekilere uğursuzluk yüklerlerdi. Gözünüzü açın ki onların uğursuzluğu ancak Allah tarafındandır. Fakat çokları bilmezler» (63).

Cenab-ı Hak, ihtiyaç duyulduğu nisbette her topluluğa peygamber göndermiştir. İşte bunun gibi, Hz. Musa (a.s.) da milletini karanlıktan aydınlığa çıkarmak için gönderilmiştir :

«Andolsun biz Musa'ya, kavmini karanlıklardan aydınlığa çıkar ve onlara Allah'ın günlerini hatırlat, diye mûcizelerimizle göndermişizdir ki, şüphesiz bunda (belâlara) çok sabır ve (nimetlere) çok şükür eden herkes için (ibret verici) alâmetler vardır» (64).

---

60. el-Âraf, 134.
61. Bolluk ucuzluk.
62. Kıtlık, belâ.
63. el-Âraf, 131.
64. İbrahim, 5.

Hz. Musa'nın, özellikle Firavun ve zâlimler güruhuna gönderildiği açıklanır :

«Andolsun ki biz Musa'yı da Firavun'a ve onun ileri gelenlerine mûcizelerimizle ve apaçık bir hüccetle gönderdik de yine onlar Firavun'un emrine tabi oldular. Halbuki Firavun'un açık emri hiç de selâhiyetli ve dürüst değildi» (65).

Firavun ve kavminin ileri gelenlerine Musa ve kardeşi Hârun'un gönderildiğini, ancak onların iman etmeyi kibirlerine yediremedikleri de yine Kur'an-ı Kerim'in çeşitli âyetlerinde açıklanmıştır (66).

Hz. Musa (a.s.) sihirbazların hazırlıklı ve taşkın tavırları karşısında soğukkanlı davranmış ve onlara şöyle hitabetmiştir :

«Musa, siz, hak için o size gelince (böyle) mi söylersiniz? Bu bir sihir midir? Halbuki sihirbazlar umduklarına eremezler» dedi» (67).

Hakikaten Firavun ve sihirbazları umduklarına erememişer, perişan bir vaziyette kalmışlardı. Hz. Musa (a.s.) onlara, Allah'a karşı yalan uyduranların muhakkak hüsrana uğrayacaklarını açık bir dille hatırlatıyordu :

«Musa onlara dedi, yazıklar olsun size. Allah'a karşı yalan düzmeyin. Sonra azap ile sizin kökünüzü kurutur. Allah'a karşı yalan uyduran (herkes) muhakkak hüsrana uğramıştır» (68).

---

65. Hûd, 96, 97. Aynı konu ile ilgili olarak bkz. eş-Şuarâ, 10-11; el-Mü'min, 23-24.

66. Yûnus, 75; el-Mü'minun, 45-46.

67. Yunus, 77.

68. Tâhâ, 61.

Denebilir ki, dünyanın nankör milletlerinden biri de İsrail oğularıdır. Allah'ın kendilerine ihsan ettiği bunca nimetlere karşı daima isyan etmişler, zaman zaman gelen peygamberlerin uyarmalarına sırt çevirmişlerdir. Nihayet onların bu türlü inatçı nankörlükleri karşısında :

«Musa, siz de, yeryüzünde bulunanların hepsi de nankörlük etseniz, yine şeksiz şüphesiz Allah (her şeyden) müstağnidir. Hakkıyla hamde ancak o lâyıktır demişti» (69).

«Buna rağmen Musa'nın kavminden bir cemaat vardı ki (halkı) hakka irşad ederler, onunla (hükümde) adalet yaparlardı» (70).

Kavmin ileri gelenleri ikide bir Firavun'a gelerek Musa ve kavmini Mısır'dan sürmesini, onların bu tutumlarının neticede kendisi ve tanrısının terk edilmesine yol açacağını telkin ediyor, onların fesatçılık yapmalarına imkân vermemesini istiyorlardı (71).

Mucize Karşısında Firavun

Ömrünü sihirle geçirmiş usta sihirbazlar Hz. Musa (a.s.) nın Asâ'sı karşısında hayretten donakalmışlar ve iman ederek teslim olmuşlardır :

«Neticede bütün sihirbazlar secdeye kapandı. Hârun ile Musa'nın Rabbı'na iman ettik dediler. (Firavun) dedi, ben izin vermeden ona iman mı ettiniz? Şüphesiz ki o, size sihri öğreten büyüğünüzdür. Öyleyse ben de elbette sizin ellerinizi ve ayaklarınızı çap-

69. İbrahim, 8.
70. el-Âraf, 159.
71. el-Âraf, 127.

razlama keseceğim. Sizi muhakkak hurma dallarına asacağım. Siz de hangimizin azâbı daha çetin ve sürekli olduğunu elbet bileceksiniz» (72).

Firavun, güvendiği sihirbazlarının bu şekilde iman etmelerine çok sinirlenmişti, ama onları bu inançtan geri çevirecek kudreti de yoktu. Üstelik İlâhlık'ı! da tehlikeye düşmüştü. Âdetâ kahrından çıldıracaktı. Sağa sola savurduğu tehdidlere aldırış eden bile yoktu :

«(Sihirbazlar) dediler, seni bize gelen (şu) apaçık mûcizelere, (hakikatte ise) bizi Yaratan'a kat'iyen tercih edemeyiz. Artık neye hâkim isen hükmünü ver. Sen hükmünü ancak bu dünya hayatında geçirebilirsin. Biz günahlarımızı ve bizi zorladığın sihri yarlığaması için Rabbimize gerçek iman ettik Allah(ın sevabı seninkinden) daha hayırlı, (azabı da seninkinden) daha süreklidir» (73).

Bütün bunlara rağmen Firavun iman etmemekte inat ediyordu. Bunun üzerine Cenab-ı Hak, Firavun ve adamlarına çekirge, kurbağa, bit istilâsı gibi musibetler ve felâketler verdi. Bir defasında da sular kan gibi oldu. Firavun, her musıbete uğradıkça Hz. Musa (a.s.)ya geliyor, bu musıbeti gidermesini, böylelikle iman edeceğini söylüyordu. Felâket gidince de yine eski azgın halini alıyordu. Bu ve bunun gibi devamlı rahatsız etmeler sonucunda Firavun, İsrail oğullarına artık ilişmez oldu, onları serbest bıraktı :

«Andolsun ki biz Musa'ya, kullarımla geceleyin yola çık da (düşmanların yetişme(sin)den korkma-

---

72. **Tâhâ, 70-71. Aynı konu ile ilgisi yönünden bkz. eş-Şuarâ, 46-48.**
73. **Tâhâ, 72-73.**

yarak, (boğulacağınızdan da) endişe etmeyerek onlara denizde kuru bir yol aç, diye vahyetmişizdir» (74).

İsrail oğullarının Mısır'dan gizlice çıkışını (75) Firavun'a haber verirler. Bundan endişelenen İsrâil oğulları Hz. Mûsâ'ya kızarlar. Hz. Musa (a.s.) her defasında onlara sabrı tavsiye eder, kurtuluş va'dinde bulunur. Kızıl Deniz'e geldiklerinde Firavun da arkalarından askerleriyle birlikte yetişmiştir :

«Vaktaki artık iki ordu birbirini görmüştü. Musa'nın ashabı dediler ki, muhakkak erişilip yaaklandık» (76). İşte tam bu sırada Hz. Musa (a.s.) Asâ'sıyla denize vurarak şu âyette zikredilen mûcizeyi tahakkuk ettirmiş oluyordu :

«Bunun üzerine Musa'ya Asâ'nı denize vur diye vahyettik. (vurunca) derhal (deniz) yarıldı, her parça (sı) kocaman dağ gibi oldu» (eş-Şuarâ, 63).

İşte böylece Hz. Musa (a.s.) ve kavmi açılan yoldan karşı sahile doğru yürüdüler :

«İsrail oğularını denizden (selâmetle) geçirdik. Hemen Firavun askerleriyle beraber, zulmederek ve saldırarak arkalarına düştü. Nihayet su onu boğmaya başlayınca (şöyle) dedi, inandım, hakikat İsrail oğullarının iman ettiğinden başka Tanrı yokmuş. Ben de müslümanlardanım» (77). Şimdi mi (i)man edi-

74. Tâhâ, 77.

75. «Musa'ya kullarımı gece yola çıkar, çünkü takibedileceksiniz diye vahyettik» (eş-Şuarâ, 52).

76. eş—Şuarâ, 61. Aynı surenin 65. ci ayetinde «Musa ve maiyyetinde bulunanların hepsini (boğulmaktan) kurtardık» buyurulmaktadır.

77. eş-Şuara, 52. de açıklanan gerçeği burada tekrar hatırlatmak yerinde olacaktır.

yorsun), halbuki sen bundan evvel (ömrün boyunca) isyan etmiş, daima fesatçılardan olmuştun» (78).

Böylece Firavun ve askerlerinin birlikte boğulmasıyla bir büyük tehlike de ortadan kalkmıştı. Bundan sonra İsrail oğulları, arkalarından gelecek bir tehlikeden emin olarak yollarına devam edebilirlerdi. Yalnız Arz-ı Mev'ud'a (79) varıncaya kadar uzun bir çöl yolculuğu gerekecekti. Bunun için sabır ve tehammül lâzımdı. Acaba İsrail oğulları buna hazırlıklı mıydı ?

Allah, Hz. Musa vasıtasıyla İsrail oğullarını Mısır'dan, Firavun'un zulmünden kurtarmış, onlara nimetler (80) ihsan etmişti :

«Ey İsrail oğulları, sizi düşmanınızdan kurtardık. Tur'un sağ yanında size vâde verdik ve sizin üstünüze kudret helvasıyla bıldırcın indirdik. Size rızık olarak verdiklerimizin en temizlerinden yiyin, bu hususta taşkınlık (ve nankörlük) etmeyin. Sonra üstünüze gazabım vacip olur. Benim gazabım da kimin üzerine vacip olursa muhakkak ki o, (helâk uçurumuna) yuvarlanmıştır» (81).

Hal böyle olmakla beraber, İsrail oğullarının nankörlükleri bir türlü bitmiyordu. Bundan dolayı da Hz. Musa (a.s.) şöyle dua etmek zorunda kalıyordu :

---

78. Yunus, 90.

79. Adanmış toprak, bugünkü Filistin ve çevresi.

80. Hz. Musa zaman zaman kavmine Allah'ın nimetlerini hatırlatmaktan geri durmamıştır. bkz. el-Mâide, 20.

81. Yunus, 91. Bu bir korku sonucu imandır, onun için kabul edilmez (Beyzâvî).

«Musa, ey Rabbimiz dedi. Hakikaten sen, Firavun'a ve ileri gelenlerine dünya hayatından zinet (ü haşmet) ve (nice) mallar verdin. Senin yolundan saptırsınlar diye mi hey Rabbimiz? Sen onların mallarını yok et Rabbimiz, kalblerini şiddetle sık ki, onlar o çetin azabı görecekleri zamana kadar iman etmeyeceklerdir» (82).

İsrail oğulları Tur'a doğru ilerlerken Tih (83) Sina (84) sahrasına ulaşırlar. Burada yiyecek ve içecek sıkıntısı başgösterir :

«Ve (Tih'de güneşin sıcaklığından korunmanız için) üstünüze (ince bir) bulutu gölge yapmış, size (orada) kudret helvası ile yelve kuşunu indirmiş, size rızk olarak verdiğimiz şeylerin iyilerinden, güzellerinden (en temiz ve helâl olanlarından) yiyin (ontamahkârlık etmeyin demiştik) onlar (o nankörlükları gizlice saklayıp ve biriktirip de nankörlük ve tamahkârlık etmeyin demiştik) onlar (o nankörlük) leriyle) bize zulmetmemişler, fakat kendi kendilerine zulmetmişlerdi» (85).

«Bir de hani Musa (Tih'te susayan) kavmi için su arayınca, Asâ'nı taşa vur demiştik de ondan (on iki sıpt (86) adedince) on iki pınar kaynamış ve her

---

82. Yunus, 88.

83. Tih, Kızıl Deniz'in kuzeyinde Akabe Körfezi ile Süveyş Körfezi arasında güneye doğru üçgen bir yarımada şeklinde uzanan bir bölge. Bu bölgenin güney kısmında Sina dağı bulunmaktadır (Yeni Lûğat ve Anks. V, 2806).

84. Sina, dağlık Arabistan Yarımadasında Süveyş ve Akabe körfezleri arasında bir dağ. Bu dağ Hz. Musa'nın Allah'ın kelâmına nâil olmasıyla meşhurdur (Yeni Lüğ. ve Ansk. V, 25).

85. el-Bakara; 57.

86. İsrail oğullarının oniki kabilesi.

sınıf su alacağı yeri öğrenmişti. (demiştik ki,) Allahın rızkından yiyin, için, (fakat) yeryüzünde fesatçılar olarak taşkınlık yapmayın» (87). Aynı konu ile ilgili olarak bir diğer âyette yukarıdaki husus belirtilmekte, insanlardan hangi kısmının hangi pınardan su içecekleri açıklanmaktadır (88).

Uzun süren sahra yolculuğunda açlık, susuzluk, yorgunluk vb. insanı yolculuktan bıktıran meşakkatler Cenab-ı Hak'kın lutf-u keremiyle ve Hz. Musa'nın mûcizeleriyle gideriliyordu (89). Buna rağmen İsrail oğulları Hz. Musa (a.s.) ya güçlük çıkarmak için ellerin den geleni yapıyorlardı. Hatta, «keşke Mısır'da Firavun'un esareti altında yaşasaydık da bu sonu gelmez yoluculuğa çıkmasaydık» diyecek kadar ileri gitmişlerdi. Fakat onların her serzenişine Hz. Musa sabır ve tahammül tavsiye ediyor, kurtuluşu müjdeliyordu.

Bu arada Hz. Musa, Allah tarafından Tur'a dâvet edildi (90). O da kırk günlük yiyecek ile Ahkâm-ı İlâhiye'nin yazılacağı oniki levha aldı. Kardeşi Hârun (a.s.)u da kavminin başında bıraktı. Hz. Musa (a.s.) Tur'da Cenab-ı Hak'kın cemâlini görmek istemişti (91):

«Vaktaki Musa (ibadet için) tayin ettiğimiz va-

---

87. el-Bakara, 60.

88. el-Âraf, 160.

89. İsrail oğullarının bu türlü sabırsızca davranışları ve Hz. Musa'dan kudret helvası, bıldırcın eti vs. gibi çeşitli yemekler vermesini Allah'tan dilemesi ile ilgili olarak bkz. el-Bakara, 61.

90. Hz. Musa'ya Tur'da Tevrat'ın verildiğini açıklayan âyet için bkz. el-Bakara, 53.

91. el-Âraf, 142. İsrail oğullarının Hz. Musa'dan «Allah'ı açıktan bize göster» demeleri ile ilgili olarak bkz. en-Nisa, 153.

kitte geldi. Rabbi O'na (ilâhî sözünü söyledi). Musa dedi ki, Rabbim (cemalini) göster bana. (ne olur), seni görmeyim buyurdu, beni kat'iyen göremezsin. Fakat şu dağa bak. Eğer o yerinde durabilirse sen de beni görürsün. Derken Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça ediverdi (92). Musa da baygın yere düştü. Ayılınca dedi ki, seni tenzih ederim, tövbe ettim sana. Ben iman edenlerin ilkiyim. Buyurdu ki, ey Musa, ben seni risaletimle, kelamımla (bütün insanlardan) mümtaz kıldım.. Şimdi şu sana verdiğimi al ve şükredenlerden ol» (93).

Hz. Musa ayrılınca beraberinde getirdiği levhalara Ahkâm-i İlâhi'nin yazlmış olduğunu gördü. Onları alarak kavmine döndü. Fakat bu dönüşü Hz. Musa (a.s.)yı çok üzmüştü. Çünkü kardeşi Hârun (a.s.) a bırakarak gittiği kavmini, bir buzağıya tapar vaziyette buldu. Halbuki Harun (a.s.), onları buzağıya tapmaktan sakındırmak için çok uğraşmıştı :

«Andolsun Hârun onlara daha evvel ey kavmim, siz bu (buzağı) ile imtihana çekildiniz (94). Sizin hakiki Rabbiniz çok esirgeyen (Allah'tır). Haydi bana uyun. Benim emrime itaat edin, demişti. Onlar ise, biz demişlerdi. Musa bize dönüp gelinceye kadar o (buzağı)ya (tapmakta) kâim ve dâim olmaktan katiyen ayrılmayacağız» (95).

Buzağı Heykelinin Yapılışı

Bu konu ile ilgili olarak bir diğer âyette şöyle

---

92. Onu bir toprak haline getiriverdik.
93. el-Âraf, 143—144. Allah'ın Hz. Musa ile konuşması hakkında bkz. en-Nisa. 164.
94. Hz. Musa'nın Tur'dan dönüşünden evvel.
95. Tâhâ, 90-91. Aynı konu ile ilgili olarak bkz. el-Bakara, 55.

buyurulur :

Ve hani Musa kavmine ey kavmim, siz buzağıya tutunmakla şüphesiz kendinize yazık etmişsiniz. Hemen yaratanınıza tevbe edip nefislerinizi öldürün, böyle yapmanız Yaratanınız katında sizin için çok hayırlıdır, demişti de (Allah da) tevbelerinizi kabul etmişti. Çünkü O, tevbeleri en çok kabul edenin, en çok esirgeyenin tâ kendisidir» (96).

Hz. Musa (a.s.) Tur'a gittiğinde, Sâmiriy adında birinin buzağı heykeli yapması şu şekilde açıklanmaktadır :

«(Tur'a giden) Musa'nın arkasından kavmi zînet takımlarından bir buzağı heykel (i yapıp onu Tanrı) edindiler ki, onun (inek gibi) bir böğürmesi de vardı (97). Onun kendileriyle konuşmayacağını, onlara bir yol göstermeyeceğini görmediler mi ki ona tutundular, kendilerine yazık ediciler oldular (98). Vaktaki (buzağıya tapmaktan) çok pişman oldular ve kendilerinin muhakkak saptıklarını gördüler. Eğer Rabbimiz bize acımaz, bizi bağışlamazsa, her halde en büyük ziyana uğrayanlardan olacağız, dediler» (99).

Hz. Musa'nın, İsrail oğullarına açık deliller getirdiği, buna rağmen onların buzağıya tapmakta ısrar ederek buzağıyı tanrı yerine koyuşları :

«Andolsun Musa size en açık delilleri getirdi. Sonra siz onun ardından o buzağıya tutundunuz.

---

96. el-Bakara, 54.

97. Sâmiriy, onu öyle bir şeytanlıkla yapmıştı ki, içine hava girince ses çıkarırdı.

98. el-Âraf, 148.

99. el-Âraf, 149.

(onu tanrı edindiniz). Siz (öyle) zâlimlersiniz» (100).

Hz. Musa (a.s.) kavmini bu vaziyette görünce ister istemez kardeşi Harun (a.s.)u sorguya çekmişti :

«Musa avdetinde dedi ki ey Hârun, bunların saptıklarını gördüğün zaman benim ardımca gelmenden seni meneden ne idi? Sen benim emrime isyan mı ettin?» (101).

«Harun (a.s.) dedi, ey anamın oğlu, sakalımı, başımı (102) tutma. Ben senin, İsrail oğulları arasında ayrılık çıkardın, sözüme bakmadın deyeceğinden korktum dedi.» (103).

Ayni konu ile ilgili bir diğer âyettte durum daha ayrıntılı olarak şu şekilde dile getirilir :

«Musa kavmine öfkeli kederli döndüğü zaman dedi ki, size bıraktığım şu makamımda arkamdan ne kötü işler yapmışsınız! Rabbinizin emrini (beklemeyip) acele ettiniz ha? (Tevrat levhaları(nı) bırakıverip kardeşinin başından tuttu, O'nu kendine doğru çekiyordu. (Hârun), anam oğlu dedi, bu kavim (bu adamlar) beni cidden zayıf gördüler (hırpaladılar). Az kaldı ki beni öldüreceklerdi. Sen de bana düşmanları sevindirecek harekette bulunma böyle. Beni zâlimler güruhu ile bir tutma» (104).

Hâdisenin bundan sonraki gelişmesi yine aynı surenin bir diğer âyetinde açıklanmaktadır :

---

100. el-Bakara, 92.
101. Tâhâ, 92-93.
102. Başımın saçını (Beyzâvî).
103. Tâhâ, 94.
104. el-Araf, 150.

«Vaktaki Musa'dan o öfke uzaklaşıp sükun hasıl oldu. (bıraktığı) levhaları aldı. Onun bir nüshasında (şu da yazılı idi, sapıklıktan kurtulup) hidayet(e), azaptan sıyrılıp rahmet(e kavuşmak) o kimselere mahsustur ki onlar Rablerinden korkarlar» (105).

Rivayete göre İsrail oğulları yanlarında getirdikleri ziynetleri Sâmiriy adında birinin sözüyle ateşe atmışlar, bu adam da o ziynetlerden bir buzağı heykeli (döküp) çıkarmıştı. İşte sizin de, Musa'nın da buzağı olduğunu söylemişti :

«Hülâsa O, kendilerine böğüren bir buzağı heykeli (dönük) çıkarmıştı. İşte sizin de, Musa'nın da Tanrısı budur, fakat Musa unuttu (106) demişti» (107).

Hârun (a.s.) kavmini buzağıya tapmaktan sakındırmadığını, bu işi Sâmiriy'in yaptığını açıklayınca :

«(Musa), ya senin zorun ne idi ey Sâmiriy dedi (108). O da şöyle dedi, ben onların (109) görmediklerini (110) gördüm. Binaenaleyh o peygamberin izinden bir avuç (toprak) alıp onu (erimiş altınların içine) attım. Bunu bana nefsim hoş gösterdi böyle» (111).

---

105. el-Araf, 154.
106. Tûr'a gitti, bunu arıyor.
107. Tâhâ, 88. Huruç, XXXII, 1-5 de Hârun (a.s.) un kavmi için buzağı heykeli yaptığı nakledilmektedir.
108. Tâhâ, 95.
109. İsrail oğullarının.
110. Güya, Musa'ya gelen Cebrail'i (Beyzavi).
111. Tâhâ, 96.

Sâmiriy'inin bu şekildeki cevabı Hz. Musa (a.s.) yı iyice öfkelendirmişti. Çünkü uzun mücadelelerle Hak Yolu'na çağırmağa çalıştığı milleti, tekrar sapıklığa düşmekle karşı karşıya bulunuyordu :

«(Mûsa) dedi, haydi (defol) git. Çünkü senin hayatın boyunca nasibin benimle temas etmeyin demendir (112). Sana, senin için şüphesiz aslâ vaz geçilemiyecek bir ceza günü dahi vardır. Üstüne düşüp taptığın Tanrı'na bak, biz onu yakacağız, sonra O'nu parça parça edip denize atacağz» (113).

Hz. Musa'nın öfkesi geçince levhalardaki yazılı ahkâmı milletine bildirdi. Tevrat İsrail oğullarını hidayete ulaştırmak için verilmişti :

«Andolsun ki biz Musa'ya (kavmi) hidayete kavuşsunlar diye o kitabı (Tevrat'ı) verdik» (114).

«Musa dedi, ey kavmim, eğer siz Allah'a iman ettiyseniz, O'na teslim olmuş müslümanlar iseniz, artık ancak O'na güvenip dayanın» (115).

«Andolsun ki biz Musa'ya açık açık dokuz âyet (116) verdik. İşte İsrail oğullarına sor, o bunlara gel-

---

112. Yani toplumdan ilgini kesmendir. İbn. Abbas (r.a.) der ki Sâmiriy, çöllerde vahşi hayvanlar içinde yaşamaya mecbur kalmıştır (Hâzin).

113. Tâhâ, 97.

114. Yunus, 84.

115. el-Mü'minun, 49.

116. İbn. Abbas (r.a.)a göre bu ayetler şunlardır: 1) Asâ, 2) Yed-i Beyzâ, 3) Çekirge, 4) Ekin bii, 5) Kurbağa, 6) Kan, 7) Taş, 8) Deniz, 9) Tûr'un İsrail oğullarını korkutması. Bazı rivayetlere göre bu dokuz ayet şu ilâhî emirlerdir: 1) Allah'a eş koşmayın, 2) Haksız yere adam öldürmeyin, 3) Zina etmeyin, 4) Faiz yemeyin, 5) Sihir yapmayın, 6) Hüküm sahibine

diği vakit Firavun O'na, Musa ben seni her halde büyülenmiş sanıyorum demişti» (117).

Hz. Musa (a.s.) ilâhî hükümleri tebliğ ettikten sonra kavmi ile Filistin'e doğru yol almağa başladı. Bu arada İsrail oğullarına savaşla ilgili bilgiler veriliyordu. Zâten Mısır'dan çıktıkları andan itibaren Hz. Musa (a.s.)ya karşı koyan millet, kendilerine Filistin'deki putatapıcılarla savaşmaları emredildiğinde korkarak Mısır'a geri dönmek istediler. İşte tam bu sırada büyük bir kaya parçasının kafalarına düşmek üzere olduğunu gördüler. Ağlayıp sızlanmaya başladılar. Hz. Musa. (a.s.)ya bu büyük tehlikeden her zaman olduğu gibi - kendilerini kurtarmasını, ancak kurtuldukları takdirde savaşacaklarını söylediler. Tehlike gidince verdikleri sözden caydılar. Hz. Musa (a.s.), onlara Allah'ın İsrail oğullarına ihsan ettiği nimetleri yine hatırlattı :

«Ey İsrail oğulları, size ihsan ettiğim bunca nimetimi ve sizi (bir zaman) âlemlerin üstüne geçirdiğimi hatırlayın» (118).

Fakat İsrail oğullarına Cenab-ı Hak'kın zaman zaman ihsan ettiği nimetlerin hatırlatılışı da fayda vermiyordu. Hatta şöyle diyecek kadar bile ileri gittiler :

Filistin'i Allah fethetsin, biz elimizi kolumuzu sallaya sallaya girelim, Hz. Musa tek başına savaşsın» (119).

---

karşı dolandırıcılıkta bulunmayın, 7) İsrafa sapmayın, 8) Namuslu kadınları lekelemeyin, 9) Savaştan kaçmayın (Beyzâvî, Medârik).

117. el-İsrâ, 101.

118. el-Bakara, 47.

119. Konu ile ilgisi yönünden bkz. el-Mâide, 22-24.

İsrail Oğullarının Sonu

Bütün bunlardan sonra Hz. Musa (a.s.) Cenab-ı Hak'ka, kardeşi Harun (a.s.) dan başka kimsenin söz dinlemediğini arzetti :

«Musa'dan sonra İsrail oğullarının ileri gelenlerine bakmadın mı? Hani onlar peygamberlerine, bize bir hükümdar gönder de Allah yolunda savaşalım, demişlerdi. O da, ya üzerinize bir muharebe yazılıp da savaşı tutmayıverirseniz demişti Onlar (şöyle) demişlerdi, Allah yolunda niçin savaşmayalım? Hem hakikaten yurtlarımızdan çıkarıldık, hem evlâdlarımızdan (mahrum edildik). Fakat vaktâki uhdelerine savaş yazıldı, içlerinden birazı müstesna olmak üzere (muharebeden) yüz çevirdiler. Allah çok iyi bilicidir o zâlimleri» (120).

İsrail oğulları için söz ve nasihat para etmiyordu. Bu millet gerçekten Allah'ın azâbını hak etmişti. Hangi felâketten kurtulmuşlarsa, sonunda azıp sapmaktan başka bir şey yapmamşlardı. Meselâ Kızıl Deniz'den kurtarılışları şöyle açıklanmaktadır:

«İsrail oğullarını denizden geçirdik. Şimdi putların önünde tapa gelen bir kavme rast geldiler (121). Dediler ki ya Musa, onların nasıl tanrıları varsa sen de bize öyle bir tanrı yap. Siz dedi, cidden ne cahillik eder bir kavimsiniz» (122).

Yine bu İsrail oğulları Cenab-ı Hak'ka vermiş oldukları sözden caymışlardır. Kur'an-ı Kerim'de bu-

---

120. el-Bakara, 246.

121. Bu kavim, Musa (a.s.)nın kendileriyle savaşmak için emir aldığı Amâlika idi.

122. el-Âraf, 138.

nun emsalsiz misalleri vardır :

«Hani İsrail oğullarından Allah'tan başkasına ibadet etmeyin, anaya, babaya, hısımlara, yetim - lere, yoksullara iyilik yapın, insanlara güzellikle söyleyin, dosdoğru namaz kıln, zekât verin diye (emretmiş), teminatlı söz almıştık. Sonra içinizden birazınız hariç olmak üzere arka döndünüz ve siz (de atalarınız gibi) hâlâ yüz çevirmekte devam ediyorsunuz» (123),

Hz. Musa (a.s.) milletin söz dinlemediğini Allah'a arzetmesi üzerine Cenab-ı Hak, o toprakların kırk yıl onlara haram kılındığını, bulundukları yerlerde serseri ve perişan bir vaziyette dolaşacaklarını, Hz. Musa (a.s.)nın onların bu haline acımaması ve üzülmemesi gerektiğini açıkladı.

İşte bundan sonra büyük bir fırtına çıktı. Zaten sapıtmış olan İsrail oğulları büsbütün yollarını şaşırdılar. Çölün kumları arasında helâk olup gittiler. Bu felâketten kurtulabilenler ise yıllarca sağda solda dolaştılar. Allah'ın kudretini hiçe saymanın, bunca sayısız nimetlerine karşı gelmenin cezasını da işte böylece hem de feci bir şekilde ödemiş odular. Şüphesiz Hz. Musa (a.s.) ve İsrail oğulları hakkında söylenecek söz bundan ibaret değildir. Burada mevzu ana hatlarıyla özetlendi (124).

---

123. el-Bakara, 83.

124. Kur'an-ı Kerim'de Hz. Musa (a.s.) ile ikinci derecede ilgi kurulabilecek ayetler için bkz. el-Bakara, 108, 136, 248; Âlü İmran, 84; el-Enam, 91; el-Âraf, 122, 155; Hûd, 17; Kehf, 60· Tâhâ, 9, 19, 83, 86; el-Hac, 44; el-Fürkan, 35, el-Kasas, 3, 18, 19, 30, 36, 37, 38, 44, 48, 76; el-Ankebut, 38; es-Secde, 23; el-Ahzab, 69· es-Saffat, 114, 120; el-Mü'min, 23, 26, 27, 53; eş-Şuara, 13; ez-Zuhruf, 46; el-Ahkaf, 12, 30; ez-Zâriyât, 38; en-Necm, 36; es-Saf, 5; en-Nâziat, 15; el-Âlâ, 19.

2 — Hz. İSA (A.S.) (1)

Hz. İsa (a.s) hakkında doğuda ve batıda çok şey yazılmıştır. Bu yazılanların bir kısmı — bilhassa Batı'dakiler — Hıristiyanlık tesirinden kurtulamamıştır. Biz burada Hz. İsa (a.s.) hakkında lehte ve aleyhte söylenenleri tesbitten çok, Kur'anı Kerimin O'nun hakkında ne söylediğini toplu bir şekilde ifade etmeye çalışacağız.

Kur'an-ı Kerim Hz. İsa'nın iki cephesini hikaye eder :

1 — Beşeri hayatı,

2— Doğumundaki fevkalade özellik.

Hz. İsa (a.s.)'nın annesi Meryem'dir. Meryem Ben-i İsrail'in ileri gelenlerinden İmran'ın kızıdır. Hz. Meryem'in annesi bir erkek çocuk dünyaya getirirse onu Beyt-i Mukaddes'in (2) hizmetine vereceğini vadetmiştir :

«Hani İmran'ın karısı (3) Rabbim, karnımdakini azatlı bir kul olarak (4) sana adadım. Benden olan bu (adağ)ı kabul et. Şüpesiz niyazımı hakkiyle işiten, niyetimi kemaliyle bilen sensin. Sen de -

1. Kur'an'da İsa kelimesi II ayrı surede ve 25 âyette geçmektedir.

2. Kudüs'teki Mescid-i Aksâ.

3. Fukaza'nın kızı Hanne. Hz. Meryem'in annesi. Bu İmran, Musa'nın oğlu İmran'dır. Musa (a.s)nın babası İmran değildir. Çünkü bununla O'nun arasında bir çok asırlar geçmiştir. Masân oğulları, İsrail oğullarının reisleri idi (Hâzin).

4. Dünya meşgalelerinden âzâde ve sırf Beyt-i Mukaddes'te hizmete memur olmak üzere.

mişti. Fakat onu doğurunca, Allah onun ne doğurduğunu daha iyi bilici iken, Rabbim, hakikat ben onu kız olarak doğurdum. Erkek kız gibi değildir (5). Gerçek ben adını Meryem koydum (6). Ben onu da, zürriyetini de taşlanmış şeytandan sana sığınır (sana ısmarlar)ım dedi» (7).

O gönlünden bu hizmet için erkek çocuk istiyordu. Bununla beraber Meryem dünyaya gelince sözünden caymadı ve O'nu götürüp mâbede bıraktı. Orada bulunanlar Hz. Meryem'i himayelerine almak istedilerse de bu, teyzesinin kocası olan Hz. Zekeriyya (a.s.) ya nasip oldu. Hz. Zekeriyya, hiç kimsenin Hz. Meryem'in yanına girmesine müsaade etmiyordu. Kendisi girince de, Hz. Meryem'in yanında türlü yiyecekler görüyordu :

«Bunun üzerine Rabbi onu (8) iyi bir rıza ile kabul etti. O'nu güzel bir nebat gibi büyüttü. Zekeriyya'yı da ona bakmaya memur etti. Zekeriyya ne zaman (kızın bulunduğu) mihraba (9) girdiyse onun yanında yiyecek buldu. Meryem, bu sana nereden geliyor dedi. O da bu Allah tarafından, şüphe yoktur ki, Allah kimi dilerse ona sayısız rızık verir dedi» (10).

---

5. Yani Beyt-i Mukaddes'te bir erkek gibi hizmet edemez.

6. Onların dilinde Meryem «âbid» demekti. Erkek ismi idi (Medârik). Bu ismi koymaktaki maksadı da, kız da olsa onunla adağını ödemek, O'nu Beyt-i Mukaddes hizmetine vermekti. Nitekim öyle yaptı.

7. Âlü İmran, 35-36.

8. Beyt-i Mukaddes'e adak olarak bırakılan bu kızcağızı.

9. Mescide. Celaleyn Tefsiri'ne göre «Mihrab» mescidin içinden merdivenle çıkılır yüksek bir yerdi. Oraya Zekeriyya (a.s.) dan başka kimse çıkamazdı.

10. Âlü İmran, 37.

Hz. Meryem, Beyt-i Mukaddes'teki günlerini ibadetle geçiriyordu. Bir gün yine ibadetle vakit geçirirken birden bire karşısında birinin durduğunu görünce irkildi ve kim olduğunu sordu. Gerçekte ise bu melek idi. Cenab-ı Hak'kın kendisine zeki bir çocuk ihsan edeceğini müjdeliyordu :

«Melekler, ey Meryem, Allah kendinden bir kelimeyi sana müjdeliyor. Adı İsa, lâkabı Mesih (11) (sıfatı) Meryem oğludur. Dünyada da âhirette de şânı yücedir. Allah'a çok yakınlardandır da» (12.

Hz. Meryem bâkire olduğunu öne sürerek kendisine hiç bir kimsenin dokunmadığını, namuslu bir insan olduğunu söyledi :

«Dedi ki hey Rabbim, bana bir beşer dokunmamışken benim nasıl çocuğum olabilir: Allah dedi öyle, Allah ne dilerse yaratır. Bir işe hükmedince ona ancak ol der o da oluverir» (13).

İlk bakışta böyle bir yaratılışın imkânsızlığı düşünülebilir. Fakat bu işin Allaha göre ne kadar kolay olacağı ise meydandadır. Hiç yoktan yaratmaya kâdir olan Allah, Âdem (a.s.)i anasız babasız yaratan Allah, Hz. İsa'yı haydi haydi babasız yaratabilir :

«Muhakkak ki İsa'nın hâli de (yani babasız dünyaya gelişi de) Allah indinde Âdem'in hâli gibidir. Allah Âdem'i topraktan yarattı, sonra ona ol dedi o da (can gelip) oluverdi» (14).

---

11. Uğur ve bereketi sebebiyle adlandırılmışır.
12. Âlü İmran, 45.
13. Âlü İmran, 47.
14. Âlü İmran, 59.

Hz. Meryem'e Cenab-ı Hak'kın ruhundan bir nefha üflenmiş, kendisi de oğlu da âlemlere rahmet kılınmıştı :

«Irzını koruyan o kızı da (yâdet) ki biz ona ruhumuzdan üflemiş, kendisini de, oğlunu da âlemlere bir ibret kılmıştık» (15).

Hz. Meryem iffetli ve seçkin bir kadındır. O'na seçkin bir özellik verilmiştir. Tertemiz büyütülmüştür. Âlemlerin kadınları üzerine mümtaz kılınmıştır. Kendisine Allah'ın huzurunda durması ve secdeye kapanması emredilmiştir:

«Hani melekler ey Meryem, şüphesiz ki Allah, sana seçkin bir hususiyet verdi. Seni tertemiz (büyüttü). Seni âlemlerin kadınları üzerine mümtaz kıldı demişti. Ey Meryem, huşuğ ile Rabbinin divanına dur, secdeye kapan. (Allah'a) rüku edenlerle beraber eğil (cemaatla namaz kıl)» (16).

Yine Hz. Meryem'in namus timsali (17) bir insan olduğuna çeşitli şekillerde işaret edilmiştir:

«Namusunu muhkem bir kale gibi koruyan İmran kızı Meryem'i de (Allah bir misâl olarak irad buyurdu) (18). Biz bundan dolayı O'na Ruhumuzdan üfür-

---

15. el-Enbiya, 91.

16. Âlü İmran, 42-43.

17. Hz. Meryem'in durumu İslâm'a göre böyle olmakla beraber, bugün bazı Hıristiyan topluluklarında da Hz. Meryem'in iffet timsali bir kadın olduğunu anmak için her yıl Ağustos ayının 15. sine en yakın olan Pazar günü «Meryem Ana» günü diye kutlanır.

18. Bu da namusunu koruyan kadınlar için bir tesellidir. Bu, Meryem'e zina isnat edenlerin sözlerini geçersiz kılmaktadır (Keşşaf, Şeyhzade).

dük. O, Rabbinin kelimelerini (19) ve kitaplarını tasdik etti. Rabbine itaat edenlerdendi O» (20).

Hz. Meryem'e melek bir oğlu olacağını müjdelemiş, Hz. Meryem bunu çok garip karşılamıştı:

«O, benim nasıl bir oğlum olacakmış dedi, (evlenip de) bana bir beşer dokunmamıştır. Ben bir iffetsiz de değilim»

«(Ruh) dedi, öyledir. Rabbin buyurdu ki o, bana göre pek kolay. Çünkü biz onu insanlara bir âyet (21) ve tarafımızdan bir rahmet kılacağız (22). Zaten bu iş olup bitmiştir» (23)

Hz. Meryem, Hz. İsa'ya hâmile kalınca ailesinden ayrılarak uzak bir yere gitmişti:

«Nihayet O'na (İsa) gebe kalıp (24) bununla (karnındaki bu çocuğu ile ailesinden) uzak bir yere (25) çekildi» (26).

Buraya kadarki açıklamalarda Hz. Meryem'in soyu, çocukluğu, hiç evlenmediği, ilâhî bir tecelli sonucu hâmile kaldığı vb. hususlar üzerinde kısaca durduk. Bundan sonra Hz. Meryem'in hayatında yeni ve enteresan bir safha başlıyor. Bu, bizzat kendinde meydana gelen fevkalâde değişiklik ve muhitindeki in-

---

19. Dört kitabı.
20. et-Tahrim, 12.
21. Kemâl-i kudretimize bir alâmet, bir delil.
22. Yani Hz. İsa'yı kullarına bir hidayet ve irşat rehberi kılacağız (Beyzavi).
23. Meryem, 20-21.
24. Ruh O'nun gömleğine üfürüvermek suretiyle (Celâleyn).
25. Bir dağın ardına (Beyzavi, Celaleyn).
26. Meryem, 22.

sanların bu durumu nasıl karşıladıkları hususudur. Hz. Meryem, kendi haline bizzat kendisi de bir mânâ verememektedir. Bu halini soranlara ne diyecek, durumunun Rabbânî olduğunu nasıl açıklayacaktır?

Hz. İsa'nın Doğumu

Doğumun yaklaştığı günler Hz. Meryem için çok sıkıntılı anlar olmuştur:

«Derken doğum sancısı O'nu bir hurma ağacına (dayanmaya) sevketti. Keşke dedi bundan evvel öleydim, unutulup gideydim» (27).

Anlaşıldığına göre Hz. Meryem'in hayatında en üzüntülü olduğu anlardan biri de bu andır. Fakat ilâhî hitap O'nun üzüntüsünü gidermiştir :

«Aşağısından O'na şu çağrı geldi. Tasalanma, Rabbin senin alt yanında bir su arkı vücuda getirmiştir. Hurma ağacını kendine doğru silk, üstüne derilmiş taze hurma dökülecektir. (28). Artık ye iç. Gözün aydın olsun (29). Eğer insanlardan her hangi birini görürsen (30) ben de o çok esirgeyici Allah'a oruç adadım (31). Onun için bugün hiç bir kimseye

---

27. Meryem, 23.

28. Rivayet olunduğuna göre bu hurma ağacı ,başı ve meyvesi olmayan kupkuru bir kütüktür. Mevsim de kıştır. Meryem silkince Cenab-ı Hak ona baş, yaprak ve taze hurma vermiştir. Bu da O'nun temizlik ve iffetine delalet eden mûcizedir. (Beyzavi, Râzi).

29. Bu çocuktan dolayı.

30. Ve sana evlâdın hakkında bir şey sorarsa (Celâleyn).

31. Yani söz söylememeyi adadım (Celâleyn). Onlar oruçken konuşmazlardı (Beyzavi).

katiyen söz söylemeyeceğim» (32).

Hz. Meryem Hz. İsa'yı kucağına alarak kavmine getirmişti :

«Derken O'nu yüklenerek kavmine getirdi. Dediler ki hey Meryem, andolsun sen acaip bir şey yapmışsın» (33).

Hz. Meryem, kucağında İsa ile halkı arasına gelince ister istemez yadırgadılar. Çünkü bu şekilde babasız çocuk dünyaya getirmek onlar için imkânsız görülüyordu :

«Ey Hârun'un kız kardeşi (34) senin baban kötü bir adam değildi. Anan da iffetsiz bir kadın değildi» (35).

Hz. Meryem, onların bu şekildeki suçlamalarını cevapsız bırakıyordu. Belki de vereceği cevaplar, onları ikna etmek için söyleyeceği sözler fayda vermiyecekti. O sadece başıyla Hz. İsa'ya işaret etti:

«Bunun üzerine Meryem O'na işaret etti (36). Biz dediler, henüz beşikte bulunan bir sabi ile nasıl konuşuruz?» (37).

Hz. Meryem'in etrafını saran şaşkın insanlar, onun bu şekildeki cevabı karşısında büsbütün şaşırdılar, âdetâ aptallaştılar. Bu şuursuz topluluğu daha

---

32. Meryem, 24-26.

33. Babasız evlad doğurmuştur (Celâleyn).

34. Hz. Meryem, Harun (a.s.)un kız veya erkek kardeşinin neslindendi (Beyzavi).

35. Meryem, 28.

36. O'na sorun da cevap versin demek istedi (Beyzavi. Celâleyn).

37. Meryem, 29.

da hayrete düşüren şey, Hz. İsa'nın beşikte iken konuşmaya başlaması idi :

«İsa dile gelip dedi ki ben, hakikat Allah'ın kuluyum (38). O, bana kitap (39) verdi. Beni peygamber yaptı (40).

Kur'an-ı Kerim, Hz. İsa'nın vasıfları ile ilgili olarak şu noktalar üzerinde özellikle durur:

1) Allah'ın Ruhu (en-Nisa, 171),

2) Allah'ın Kelimesi (en-Nisa, 171).

3) Ruhu'l-Kuds ile desteklenmiş (el-Bakara, 87).

Şu noktaya dikkat etmeliyiz ki, Kur'an Hz. İsa hakkında «Ruhu'l-Kuds» ve «Allah'ın Kelimesi» terimlerini kullandığı halde, «Allah'ın Oğlu» tâbirini asla kullanmamıştır. Bu, Allah'ın insan şeklinde tasavvur edilmesi ihtimalini ortadan kaldırmak için - dir.

Cenab-ı Hak Hz. İsa'ya, her nerede bulunursa bulunsun namaz kılmayı ve zekât vermeyi emretmiştir:

«Beni her nerede olursam mübarek kıldı (41). Bana hayatta bulunduğum müddetçe namaz kılmamı, zekât vermemi emretti» (42).

---

38. Allah O'na evvela «kul» olduğunu söyletti. Çünkü kulluk, makamların ilkidir. Bir de O'nun tanrılığını iddia ederek onları bu sözle red buyurdu (Beyzavi).

39. İncil.

40. Meryem, 30.

41. Hayrı öğreten ve insanlara çok yararlı olan feyizli bir kimse yaptı (Beyzevi).

42. Meryem, 31.

Hz. İsa, diğer bütün insanlar gibi annesine karşı hürmetli davranmakla emredilmiş, zorba olmadığı açıklanmıştır :

«Beni anneme hürmetkâr kıldı. Beni bir zorba, bir talihsiz yapmadı» (43).

Selâm ve selâmetin Hz. İsa (a.s.) üzerine olduğuna işaretle şöyle buyurulur :

«Doğduğum gün de, öleceğim gün de, diri olarak kaldırılacağım gün de selâm ve selamet benim üzerimdedir. İşte hakkında şüphe etmekte oldukları Meryem oğlu İsa Hak sözünce budur» (44).

Hz. İsa daha beşikte iken konuşmuş salih bir insandır :

«Beşiğinde de, yetişkinlik halinde de insanlara söz söyleyecektir. O, salihlerdendir. Söylediği zaman da (sen yanlarında değildin)» (45).

Kur'an-ı Kerim'de Hz. İsa'nın gerçek hüviyeti bu iken, Hıristiyanlık âlemi O'nu üç ilâhtân biri sayar, Allah'ın oğlu iddiasında bulunur. Kur'an, netice itibarıyle şirk olan bu düşünceyi şiddetle reddeder ve:

«Hakikat Allah Meryem oğlu Mesih'in kendisidir, diyenler andolsun ki kâfir olmuştur. De ki o halde Allah, Meryem oğlu Mesih'i, anası Meryem'i ve yeryüzünde bulunanların hepsini öldürmek isterse, kim

---

43. Meryem, 32. Hz. İsa babasız olduğu için böyle söylemiştir.

44. Meryem ,33, 34. Bazılarına göre Kelimetu'l-lah «Allah'ın kelimesi» demektir. O'na kelime denilmesi, Allah'ın «ol» emriyle vücuda gelmiş olmasındandır (Beyzavi, Şeyhzade).

45. Âlü İmran, 46 .

Alah'ın herhangi bir şeyine sahip olabilir? Göklerin, yerin ve aralarındaki her şeyin hükümranlığı Allah'ındır. O, ne dilerse yaratır. Allah, her şeyin üstünde tam bir kudret sahibidir» (46) buyurur.

Hz. İsa (a.s.) Allah'ın oğlu değil, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de birçok peygamber gelip geçmiştir. Annesi Meryem de doğru bir kadındır:

«Meryem oğlu Mesih İsa bir peygamberden başka şey değildir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Anası çok sâdık bir kadındı. İkisi de yemek yerlerdi. Bak, biz âyetleri onlara nasıl apaçık bildiriyoruz. Sonra da bak onlar nasıl (gerçekten) çevriliyorlar» (47).

Hıristiyanlar, Hz. İsa Allah'ın oğludur demek suretiyle kendilerinden önceki küfredenleri bir bakıma körü körüne taklid ediyorlar :

«Yahudiler, Uzeyr Allah'ın oğludur dediler. Hıristiyanlar da İsa Allah'ın oğludur dediler. Bu, onların ağızlarıyla (geveledikleri cahilce) sözleridir ki, (bununla) daha önce küfredenlerin sözlerini taklid ediyorlar. Hay Allah kahredesi adamlar, (haktan batıla) nasıl da dönüyorlar» (48).

Yahudilerin Hz. İsa'yı Tanrı Edinmeleri

Bundan bir sonraki âyette yahudilerin Hz. İsa'yı Tanrı edindikleri, halbuki onların da yalnız bir olan

---

46. el-Mâide, 17.

171.

47. el-Maide, 75. Aynı konu ile ilgisi yönünden bkz. en-Nisa

48. et-Tevbe, 30.

Allah'a ibadet etmekle emrolundukları açıklanmaktadır :

«Onlar, Allah'ı bırakıp bilginlerini, rahiplerini (49), Meryem oğlu Mesih'i tanrılar edindiler. Halbuki bunlar da ancak bir olan Allah'a ibadet etmelerinden başkasıyla emrolunmamışlardır. O'ndan başka hiç bir Tanrı yok. O, bunların eş tutageldikleri her şeyden münezzehtir» (50).

Hıristiyanlar küfürlerinde daha da ileri giderek, Allah bir oğul edindi diye şanı yüce olan Allah'a karşı iftiraya yeltenmişlerdir:

«O çok esirgeyici Allah bir evlad edindi dediler (51). O'nun şanı bundan yücedir, münezzehtir. Hayır (evlâd dedikleri) onlar, ikrama mazhar edilmiş kullardır» (52).

«Eğer Allah bir evlad edinmek isteseydi elbet yaratacağından kimi dilerse seçebilirdi. O öyle Allah'tır ki birdir, her şeye hâkimdir» (53).

Kur'an teslise giden Hıristiyan inancının küfür olduğunu kesin olarak şöyle açıklıyor:

«Allah gerçekten üçün (üç Tanrının) biridir diyenler (54) kâfir olmuştur. Halbuki bir tek Allah'tan

---

49. Âyetteki «Ahbar»dan maksat, meşhur kavle göre yahudi bilginleri, «Ruhban»dan maksat da Hıristiyan papazlarıdır (Şeyhzade, Razi).

50. et-Tevbe, 31.

51. «Melekler Allah'ın kızıdır» diyen Huzâa kabilesi hakkında nâzil olmuştur.

52 el-Enbiya, 26.

53. ez-Zümer, 4.

54. Allah'a, Meryem ve İsa'yı da şirk katanlar, onları tanrı tanıyanlar.

başka hiç bir Tanrı yoktur. Eğer diyegeldikleri (bu sözden) vaz geçmezlerse, içlerinden o kâfir olanlara herhalde pek acıklı bir azap dokunacaktır» (55).

Kur'an-ı Kerim, Hz. İsa'nın özelliklerini sayarken bilhassa şunlara dikkati çeker :

1) Hz. İsa beşikte iken konuşmuştur (Meryem, 23—33).

2) Hz. İsa körleri iyi etmiş, ölüleri diriltmiştir, çamurdan bir kuşa hayat vermiştir (Âlü İmran, 49; el-Mâide, 110).

Hz. İsa, Hz. Musa'dan sonra gönderilmiştir. Hz. Musa'ya kitap verildiği gibi, Hz. İsaya da kitap ve mucizeler verilmiştir. Üstelik Hz. İsa Rûhu'l-Kuds ile desteklemiştir:

«Andolsun, Musa'ya o kitabı verdik, ondan sonra da birbiri ardınca peygamberler gönderdik. Meryem oğlu İsa'ya da beyyineler (gayet açık bürhanlar, mucizeler) verdik ve O'nu Rûhu'l-Kuds (56) ile destekledik. Demek size ne vakit bir peygamber, gönüllerinizin hoşlanmadığı bir şeyi getirirse kibirlenmek isteyeceksiniz de kiminiz yalanlayacak, kiminiz de öldüreceksiniz öyle mi? (57). Zikrettiğimiz bu âyetten başka, Hz. İsa'ya beyyineler verilerek Rûhu'l-Kuds ile desteklendiğine el-Bakara, 253. âyeti de işaret etmektedir.

Yukarıdaki iki ayette Hz. İsa'ya beyyineler verildiği açıklanırken, diğer peygamberler gibi Hz. İsa'dan

---

55. el-Mâide, 73.

56. Ruhu'l-Kuds'ten maksut Cebrail'dir. Bazıları da İncil'-dir, İsm-i Âzam'dır vs. demişlerdir.

57. el-Bakara, 87. Hz. İsa ile Hz. Muhammed'i yalanladılar. Zekeriyya ve Yahya ile diğer bazı peygamberleri de öldürdüler.

da misak alındığına dikkat çekilmektedir:

«Hatırla o zamanı ki, biz peygamberlerden misaklarını almıştık (58). Senden de, Nuh'tan da, İbrahim'den de, Musa ile Meryem'in oğlu İsa'dan da (59) evet biz onlardan (öyle sapasağlam bir misak (60) aldık» (61).

Hz. İsa peygamber olarak gönderilmiş ve kendisine İncil verilmiştir:

«Sonra bunların izleri üzerinde ardı ardınca peygamberlerimizi yolladık. Arkalarından da Meryem oğlu İsa'yı gönderdik. O'na İncil'i verdik (62). Bu ayetin devamında onların yüreklerine şefkat konulduğu, uydurdukları ruhbanlığın, kendilerine Allah tarafından farz kılınmadığı, gerçekte ise onların ruhbanlığa hakkıyla riayet etmedikleri, içlerinden hakiki iman sahiplerinin mükâfatlandırıldığı açıklanmaktadır.

Peygamberlere, milletlerine tebliğ edecekleri dinin esaslarını bildiren bir kitabın verilmesinden daha tabii ne olabilir? İşte bunun gibi Hz. İsa'ya da, daha önce gönderilen Tevrat'ın doğrulayıcısı olarak İncil verilmiştir :

«Arkadan da (bu peygamberlerin) izlerince Meryem oğlu İsa'yı — kendilerinden evvelki Tevrat'ın tas-

---

58. Yalnız Allah'a ibadet ve ümmetlerini de buna çağıracaklarına dair (Celâleyn).

59) Peygamberlerden yalnız beşinin zikredilmesi her birinin kitap ve şeriat sahibi peygamber olmasından, Peygamberimizi daha önce açıklaması da, O'nun şeref ve faziletçe hepsinden üstün bulunmasındandır (Medârik).

60. Ahidlerine vefa edecekleri hakkında yemin.

61. el-Ahzab, 7.

62. el-Hadid, 27.

dikcisi olarak — gönderdik. O'na da, içinde bir hidayet, bir nur bulunan İncil'i verdik» (63).

«İsa apaçık delileri (64) getirdiği zaman şöyle demişti, ben size gerçek hikmeti (65) getirdim. Bir de hakkımda ihtilaf edegeldiğiniz şeylerden (66) bazısını size açıklayayım diye geldim. Artık Allah'tan korkun bana uyun» (67).

Hz. İsa ve Havârileri

Hz. İsa (a.s.) kavmine yapacağı çağrıda yalnız değildi. Oniki Havâri (68) si vardı. Bunlar, Hz. İsa dini yayarken yardımcı olmuşlardı. Başlangıçta canla başla hıristiyanlığın yayılması için çalışmışlardı. Sonradan Hz. İsa, onlarda küfre sapıklığa benzer haller görmüştü :

«Vaktaki İsa onlardan (ısrar ile taşan) küfrü hissetti. Dedi, Allah'a (giden yolda) bana yardım edecekler kim? Havariler, biziz Allah'ın yardımcıları, Allah'a

---

63. el-Mâide, 46.

64. Mucizeleri, yahut İncil'in ayetlerini ve açık şeriatleri, (Beyzavi, Celâleyn).

65. Nübüvvet ve İncil'in şeriatleriyle (Beyzavi, Celâleyn).

66. Din emrinde.

67. ez-Zuhruf, 63.

68. Havari, Hz. İsa'nın yardımcısı oldukları ve İncil'in muhtelif nüshalarını zaptederek Hıristiyanlığı yaydıkları rivayet edilen oniki kişiye verilen isimdir. Havariyun halis beyaz manasına gelen «havar»ın ismi mensubudur. İncil, bu oniki kişinin isimlerini şu şekilde açıklar:

1) Petrus, 2) Yuhanna, 3) Yâkub, 4) Androas, 5) Filipus, 6) Tomas, 7) Bartolomeus, 8) Matta, 9) Yakub, 10) Gayyur Simun, 11) Yahuda, 12) Şemun (Resullerin İşleri, 1, 12-14; Dr. Ahmed Şelebi, Mukâranetü'l-Edyân, Kahire, 1967, II, 163) .

inandık sen de (ey İsa) şâhid ol ki biz, muhakkak müslümanlarız dedi(ler)» (69). Havarilerle ilgili olarak bir diğer âyette şöyle buyurulur :

«Ey iman edenler, Allah'ın (70) yardımcıları olun (71). Nitekim Meryem oğlu İsa da Havarilerine, Allah'a (yönelmiş olarak) benim yardımcılarım kim? demiş, Havariler de, Allah'ın yardımcı kulları biziz demişlerdi. İşte İsrail oğullarından bir zümre O'na iman etmiş (72), bir zümre de küfürde kalmıştı (73). Nihayet biz, o iman edenleri düşmanlarına karşı destekledik de bu suretle düşmanlarına karşı galip geldiler» (74).

Yukarıda mealini verdiğimiz âyette Havariler, Hz. İsa'ya yardımcı olacaklarına söz veriyorlar, bununla beraber O'ndan istekte bulunmaktan geri durmuyor - lardı. Kendilerine, Allah'ın gökten bir sofra indirmesini istemeleri de bunlardan biri idi:

«O vakit Havariler ey Meryem oğlu İsa, Rabbin bi-

---

69. Âlü İmran, 52.
70. Dinin.
71. İsa'nın Havârileri gibi.
72. O, Allah'ın yükseğe kaldırılmış bir kuludur demiş.
73. Onlar da, O Allah'ın yükseğe kaldırdığı oğludur, demiş, bu yüzden iki grup birbiriyle vuruşmuşlardı. Hz. İsa (a.s.) semaya kaldırılınca kavmi dört gruba ayrıldı:

1. O Allah'tır, onun için kaldırıldı (Yakubilerin görüşü),
2. Allah oğlu idi, Allah O'nu alıp kaldırdı (Nesturilerin görüşü),
3. O, üçün üçüncüsü idi (Melkânilerin görüşü),
4. Allah'ın kulu ve Peygamberi idi, onun için Allah O'nu yükseltti dediler. Bu dördüncü grup mensupları müminlerdi. Aralarında kanlı çarpışmalar oldu. Üç grubu teşkil eden kâfirler, müminlere galip geldi. Nihayet Hz. Muhammed, Peygamberliği ile Allah'ın yardımı sayesinde diğerlerini alt etti.

74. es-Saf, 14.

zim üstümüze gökten bir sofra indirebilir mi? demiş, O da eğer inanmış adamlarsanız Allah'ın (kudretinden ve benim peygamberliğimden şüpheye sapmaktan) korkun demişti» (75).

Hz. İsa (a.s.) gökten bir sofra indirmesi için Cenab-ı Hak'ka duada bulunuyordu:

«Meryem oğlu İsa (dua ederek) dedi ki hey Allah, hey bizim Rabbimiz, üstümüze gökten bir sofra indir ki bizim hem evvelimiz, hem âhirimiz için bir bayram ve senden bir âyet (mucize) olsun. Bizi rızıklandır. Sen rızık verenlerin en hayırlısısın» (76).

Hz. İsa (a.s.) peygamberliği müddetince yalnız ve bir olan Allah'a kulluk etmeyi tavsiye etmiştir. Bu hususu, doğrudan doğruya veya dolaylı bir şekilde ifade eden ayetler vardır :

«Şüphesiz Allah, benim de Rabbimdir, sizin de Rabbiniz. Haydi O'na kulluk edin. Doğru yol budur» (77).

Hz. İsa Allah'ı daima şirkten uzak tutmuş ve böyle bir düşünceye bile meydan vermemeye çalışmıştır :

«Allah, ey Meryem oğlu İsa, insanlara Allah'ı bırakıp da beni ve anamı iki Tanrı edininiz diyen sen misin? dediği zaman O, (şöyle) söyledi. Seni tenzih ederim (ya Rab), hakkım olmadık bir sözü söylemekliğim bana yakışmaz. Eğer onu söyledimse elbette bunu bilmişsindir. Benim içimde olan her şeyi Sen bilirsin. Ben ise Sen'in zatında olanı bilmem. Şüphesiz ki gaybları hakkıyla bilen Sensin Sen» (78).

---

75. el-Mâide, 112.
76. ez-Zuhruf, 64.
77. el-Mâide, 114.
78. el-Mâide, 116.

Hz. İsa (a.s.). Allah'ın kendine bildirdiği şeyleri milletine de aynen bildirmiş ve yalnız O'na kulluk etmelerini ısrarla söylemiştir:

«Ben onlara senin bana emrettiğinden başkasını söylemedim, (dediğim hep şu idi) benim de Rabbım, sizin de Rabbınız olan Allah'a kuluk edin. Ben içlerinde bulunduğum müddetçe üzerlerinde bir kontrolcu idim. Fakat vaktaki sen beni (içlerinden) aldın, üstlerinde nigehban yalnız sen oldun. Sen her şeye hakkıyla şahitsin. (79).

Kur'an-ı Kerim'de açıklanan Hz. İsâ'nın vasıfları şöyle özetlenebilir:

1 — Meryem'in oğlu (80).

2 — Bâkire olan Meryem'den, Allah'ın kudreti ile doğan (81).

3 — Allah'dan bir kelime (82).

4 — Allah'ın Meryem'e ilka ettiği «ol» kelimesi Bu mânâda İsâ'nın yaratılışı Âdem'in yaratılışına benzemektedir (83).

5 — el-Mesîh (84),

6 — İsa (85).

---

79. el-Mâide, 117.

80. el-Bakara, 87, 253.

81. et-ahrim, 12; el-Enbiya, 91.

82. Âlü İmran, 45.

83. Âlü İmran, 47.

84. Âlü İmran, 45, 157; en-Nisa, 171, 172; el-Mâide, 17, 46, 72, 75; el-Enam, 30, et-Tevbe, 31.

85. el-Bakara 72. 136, 253; Âlü İmran, 45, 52, 55, 59, 84, 157; en-Nisa, 163, 171; el-Mâide, 46, 78, 110, 112, 114, II6; el-Enam, 85; Meryem, 34; el-Ahzab, 7; eş-Şura, 13; ez-Zuhruf, 63; el-Hadid, 27; es-Saf, 6, 14.

Hz. İsa'dan Kur'an-ı Kerim bu şekilde bahsederken, iftiracı yahûdiler kin ve düşmanlık sonucu Hz. İsâ'ya «Esau» adını takmışlar, hatta daha ileri giderek «Esau»nun ruhunun da Hz. İsâ'ya geçtiğini iddia etmişlerdir» (86).

Bir Peygamber olmak itibariyle Hz. İsa'nın mûcizeler göstermesi gayet tabiidir. Çünkü her peygamber, kavminin inanmayanlarını Hak'ka çağrıda zorluklarla karşılaştığı zaman Cenab-ı Hak'kın kendisine verdiği mûcizeleri göstermek suretiyle karşı koyanları susturmak zorunda kalmıştır.

Hz. İsa'nın Mücizeleri :

Hz. İsâ'nın mûcizeleri daha çok tıbla ilgilidir. Allah'ın izni ile çamurdan yaptığı kuş canlanıyor, anadan doğma kör iyileşiyor, hatta ölüler diriliyordu. Ama, küfredenler Hz. İsâ'nın bütün bu yaptıklarını büyü olarak nitelendiriyorlardı :

«Allah o zaman şöyle diyecek, ey Meryem oğlu İsa, hem senin üzerindeki, hem ananın üzerindeki nimetlerimi hatırla. Hani ben seni Cebrâil ile desteklemiştim. Beşikte iken de yetişkin iken de sen insanlara söz söylüyordun. Hani sana kitabı (yazı yazmayı), hikmeti, Tevrat'ı, İncil'i öğretmiştim. Hani benim iznimle çamurdan bir kuş suretinin benzerini tasarlıyordun, içine üflüyordun da benim iznimle bir kuş oluveriyordu. Hem anadan doğma körü, abraşı da yine benim iznimle iyi ediyordun. Hani ölüleri benim iznimle (hayata) çıkarıyordun, hani İsrâil oğulları (nın elini) senden çekmiştim (de seni öldürememişlerdi).

86. İslâm Ansk. V, 1062.

Kendilerine apaçık mûcizeler getirdiğin zaman da içlerinden o küfredenler, bu âşikar bir büyüden başkası değildir, demişti» (87).

Bu âyeti kerime Hz. İsa (a.s.)nın sahip olduğu mûcizeleri toplu olarak açıklamaktadır. Bir diğer ayette ise yukarıda zikredilen mûcizelerden bir kısmı anılmakla beraber ayrıca Hz. İsa (a.s.)nın, onların evlerinde neler biriktirdiklerini, ne yeyip ne içtiklerini kendilerine haber verdiği de açıklanmaktadır:

«...... hakikat ben size Rabbinizden bir âyet (Mûcize) getirdim. Hakikat ben size çamurdan kuş biçimi gibi bir şey yapar, ona üfürürüm de Allah'ın izni ile derhal (canlı) bir kuş olur. (Yine) Allah'n izni ile anadan doğma körü ve abraşı iyi eder, ölüleri diriltirim...» (88).

Yahudiler Hz. İsa (a.s.)yı öldürmeye teşebbüs etmişlerdi. Bugünkü Hıristiyanların inancı da bu merkezdedir. Halbuki Hz. İsa öldürülmek istenmiş, ama buna yeltenenler emellerine ulaşamamışlardır:

«(Yahudiler gizli) hileye saptılar, (İsa'yı ansızın öldürmeye adam tayin ettiler), Allah da onların o hilekârlıklarına (öldürmek istiyeni İsa'ya benzetmek, kendilerine onu öldürtmek, İsa'yı yukarıya kaldırmak süretiyle) mukabele etti. Allah, bütün hilekârlıkları hakkıyla bilendir» (89).

Hz. İsa'yı öldürmeye yeltenenler bu emellerinde

---

87. el-Mâide, 110.
88. Âlü İmran, 49.
89. Âlü İmran, 54. Bu konuda geniş açıklama ve mantiki izahlar için bkz. Ismail Fenni Ertuğrul, Hakikat Nurları, İst. 1949, s. 161 vd.

başarıya ulaşamıyacaklar, Allah onların elinden İsa'yı kurtararak kendisine yükseltecekti :

«O zaman Allah şöyle demişti, ey İsâ şüphesiz ki seni öldürecek olan (onlar değil) benim (90). Seni kendime yükseltip kaldıracak, seni küfredenlerin (91) içinden tertemiz çıkaracak ve sana tabi olanları kıyamet gününe kadar küfredenlerin üstünde tutacak da benim. Sonra dönüşünüz yalnız bana olacaktır. İşte aranızda, hakkında ihtilaf etmekte olduğunuz şeylerin hükmünü ben vereceğim» (92).

Bugün Hıristiyanlık âleminin Hz. İsa hakkındaki inancı, onun asıldığı yani çarmıha gerildiği merkezindedir (93). Halbuki bu hususta, hükmü kıyamete kadar geçerli olan Kur'an şöyle buyuruyor:

«Bir de onların (İsa'yı) inkâr ile kâfir olmaları,

---

90. Hz. İsa, en-Nisa, 157-158. ayetinin sarahatine göre düşmanları tarafından öldürülmemiş, Allah O'nu ruhu ve cesedi ile birlikte yükseltip kaldırmıştır.

91. Yahudilerin.

92. Âlü İmran, 55.

93. Bu hususu açıklamak için İncil'den bir kaç ayet nakleceğiz: «Ve vâki oldu ki İsa, bütün bu sözleri bitirince şakirtlerine dedi, iki gün sonra Fısıh bayramı olduğunu bilirsiniz. Ve insanoğlu haça gerilmek üzere ele verilecektir. Ve İsa'yı hile ile tutup öldürmeği aralarında öğütleştiler (Matta, XXVI 1, 2, 4).

«İki gün sonra Fısıh ve Hamursuz bayramı olacaktı. başkâhinler ve yazıcılar hile ile O'nu nasıl tutup öldüreceklerini araştırıyorlardı (Markos, XIV, 1, 2).

«Fakat haftanın ilk gününde seher vakti, kadınlar hazırlamış oldukları baharları getirerek kabre geldiler, taşı kabirden yuvarlanmış buldular ve içeri girip Rab İsa'nın cesedini bulamadılar (Luka, XIV, 1—3). Bu konu ile ilgili olarak ayrıca bkz. Matta, XXVII, 1—4; XXVIII, 1-6; Markos, XV, 1, 2; XVI, 6; Luka, XXII, 1—4; XXIV, 1—6; Yuhanna, XIII, 1—3 vd.

Meryem'in aleyhinde büyük iftira atıp söylemeleri»

«Ve biz Allah'ın Peygamberi, Meryem oğlu Mesih İsa'yı öldürdük demeleri sebebiyledir ki kendilerini rahmetimizden kovduk. Halbuki onlar O'nu öldürmediler, O'nu asmadılar da. Fakat (öldürülen ve asılan adam) kendilerine (İsa) gibi gösterildi (94). (Zaten ve) hakikaten (İsa ve onun katli) hakkında kendileri de ihtilafa düştüler. Bu konuda kat'i bir şek ve şüphe içindedirler (95). Onu yakinen öldürmemişlerdir» (96).

Bir insan ve Peygamber olması sebebiyle Hz. İsa'nın vefatı, Kur'an'ı Kerim'e göre mühim bir olay sayılmamıştır. Her insan bu dünyada yaptığı işlerden Allah'a karşı kendi adına sorumludur. İnsanlığın kurtuluşu için «Allah'ın oğlu»nun çarmıhta can vermesi diye bir mes'ele mantiken kabul edilemez. İnsanların bu dünyadaki amellerine göre kazanacakları ceza veya mükâfatı, adalet ve rahmeti gereği olarak ancak Allah tayin eder.

Kur'an-ı Kerim, bir çok Hıristiyan cemaatlerinin büyük bir inatla savundukları «Haçta can verme» meselesini tarihi bir vakıa olarak reddeder. Hıristiyanlar arasında Kur'anın bu görüşüne Modaliste ve Gnostique'ler katılmaktadır.

Hz. İsa'nın «haça gerilme» si konusunu bir tarafa bırakırsak, Kur'an-ı Kerim'in Hıristiyanlara karşı sev-

---

94. O adam, yahudilerin İsa (a.s.)nın yanında bulundurduğu bir casustu (Celâleyn).

95. Öldürülenin yüzüne bakanlar, bu İsa'ya benziyor, cesedini görenler, hayır bu İsa değildir diyorlardı. Kimi de İsa'dır diye iddia ediyorlardı (Celâleyn).

96. en-Nisa, 156, 157.

gi dolu bir ilgi gösterdiğini müşahade ederiz. Kur'an, Hıristiyanları ilâhi bir kitaba sahib oldukları için alelâde dinsiz ve imansızlardan üstün tutmuştur.

Ehl-i kitabın, Hz. İsa (a.s.) ya iman edecekleri de kesinlikle açıklanmıştır :

«Ehl-i kitaptan hiç biri hariç olmamak üzere ölümünden önce, andolsun, O'na (İsa'ya) mutlâka iman edecek (97) o da kıyamet günü kendileri aleyhine bir şahit olacaktır» (98).

Hz. İsa (a.s.)nın, kendinden sonra Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'in geleceğini müjdelemesi konusunda şöyle buyurulur:

«Meryem oğlu İsa bir zaman şöyle demişti, ey İsrail oğuları (99), ben size Allah'ın Peygamberiyim. Benden önceki Tevrat'ı tasdik edici, benden sonraki bir Peygamber'i de — ki adı Ahmed (100) — müjdeleyici olarak geldim. Fakat O, kendilerine açık açık deliller getirince bu apaşikar bir büyüdür, dediler» (101).

Hz. İsa'dan sonra Peygamber Efendimiz'in geleceğine dair haber, Barnaba İncil'i 82. ci babı. 16—17. ci âyetlerinde de mevcuttur:

«Ben yalnız ben-i İsrail'e kurtarıcı bir Peygamber'im. Lâkin benden sonra Allah tarafından bütün âleme,

---

97. Melek-ü mevti gördüğü zaman. Fakat bu iman fayda vermiyecektir (Celâleyn).

98. en-Nisa, 159.

99. Ey kavmim demedi. Çünkü İsrail oğulları ile O'nun akrabalığı yoktu.

100. Peygamber Efendimiz'in bir adı da Ahmed'dir.

101. es-Saf, 6.

yani bütün beşeriyete Muhammed adlı bir resul gönderilecektir. Allah esasen bu âlemi O'nun için yaratmış tır» (102).

«Bununla beraber ben size hakikati söylüyorum, benim gitmem sizin için hayırlıdır. Çünkü gitmezsem tesellici (103) size gelmez, fakat gidersem O'nu size gönderirim» (104).

Hz. İsa (a.s.) hakkında Peygamber (s.a.v.) Efendimiz şöyle buyururlar :

«Ebû Hüreyre (r.a.) den Rasulullah (s.a.v.) in şöyle buyurdu dediği rivayet edilmiştir: Hayatım elinde olan Allah'a yemin ederim ki, muhakkak yaknda (İsa) b. Meryem, Muhammed ümmeti arasında (Muhammed'i)

---

102. M. Zerin Akgün, İlim Bakımından İslâmiyet, Ank. 1955, s. 176.

103. Yuhanna İncili'nin diğer babalarında da (Yuhanna, XX, 17; XIV, 26; XVI, 13) Hz. İsa, Peygamberimizin geleceğinden bahsetmiştir. Bu bahsediş, Paraklit kelimesi ile ifade edilmiştir. Paraklit'in Yunancası, «Parakletos» tur. Kendisinden yardım görülen, şahit olarak gösterilen mânalarına gelir. Fakat bu kelime sonraki İncil nüshalarında «Tesellici» olarak geçmektedir. Bu hususta Sahih-i Buhari, Tecrid-i Sarih'te (IX, 292) şu açıklama vardır:

«...... şurası gariptir ki, İncil'in bundan sonra yakın zamanlarda basılan Türkçe nüshalarında bu «Paraklit» kelimesi değiştirilmiş, bunun yerine «Teselli edici» denilmiştir. Fakat ne sakat bir harekettir ki, Hıristiyan dini yayıcılarının isim değiştirmeleriyle, İncil'den müstakbel mürşidin irşadına dair zikredilen vazifeler, bütün semavi kitaplarda zikredilmekte olduğuna ve İsa ile Hz. Muhammed arasında tarihen kayda değer bir peygamber bulunmadığına göre, İncil'in Paraklit'i, Kur'an diliyle İsa'nın haber verdiği Ahmed olması kabul edilmek gerekir.»

104. Yuhanna, XVI, 7.

bır âdil hâkim olarak (gökten yere) inecektir. O salibi (Nasârayı) kıracak, Hınzır'ın öldürülmesini emredecek, cizyeyi kaldıracak, mal çoğalacak, hatta kimse mal kabul etmez olacak» (105) Hz. İsa için ayrıca bkz (106).

3 — HZ. MUHAMMED (S.A.V.) (1)

Bundan önceki bölümde, Kur'an-ı Kerim'e göre Hz. Musa ve Hz. İsa'yı ana hatları ile açıklamaya çalışmıştık. Hz. Musa'dan sonra Hz. İsa'yı, ondan sonra da Hz. Muhammed'i yazmamız, iniş sırasına göre üç Semâvî Dini göz önünde tutmamızdan ileri gelmiştir. Böylece üç semavi dinin Peygamberlerini de değişmez kaynak Kur'an'a göre incelemiş oluyoruz.

Şunu hemen ifade edelim ki, Hz. Muhammed (s.a.v.) hakkında doğuda ve batıda ciltler dolusu eser yazılmıştır. Bunlardan bir kısmı tarafsız, bir kısmı da tamamen kasit mahsulü eserlerdir. Rasulullah (s.a.v.)ı öğmek için yazılanlar (2) ise, o büyük peygamberi tam anlamı ile anlatmaktan âcizdirler.

Kıyamete kadar bâki olan Kur'an'a «çöl kanunu», Hz. Muhammed (s.a.v.)'e «çöl bedevisi» diyecek ka-

---

105. Zeynu'ddin Ahmed Zebidi, Tecrid-i Sarih, (çev. Kâmil Miras) İst. 1939, VI, 658.

106. Kur'an-ı Kerim'de Hz. İsa (a.s.) ile ikinci derecede ilgi kurulabilecek ayetler için bkz. el-Bakara, 136; Âlü İmran, 51, 61, 84; en-Nisa, 163. 169, 172; el-Mâide, 73, 118; el-Enam, 85; el Hac, 51; el-Müminûn, 50; es-Şuarâ ,13; ez-Zuhruf, 57, 58, 59, 61.

1. Kur'an'da Muhammed kelimesi beş ayrı surede ve beş âyette geçmektedir.

2. Bir şair şöyle diyor:
Ben sözümle Muhammed'i öğmedim,
Bilakis Muhammed'le sözümü öğdüm».

dar akıl ve izan yoksulu nasipsizler her zaman her cemiyette görülmüştür. Fakat bu gibilerin hezeyanları hiç bir zaman hüsn-ü kabul görmemiştir. Şu bir hakikattir ki, bugün bütün dünya Hz. Muhammed (s. a.v.)i ve getirdiği cihanşumul gerçeği daha iyi anlama ve değerlendirme gayreti içindedir.

Hangi asırda olursa olsun, hem Kur'an'ın, hem de Hz. Muhammed (s.a.v.)in sözleri en yüksek fikir sahiplerini bile hayrette bırakmıştır ve herkes anlayışı oranında bu iki kaynaktan yararlanmıştır.

Bu da gösteriyor ki, Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed (s.a.v.) belirli bir asrın, belirli bir cemiyetin malı değildir. Rasulullah'ın hayatını derinden derine tetkik edenler, O'nunla aynı yüzyılda yaşayamama talihsizliğine ömürleri boyunca yanmışlardır. Alman birliğini kuran Otto Bismarck (1815—1895) bu hislerini şu sözlerle dile getirmektedir :

«Muhtelif devirlerde beşeriyeti idare etmek için Allah tarafından gönderildiği iddia olunan bütün semavi ve münzel kitapları tam ve etrafıyla inceledimse de, hiç birisinde bir hikmet ve isabet göremedim. Bu kanunlar değil bir cemiyetin, bir ev halkının saadetini bile temin edecek mahiyetten pek uzaktır. Lâkin müslümanların Kur'an'ı bu kayıttan âzâdedir. Ben Kur'an'ı her cihetten inceledim. Her kelimesinde büyük hikmetler gördüm. Müslümanların düşmanları bu kitabın, Muhammed'in kendi eseri olduğunu iddia ediyorlarsa da .... ben şunu iddia ediyorum ki Muhammed, seçkin bir kıymettir. ...... Sana muasır bir vücud olamadığından dolayı müteessirim ey Muhammed ...... Ben heybetli

huzurunda saygıyla eğiliyorum» (3).

Gerçekte yalnız son paragrafını nakletmemiz gereken bu özleyişin tamamını almamızın sebebi, Kur'an-ı Kerim hakkındaki düşüncelerinde de yalınanlara gereken cevabı vermiş olduğundandır. Gerçi dalalette olanlar için hidayet ancak Hak'tan beklenmelidir (4).

Hz. Muhammed'in hayatını :

I) Peygamberlikten önce (571—610),

2) Peygamberlikten sonra (610—632) olmak üzere iki büyük devreye ayırmak faydalıdır. Peygamberlikten önceki hayatı da :

I) Çocukluğu, 2) Gençliği, 3) Evliliği, safhalarına ayrılabilir.

Peygamberlik devresi ise :

I) Mekke Devri (610—622),

2) Medine Devri (622—632)

diye iki bölümde incelenebilir.

Mekke Devri'nde Nebiliği, müşriklerin yaptığı kötülükler, Habeşistan'a hicret, amcası Ebû Talib'in himayesi, birinci ve ikinci Akabe biatları (5) Hicret vb. gibi konular başlıca inceleme alanlarıdır.

Ana hatları ile tesbit ettiğimiz bu konular, bizim doğrudan doğruya inceleme sahamızın içine girmez. Bu hususta geniş bilgi sahibi olmak isteyen-

---

3. Charyle, Peygamber Kahraman Muhammed, Ank. 1958, s. 8.

4. Bu gerçeği ifade eden ayetlerden bazıları için bkz. en-Nisa(88 143; el-Âraf, 178, 186: Yunus, 108 er-Rad, 33; el-İsra, 15, 97; er-Rum, 29 es-Sad, 26; ez-Zümer, 23, 41; eş-Şûra, 44, 46.

5. Bir kimsenin üstünlüğünü tanıma, ona uyma.

ler siyer ve islâm tarihi kitaplarına baş vurmalıdırlar.

Hz. Muhammed'in Hayatı Niçin İncelenmelidir?

Allah (c.c.), dünya kurulalıdan beri sayısız denecek kadar peygamber göndermiştir. Bu peygamberler, belirli zaman, belirli mekân ve belirli bir kavme gönderilmiştir. Yalnız Hz. Muhammed (s.a.v.) dir ki, bütün insanlığa gönderilmiştir :

«Biz seni âlemlere ancak rahmet için gönderdik» (6). İşte bu husus bile Hz. Muhammed (s.a.v.)in hayatının incelenmesini zaruri kılar (7).

Hayatın maddi ve manevi iki yönünün olduğu düşünülürse, insanlığın mürşidine, bu iki hayat arasında muvazene kurmak ve bunun güzel bir örneğini bizzat yaşayarak göstermek gibi bir görev de düşer. İşte bütün bu ve buna benzer hususlar göz önüne alınırsa Hz. Muhammed (s.a.v.)in hayatını derinden incelemek, O'nun hayat felsefesini iyice bilmek, davranışlarımızı daha sağlam esaslar üzerine oturtmak bakımından zorunludur.

En mükemmel ahlâk umdelerini nefsinde toplamış Allah'a en çok ibadet eden, din tebliğicisi, devlet başkanı, savaşta kumandan, bütün icraatında adaletle hükmeden Hz Muhammed (s.a.v.)in Resul oluşu çeşitli ayetlerde açıklanmıştır :

---

6. el-Enbiya, 107.

7. Hz. Muhammed (s.a.v.)in hayatı niçin incelemelidir konusunda doyurucu bilgi için bkz. İslâm Peygamberi, I, 13 vd.

«Ey peygamber, biz seni hakikaten bir şahid (8) bir müjdeci (9), bir korkutucu, (10) Allah'a O'nun emir (ve tesiri) ile bir davetçi ve nur saçan bir kandil olarak gönderdik» (II).

Allah'ın, müminlere fazilet ve iyilik ihsan edeceği, kâfirlere ve münafıklara itaat etmemesi gerektiği hususu şöyle açıklanmaktadır :

«Habibim, Allah'tan kendilerine cidden büyük bir fazl(-u kerem inayet buyurulmuş) olduğunu müminlere müjdele»

«Kâfirlere ve münafıklara itaat etme (12) Onların ezalarına da aldırış etme. Allah'a güvenip dayan. Koruyucu olarak Allah yeter» (13).

Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed (s.a.v.)e ayet ayet, sure sure nazil olmuştur. O'nun ilâhi bir kitap olduğunda şüphe edenlere karşı bizzat Kur'an-ı Kerim meydan okumaktadır :

«Eğer kulumuz Muhammed'in üzerine parça parça indirdiğimiz Kur'an'ın (Allah katından geldiğin) den şüphe ediyorsanız, haydi onun benzerinden siz de bir sure getirin. Allah'tan başka şâhitlerinizi de çağırın. Eğer iddianızda doğru (insan)lar iseniz» (15).

---

8. Kendilerine Peygamber olarak gönderildiğin insanların seni tasdik veya yalanlamalarına, iyi amel ve hareketlerde bulunmadıklarına (Beyzavi, Celaleyn).

9. Seni kabul edenlere Cennet'i müjde edici.

10. Seni yalanlayanları Cehennem'le korkutucu.

11. el-Ahzab, 45, 46.

12. Bu Rasulullah (s.a.v.) aleyhinde kâfirlerin gösterdikleri şiddetli muhalefetlere karşı Habibini bir coşturmadır (Beyzavi).

13. el-Ahzab, 47, 48.

15. el-Bakara, 23.

Hz. Peygamber Efendimiz bütün hayatı boyunca diğer insanlar gibi bir insan olduğunu milleti arasında yerleştirmeği gaye edinmiştir. Çünkü bir peygamberin diğer insanlar gibi yiyip içmesi, gezmesi, uyumas vb. gibi haller ilk zamanlarda yadırganmıştı, Onlar, Peygamber'i bambaşka tasavvur ediyorlardı. Halbuki Hz. Muhammed (s.a.v.) bir cephesiyle de insandı :

«De ki, ben ancak sizin gibi bir beşerim (17). Artık kim Rabbine kavuşmayı ümid ediyorsa güzel bir amel işlesin ve Rabbine ibadette (hiç bir kimseyi ve hiç bir şeyi) ortak tutmasın» (18).

Hz. Peygamber Efendimiz, kırk yaşına gelince Peygamber olmuş, Kur'an Alah'ın izni ile O'nun kalbine indirilmişti :

«(Habibim) de ki, kim Cebrail'e düşman olursa (kahrından) gebersin. Çünkü kendinden evvelki kitaplar tasdik edici, doğrultucu ve müminler için hidayet ve müjde olan Kur'an'ı Allah'ın izni ile senin kalbinin üstüne O indirmiştir» (19).

Bilindiği gibi Hz. Peygamber Efendimiz'e ilk vahiy, Hıra mağarasında nazil olan el-Alak suresinin beş ayetidir. İlk vahiy nazil oluşu sırasında Hz. Peygamber (s.a.v.) efendimiz'in heyecanlandığı bilinmektedir :

«Yaratan Rabbının adıyla oku (20). O insanı (21) bir kan pıhtısından yarattı. Oku (22), Rabbin sonsuz

---

17. İşte benim size karşı seçkinliğim budur.
18. el-Kehf, 110.
19. el-Bakara, 97.
20. Kur'an'ı besmele ile başlayarak oku (Beyzavi, Medarik).
21. İnsan cinsini.
22. Okuma gereğini kuvvetlendirmektir .Rasulullah (s.a.v.)ın,

kerem sahibidir. Ki O' kalemle öğretendir. İnsana bilmediğini (23) O öğretti» (24).

Hz. Muhammed (s.a.v.)in Peygamberliği kesinleşince İslâm Dini'ni yaymağa başladı. İslâm'a ilk girenler hanımı Hz. Hatice, arkadaşı Hz. Ebu Bekir, yeğeni Hz. Ali, kölelerden Zeyd b. Hârise'dir. Allah hepsinden razi olsun.

Allah'tan aldığı emirleri bildirmesine tahammül edemeyenler O'na türlü iftiralar isnad ettiler. Hatta mecnun ve deli bile dediler :

««Habibim, sen Rabbi'nin nimeti sayesinde (25) bir mecnun değilsin. Senin için muhakkak ve muhakkak tükenmeyen (26) bir mükâfat vardır (27). Hiç şüphesiz büyük bir ahlâk üzerindesin sen. Yakında göreceksin, onlar da görecekler, delilik hanginizde imiş (28).

Hz. Muhammed'in Gayesi

Hz. Muhammed (s.a.v.)in asıl gayesi, bütün dünyada «Tevhid»i hakim kılmaktı, Allah'ın birliği esa-

---

ben okumak bilmem, demesi üzerine varid olması muhtemeldir. (Beyzavi).

23. Öğrenme kuvvetlerini yaratmak, delilleri nasip ve irad etmek, ayetlerini indirmek, sonra da okumaya tevfik vermek suretiyle (Beyzavi).

24. el-Alak, 1-5.

25. Sana ihsan ettiği peygamberlik sayesinde.

26. Yahut insanın aracılık yapması ve iyiliği olmaksızın doğrudan doğruya Allah'ın verdiği ve vereceği (Beyzavi, Medârik).

27. Bunca sıkıntılara katlandığından, yahut tebliğ görevini hakkıyla yerine getirdiğinden dolayı (Beyzavi, Medarik).

28. el-Kalem, 2-6.

sını yerleştirmekti.

Rasulullah (s.a.v.) Efendimiz böyle ağır bir vazife yüklendiğinde Kâbe'de 360 put vardı. Üstelik halk, koyu bir taassup ve cehalet içinde idi. Bundan dolayıdır ki, İslam'a çağrının ilk zamanları oldukça mücadeleli geçmişti. Hatta bu yüzden müslümanlardan bir kısmı Habeşistan'a hicret etmek zorunda kaldı. Bütün bu zorluklara katlanmak, İslam'ın yücel - mesi ve bütün insanlığa hitap etmesini sağlamak içindi.

Peygamberimizin söylediklerinin vahye dayandığı şüphe götürmez bir gerçektir. Böyle olmakla beraber, bu gerçek zaman zaman inkâr edilmek istenmiştir. O'na Kur'an'ı uydurduğunu söyleyenler bulunduğu gibi, söylediklerinin Allah kelâmı olmadığını iddia edenler de olmuştur :

«Kendi (rey-ü) hevâsından söylemez O. O, (29) kendisine Allah tarafından ilka edilegelen vahiyden başkası değildir» (30).

Hz. Muhammed (s.a.v.) tâ çocukluğundan beri daima doğruluğu prensip edinmiş, «el - Emin» «en doğru» ünvanını almıştı. Hayatı boyunca doğru yoldan sapmamış ve İslâmdan önce de bâtıl hiç bir şeye inanmamıştı :

«Sahibiniz (31) doğru yoldan sapmadı. Bâtıla da inanmadı (32).

---

29. Kur'an, yahut Hz. Peygamber (s.a.v.)in din emrinde söylediği her söz (Beyzavi).

30. en-Necm, 3-4.

31. Hz. Peygamber (s.a.v.).

32. en-Necm, 2.

Kur'an, bütün insanlığa hidayet yollarını göstermek için nâzil olmuş ilâhi bir kitaptır. Tebliğ görevi Peygamberindir ve oldukça zor bir iştir. Rasulullah (s.a.v.) ister ki, tebliği duyan bütün kitle müslüman olsun (33). Gerçekte O'nun vazifesi Allah'tan korkanlara Allah'ın emir ve yasaklarını bildirtmektir :

«Biz Kur'an'ı sana zahmet çekesin diye değil, ancak Allah'tan korkacaklara (34) bir öğüt ve yerle o yüce gökleri Yaratanın azar azar indirdiği bir (kitap) olmak üzere indirdik» (35).

Allah, daima Resulunü desteklemiş, hiç bir an terketmemiştir :

«Habibim, Rabbin seni terketmedi (36) sana darılmadı (37) da» (38).

Hz. Muhammed (s.a.v.) Allah tarafından gönderilmiş bir peygamberdir. Hamen daima Allah'a iman etmeyi ve Rasulu'nün getirdiklerine inanmayı tavsiye etmiştir :

«Habibim de ki, ey insanlar, şüphesiz ben göklerin ve yerin mâliki olan, kendisinden başka hiç bir Tanrı bulunmayan, hem dirilten, hem öldüren Alla-

---

33. «Habibim, onlar mümin olmayacaklar diye âdetâ kendine kıyacaksın» (eş-Şuarâ, 3).

34. Kalbinde Allah korkusu ve inzardan müteessir olarak rikkat bulunanlara, yahut inzar ile korkacağı Allahu Teâlâ'ca bilinen kimselere (Beyzavi).

35. Tâhâ, 2-4.

36. Vadâlaşanın bırakıp gittiği gibi (Beyzavi, Râzi, Medâdik).

37. Rivayete göre vahiy günlerce gecikmişti.

38. ed-Duha, 3.

hın size, hepinize gönderdiği Peygamberim. O halde Allah'a ve O'nun ümmi nebi olan Rasulü'ne - ki kendisi de O Allah'a ve O'nun sözlerine iman etmekte olandır - iman edin, O'na tâbi olun. Tâ ki, doğru yolu bulmuş olasınız» (39).

Hz. Muhammed (s.a.v.)in de daha önce gelip geçmiş peygamberler gibi bir peygamber olduğu, O-nun ölümü veya öldürülmesinin islâm davasından vazgeçmeyi gerektiren bir hal olmadığı, eğer harpte böyle bir durum olursa gerisin geri dönülmeyeceği, şükür ve sebat edenlerin Allah tarafından mükâfatlandırılacağı :

«Muhammed bir peygamberden başka (bir şey) değildir. Ondan önce daha nice peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi O ölür, yahut öldürülürse, ökçelerinizin üstünde gerisin geri mi döneceksiniz? Kim böyle iki ökçesi üzerinde dönerse elbette Allah'a hiç bir şeyle zarar yapmış olmaz. Allah şükür (ve sebat) edenlere mükâfat verecektir» (40) ayeti ile açıklamaktadır.

Aynı konu pekiştirilmekle beraber, Hz. Muhammed (s.a.v.)in son peygamber olduğuna da özellikle işaret edilmektedir :

---

39. el-Âraf, 158.

40. Âlü İmran, 144. Uhud savaşında Rasulullah (s.a.v.)ın emirlerini hakkıyla tatbik etmeyen, ilk başarı anında en mühim mevkilerini bırakıp ganimete koşan bazı zevat yüzünden harbin sonucu değişmiş, Rasulullah da mübarek yüzlerinden yaralanmıştı. Hatta düşman saflarında O'nun şehid olduğu şayiası da çıkmıştı. Bu acı haberi işiten ashaptan bir kısmı üzülerek harp sahasını bırakıp çekildiler. Sonradan gerçeği öğrenince sevinerek görevlerine döndüler (Kur'an-ı Hakim ve Meal-i Kerim, I, 106).

«Muhammed, adamlarınızdan hiç birinin babası değildir. Fakat Allah'ın Rasulü ve Peygamberlerinin sonuncusudur. Allah her şeyi hakkıyla bilendir» (41)

Hz. Muhammed'in peygamber olduğuna işaret eden bir diğer ayette de şöyle buyurulur :

«Muhammed Allah'ın Rasuludür. O'nun maiyyetinde bulunanlar da kâfirlere karşı çetin (ve metin) kendi aralarında merhametlidirler .... (42).

İman etmek iyi amellerde bulunmak ve Hz. Peygamber Efendimizin getirdiklerini kabul etmek suretiyle yarlığanmış olmak, bir müslüman için mükâfatların en değerlisidir :

«İman eden, iyi iyi amellerde bulunan, Muhammed'e indirilene (43) - ki o, Rablerinden (gelen) bir haktır - inanan kimselerin de günahlarını yarlığamış, hallerini (44) iyileştirmiştir» (45).

Hak, inci bile olsa acıdır diye bir söz var. İnsanoğlu tarihin hiç bir devrinde Hak'ka tam anlamı ile teslim olmamıştır. Bütün mevcudiyeti ile Hak'kı teslim eden müstesna insanlar yok değildir.

«Yahut kendi peygamberlerini (46) tanımadı-

---

41. el-Ahzab, 40.

42. el-Feth, 29.

43. Kur'an-ı Kerim'e.

44. Dünyada da, âhirette de yardımına mazhar buyurmuştur.

45. Muhammed (s.a.v.), 3.

46. Hz. Muhammed'i. O'na kendileri çocukluğundan beri «Emin» demişlerdi. Ömründe bir kere bile yalan söylemediğini, en yüksek ahlâka mâlik olduğunu, kimseden okumadığını, ders almadığı halde, ilimde en yüksek bir kemâl sahibi bulunduğunu vs. pek âlâ biliyorlardı.

lar da şimdi onun için mi bunu inkâr edicilerdir onlar?»

«Yoksa Onda bir delilik var mı diyorlar? (47). Bilâkis O peygamber onlara hakkı (Kur'an'ı) getirmiştir. Fakat onların çoğu hakkı çirkin görenlerdir» (48).

O zamanki insanlar, düştükleri sapıklık uçurumunda bocalarken, Rasulullah'ın getirdiği hakikatlere kulak tıkıyorlardı :

«Bunun sebebi şudur, çünkü küfredenler bâtıla uymuşlar, iman edenlerse Rablerinden gelen hakka uymuşlardır. Allah insanlara misallerini böylece açıklar» (49).

Kur'an'ın nurunu söndürmek için yüzyıllar boyunca yapılan bütün hileli çalışmalar semeresiz kalmıştır. O'nun muhafazası bizzat göndereni tarafından garanti altına alınmıştır (50). Onun için müslümanlarca bu hususta bir endişe yoktur. Kur'an'ı iptal için gayret gösterenlere her zaman rastlamak mümkündür :

«Hakikaten onlar (51) alabildiklerine hileler düzerler (52). Ben de onların hilelerini (ceza ile) karşı -

---

47. Ve böyle olduğu için mi O'nun tebliğlerine kulak asmıyorlar? Halbuki kendileri de çok iyi biliyorlar ki O, akılca herkesten üstün, fikir ve nazarı gayet sağlam ve keskindir (Beyzavî, Medârik).

48. el-Müminûn, 68, 69.

49. Muhammed (s.a.v.), 3.

50. «Kur'an'ı biz indirdik, biz. Onun koruyucuları da şüphesiz ki biziz» (el-Hıcr, 9).

51. Kâfirler, müşrik Mekkeliler.

52. Kur'an'ı iptal etmek, O'nun nurunu söndürmek için.

larım» (53).

Hz. İsa, İsrail oğullarına kendisinin peygamber olduğunu bildirdiği gibi, Peygamberimizin de kendisinden sonra geleceğini müjdelemiştir :

«Meryem oğlu İsa da bir zaman şöyle demişti, ey İsrail oğulları (54) ben size Allah'ın peygamberiyim. Benden önceki Tevrat'ı tasdik edici, benden sonra gelecek bir peygamberi de - ki adı Ahmed'dir - müjdeleyici olarak geldim. (55). Fakat O (56), kendilerine açık açık bürhanlar getirince, bu apaşikar büyücüdür dediler» (57).

Hz. Muhammed'in hayatı, yalnız müslümanlar için değil bütün insanlık için örnek edinilecek bir hayattır. Tarih şahittir ki dünyada, Hz. Muhammed (s.a.v.) den başka ahlâkı ve hayatı insanlık için örnek olmağa salıh hiç kimse yoktur denirse mubalağa yapılmış olmaz.

İnsanların hayatta örnek tutacakları büyük adamın hayatında şu dört meziyetin bulunması şarttır :

---

53. et-Târık, 15, 16.

54. Ey kavmim demedi, çünkü İsrail oğullarıyla O'nun akrabalığı yoktu (Beyzavi).

55. Ebû Davud'un, Ebû Musa (r.a.)dan tahric ettiği bir hadiste Rasulullah (s.a.v.) ın ashabına Habeşistan hükümdarı Necâşi'nin, görür gibi bilirim ki, Muhammed Allah'ın peygamberidir. O, şüphesiz İsa (a.s.)nın müjdelediği insandır. Eğer hükümdarlıkta bulunmak yüzünden halkın işini yüklenmemiş olsaydım, muhakkak ki O'na gider, O'nun ayakkabılarını taşırdım, dedidiğini açıkladığı zikredilmektedir.

56. Hz. Ahmed, yahut İsa.

57. es-Saf, 6.

1) O şahıs tarihi olmalıdır yani doğru ve sahih tarih onun hayatını zapt ve tasdik etmelidir,

2) Onun hayat hikayesi derli toplu olmalıdır, yani hayatın muhtelif cihet ve safhaları bilinmelidir,
3(Hal tercümesi tam olmalıdır, yani hayat zincirinin halkaları noksan olmamalıdır,

4) Hayatı amelî olmalıdır, yani prensiplerini, çağırdığı fazilet ve görevleri kendisi de yapmış olmalıdır (58).

Kısaca ve özet olarak vermeğe çalıştığımız iki cihan güneşi (59) Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)in hayatını, O'nun bütün insanlık için kıyamete kadar bâki kalacak ebedî vasiyeti olan Veda Haccı Hutbesi'ni takdim etmekle sonuçlandırıyoruz :

Veda Haccı Hutbesi ve Özellikleri

Ey insanlar, sözümü iyi dinleyiniz. Bilmiyorum, belki bu seneden sonra sizinle burada ebedî olarak bir daha birleşemeyeceğim.

Ey insanlar, bugünleriniz nasıl mukaddes bir gün ise, bu aylarınız nasıl mukaddes bir ay ise, bu şehriniz (Mekke) nasıl bir şehir ise canlarınız, mallarınız, ırzlarınız da öyle mukaddestir, her türlü taarruzdan masundur.

Ashabım, yarın Rabbinize kavuşacaksınız ve

---

58. Seyyid Süleyman Nedvi, Hz. Muhammed Hakkında Konferanslar ,(çev. Osman Keskioğlu) Ank. 1967, s. 51.
59. Yusuf denemez O'na eştir,
Bir necm idi O, bu bir güneştir.
M. Fehmi Gerçeker.

bugünkü her hal ve hareketinizden muhakkak sorulacaksınız. Sakın benden sonra eski sapıklıklara dönüp de birbirinizin boynunu vurmayınız. Bu vasiyetimi burada bulunanlar, bulunmayanlara bildirsin. Olabilir ki, bildirilen kimse, burâda bulunup da işitenden daha iyi anlayarak muhafaza etmiş bulunur.

Ashabım, kimin yanında bir emanet varsa onu sahibine versin. Faizin her çeşidi kaldırılmıştır, ayağımın altındadır. Lâkin borcunuzun aslını vermek gerektir. Ne zulmediniz ne de zulme uğrayınız. Allah'ın emri ile faizcilik artık yasaktır. Câhiliyetten kalma bu çirkin adetin her türlüsü ayağımın altındadır. İlk kaldırdığım faiz de Abdulmuttalib'in oğlu Abbas'ın faizidir.

Ashabım, Cahiliyyet devrinde güdülen kan dâvaları da tamamen kaldırılmıştır. Kaldırdığım ilk kan dâvâsı da Abdülmuttalib'in torunu Rabia'nın kan davasıdır.

Ey insanlar, bugün şeytan sizin şu topraklarınızda yeniden nüfuz ve saltanatını kurmak kudretini ebedi olarak kaybetmiştir. Fakat size bu kaldırdığım şeyler haricinde küçük gördüğünüz işlerde O'na uyarsanız, bu da O'nu memnun edecektir. Dinimizi korumak için bunlardan da sakınınız.

Ey insanlar, kadınların haklarına riayet etmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınları Allah emaneti olarak aldınız. Onların namuslarını ve ismetlerini Allah adına söz vererek helâl edindiniz. Sizin kadınlar üzerinde hakkınız, onların da sizin üzerinizde hakları vardır. Sizin ka-

dınlar üzerindeki hakkınız, onların aile harimini sizin hoşlanmadığınız hiç bir kimseye çiğnetmemeleridir. Eğer onlar razı olmadığınız her hangi bir kimseyi aile yuvanıza alırlarsa, onları hafif surette döğerek azarlayabilirsiniz. Kadınların da sizin üzerinizdeki hakları, memleket göreneğine göre her türlü yiyim ve giyimlerini temin etmenizdir.

Ey müminler, size bir emanet bırakıyorum ki, siz ona sıkı sarıldıkça yolunuzu hiç şaşırmazsınız. O emanet Allah'ın kitabı Kur'an'dır.

Ey müminler, sözümü iyi dinleyiniz ve iyi muhafaza ediniz. Müslüman, müslümanın kardeşidir ve böylece bütün müslümanlar kardeştirler. Din kardeşinize ait olan her hangi bir hakka tecavüz, başkasına helâl değildir. Meğer ki, gönül hoşluğu ile kendisi vermiş olsun.

Ashabım, nefsinize de haksızlık etmeyiniz. Nefsinizin de üzerinizde hakkı vardır.

Ey insanlar, Cenab-ı Hak, her hak sahibine hakkını Kur'an'da vermiştir. Vâris için vasiyete lüzum yoktur. Çocuk kimin döşeğinde doğmuşsa ona aittir. Zinakar için mahrumiyettir. Babasından başkasına nesep iddia eden soysuz, yahut efendisinden başkasına intisaba kalkan nankör Allah'ın gazabına, meleklerin lânetine ve bütün müslümanların ilencine uğrasın. Cenab-ı Hak, bu gibi insanların ne tevbelerini, ne de şahadetlerini kabul eder. Bundan sonra Resul-u Ekrem o muazzam halk kitlesine :

Ey insanlar, yarın beni sizden soracaklar ne dersiniz? diye sordu. Ashab-ı Kiram:

Allah'ın risaletini tebliğ ettin, risâlet vazifesini

ifa ettin, bize vasiyet ve nasihatte bulundun diye şahadet ederiz dediler. Resulü Ekrem, mübarek şehadet parmağını göğe doğru kaldırarak sonra da cemaat üzerine çevirip indirerek üç kere :

Şahid ol ya Rab, şahid ol ya Rab, şahid ol ya Rab buyurdu (Müslim) (60).

60. Zeynu'd-Din Ahmed Zebidi, Tecrid-i Sarih, (çev. Kâmil Miras) İst. 1946, X, 431—434.

II - Kitaplar

Allah, insanoğlunu sapık ve bâtıl yoldan kurtar - mak için gerektiği zaman peygamberleri aracılığı ile sahifeler (suhuf) ve kitaplar göndermiştir. Bilindiği gibi ilâhî kitaplar, 1) Tevrat, 2) Zebur, 3) İncil, 4) Kur'an'dır.

Peygamberler arasında ayırım yapmayan ve yapmaması da gereken bir müslüman, kendi peygamberine gönderilen vahye inandığı gibi, hak peygamberlere gönderilen kitaplara da inanmak zorundadır (1). Gerçekte peygamberlere inanmak, bir bakıma onun getirdiğine de inanmak demektir.

Allah'ın göndermiş olduğu kitaba inanmaktan maksat, onun ihtiva ettiği emir ve yasaklara inanmaktır.

Kur'an-ı Kerim, peygamberlere iman esasını ne derece şumullendirmişse, Allah'ın kitaplarına inan - mak itikadını da o nisbette genel olarak ele almıştır.

Müslümanın ilâhî kitaplara imanı nasıl tam ise, Kur'an'dan önce gelen ve bazı peygamberlere verilen suhufa (sahifeler) da imanı öyle tam ve eksiksiz olacaktır. Müslüman için durumun böyle olmasına karşılık, yahudilerin Tevrat'tan başka hiç bir kitaba inanmadıklarını, hıristiyanların ise Tevrat'ı

---

1. Tabii ki bu inanma, adı geçen kitapların indikleri saf şekline olacaktır.

mukaddes bir kitap telâkki etmediklerini de özellikle belirtmeliyiz.

Mecûsiler ve Parsiler, Avesta'dan başka hiç bir kitabın Allah tarafından gönderildiğine inanmazlar. Keza Hindular da Vedalardan başka hiç bir kitaba saygı göstermezler.

Denebilir ki, dünyada hiç bir din, kitaplara iman konusunda İslâm Dini kadar müsamahakâr davranmamıştır.

Kur'an ile Kur'an'dan önce gelen ilâhî kitaplar arasındaki ilginin esasını, bütün bu kitapların Allah tarafından gönderilen ilâhî kitaplar olması teşkil eder. Kur'an ile diğer mukaddes kitaplar arasındaki bir diğer özellik de, daha önce gönderilmiş olan kitapların muğlak bıraktıkları veya kısa olarak anlattıkları noktaları, Kur'an'ın açıklığa kavuşturmuş olmasıdır.

Allah, zaman zaman peygamberlere gönderdiği kitaplarla insanların din ve dünyasını yüceltmeyi temin edecek, onları güzel ahlâk ve ibadete sevkedecek esasları da en mükemmel şekilde bildirmiştir.

İlâhî kitaplar hem lâfız, hem de mânâ yönünden Allah kelâmıdır (2).

---

2. İlâhi birer kitap oldukları halde bugün aslî hüviyetini koruyamamış Tevrat ve İncil'deki cümleler hakkında «ayet» tabirinin kullanılıp kullanılmayacağı konusu münakaşalı bir meseledir. İslâm bilginlerinden bazıları, Tevrat ve İncil'de tahrife uğramamış cümlelerin bulunabileceğini düşünerek, bu iki kitabın cümleleri için iihtiyaten «ayet» teriminin kullanılmasının uygun olacağı görüşünü benimsemiş bulunmaktadırlar.

İnsan, nefsini ve şeytanı yenebilmek için Allah'ın yardımına, daha açık bir ifade ile ilâhî vahiy eseri olan kitaplara daima muhtaç olmuştur.

Beşerî sistemlerin kısa ömürlülüğü karşısında, değişmeyen ilâhî kelâm olan Kur'an'ın ebediliği ve O'na ihtiyaç duyulur oluşu, her geçen gün daha iyi anlaşılmaktadır. Çünkü Kur'an, her çağın insanına ve her yaştaki idrake hitabedebilen tek ilâhî kitaptır.

A - Dinler Tarihi Açısından

1) TEVRAT

Musevilik'in mukaddes kitabının adıdır. Tevrat (1) yahudi inancına göre muayyen bir zaman içinde belli kimseler tarafından söylenmiş ve tertip edilmiş değildir. Onun meydana gelişi uzun ve değişik zamanlar içinde olmuştur. Tevrat'ta dil, üslup ve ifade yönlerinden bir yeknesaklık bulmak mümkün değildir.

Tevrat'ın tamamı 39 fasıldan meydana gelmiştir (2). İlk beş kitabına (Tekvin, Çıkış, Levililer, Tesniye, Sayılar) «Esfâr-ı Hamse» denir. Bazı kaynaklar, esas Tevrat olarak bu ilk beş kitabı kabul ederler (3).

M.S. III. cü yyılda İskenderiye'de Tevrat'ın «yetmişler» adı verilen bir Yunanca tercümesi yapılmştır. Bir asır sonra yani IV. cü yyılda Aziz Hieronymuş, Tevrat'ın tamamını Lâtince'ye tercüme etmiştir, bu tercümeye Vulgata denir.

---

1. Tevrat İbranicedir. «şeriat ve hak kelâm» demektir (el İbriz); Tevrat, İbrani dilinde «şeriatin tâlimi» anlamına gelir (Osman Pazarlı, Din Psikolojisi, İst. 1968, s. III).

2. Mezâmir ve Obdiya'yı da ekleyenler sayıyı 41 e yükseltmişlerdir.

3. Esfâr, «büyük kitap» anlamına gelen «sifr»in çoğuludur. Genel olarak Tevrat'ın süzlerinden her birine itlak olunur (Levis Me'luf, el-Müncid, Beyrut, 1960) Esfar-ı Hamse'ye batıda Pentatoukhos denir.

İddia edildiğine göre bugün elde bulunan sekiz bin adet Lâtince yazma Tevrat nüshaları içinde Vercellensis'in yazma nüshası, Aziz Hieronymus'un yazma nüshasından önce kaleme alınmıştır.

Yukarıda bahsedilen «yetmişler» tercümesi İbranice Tevrat metninden çok daha geniştir ve diğer bazı metinleri de içine alır. Lâtince Vulgata tercümesine «yetmiş»lerde bulunan bütün kitapların hemen hepsi dahil edilmiştir.

Katolik kilisesine göre ise Vulgata tercümesi esas metin kabul edilmektedir. «yetmişler» tercümesinde pek çok kısımlar İsrailliler ve Protestanlar tarafından uydurma kabul edilir. Halbuki Katolik kilisesi bunlara doğru gözüyle bakmaktadır.

İsrail oğulları, esaret hayatına düçar olduktan sonra Tevrat'ın aslını koruyamamışlardır.

Genel mânada düşünürsek Tevrat, Hz. Musa (a s.)ya nâzil olan ilâhi kitaptır ve zamanında onunla amel edilmiştir.

Tevrat, Kur'an-ı Kerim gibi ezberlenerek muhafaza edilmek özelliğinden mahrum olduğu için İsrail oğullarının uzun yıllar esarete düçar oluşları sebebiyle tahrife uğramaktan masûn kalamamıştır. İşte bu sebeplerden dolayıdır ki, M. 622 yılında Azra adında bir kâhin, Kudüs'te Tevrat'ın orjinal nüshasını bulduğunu iddia edebilmiştir.

Bazı tarihi nakillere göre Hz. Musa'dan çok sonra ortaya atılan ve asıl Tevrat nüshası olduğu iddia edilen bu kitap, bugün elde mevcut Tevrat nüshasının değişik bir çeşididir.

Meşhur Tevrat Nüshaları

İslâm bilginlerinin çoğunluğuna göre Tevrat'ın aslı sayılması gereken kitap, tahrife uğramamış şekliyle Esfar-ı Hamse içinde yer alan ilk beş kitaptır.

Çok çeşitli Tevrat nüshaları arasında üç meşhur nüsha vardır :

1) Yahudi ve Protestan âlimlerince makbul olan ve İbrani dilinde yazılmış nüsha,

2) Roma ve şark kiliselerince muteber olan Yunanca nüsha,

3) Sâmirilerce muteber olan ve Sâmiri dilinde yazılmış olan nüsha (4).

Ne gariptir ki, meşhur ve muteber olduğu iddia edilen bu üç nüshada bile birbirini tutmayan bir çok ifade bulmak mümkündür.

Bugünkü Tevrat'ta en aşağı iki ayrı kaynağa rastlanır :

1) Yahvist (Yahve ismini kullanan),

2) Elohist (Elohim adını kullanan).

Yahvist en eski kaynak olsa gerektir, eserini aşağı yukarı M.Ö. bin yılında yazmış olmalıdır. Elohist ise, daha fazla teolojik meseleler üzerinde durur. Aynı mevzulardan bahseden eserini VIII. yyılda yazmış olsa gerektir. Bir asır sonra, bilinmeyen bir âlim bu iki (belki de daha fazla) kaynağı birleştirmiş, şimdiki ha-

---

4. Ahmed Hamdi Akseki, İslâm Dini, Ank. 1968, s. 79.

line getirmiştir (5).

Yukarıda 39 kitaptan meydana geldiğini söylediğimiz Tevrat'ı, yahudi geleneği genel olarak üç ana bölüme ayırmaktadır :

1) Tekvin (1. ci kitap)den Hakimler (6. cı kitap)e kadar olan ve 6 kitabı içine alan bölüm, Tevrat (Thora) adını alır.

2) Hakimler (7. ci kitap)den Neşidelerin Neşidesi (22. ci kitap) ne kadar 16 kitabı içine alan bölüm, Ketubim adını alır.

3) İşaya (23. cü kitap)dan Malaki (39. cu kitap) ye kadar olan ve 17 kitabı içine alan bölüm, Nebiim adını alır.

Bugün elde mevcut olan Tevrat'ın vahiy mahsulü olmadığı hususu, sayılar ve Tesniye bölümlerinin tamamen yahudi menfaatlerini korumak için kaleme alındığından da belli olmaktadır (6).

Yine yahudi geleneğine göre Musevilerin dinî edebiyatı ikiye ayrılır :

---

5. Prof. Dr. Annemarie Schimmel, Dinler Tarihine Giriş, Ank. 1955, s. 101. Genel olmamakla beraber yahudi geleneğinde Tevrat'ın dayandığı kaynaklar içinde bir üçüncüsü Deuteronomist ekol adı ile anılmaktadır. Bu ekol özellikle Tesniye yi meydana getirmiştir. Çok zayıf sayılmakla beraber bir dördüncü ekolden, Talmud ekolünden de bahsedilmektedir.

6. Bir yahudi filozofu olan Spinoza 1670 yılında dini konular üzerine yazdığı bir kitapta Eski Ahid'teki sayısız denecek kadar çok olan tenakuzlara dikkati çekmiş çelişkileri görmek istemeyen hahamlarla alay etmiştir.

1) Tanah (Kitab-ı Mukaddes, yazılı dini edebi - yat),

2) Talmud (sözlü dini edebiyat).

Tanah kelimesi İbranice Tora (Tevrat)nın baş harflerinin birleşmesinden meydana gelmiştir.

Kitab-ı Mukaddes'in birinci kısmına, Tora'ya Musa Kanunları denir. Beş kitaptan meydana gelen Tevrat'a Humaş adı verilir. Bu beş kitap şunlardır:

1) Bereşit, 2) Şemot, 3) Vayikra, 4) Bamidbar, 5) Devarim (7).

2 — İ N C İ L

İncil kelimesi Yunanca «Evangelion»dan gelir ve «iyi haber, müjde» gibi mânâlar ifade eder (1). Bu kelimedeki açıklamaya dayanarak ilk devir hıristi - yanları, Hz. İsa'nın gelişini, insanları kötülük ve günahtan kurtararak onları selâmete ulaştırmak mânâsında anlamışlardır.

Hıristiyan âlemince II. ci yyıldan itibaren «Evangelion» kelimesi, İsa'nın hayat ve tâlimleri hakkındaki bütün yazılar için kullanılır olmuştur. Bütün İnciller içinden seçilen ilk dört İncil, Ahd-i Cedid'in birinci kitabını meydana getirmiştir. Matta (St. Mathieu), Markos (St. Marc), Luka (St. Luc), ve Yuhanna (St. Jean) adlarını alan bu ilk dört İncil, İsa'nın Ha-

---

7. Türkiye Hahambaşılığı, İbrani Din Bilgisi, İst. 1969, s. 7, 8.

1. İncil terimi tam anlamda Hıristiyanca değildir. Müjde ve müjde getirene verilen ödül anlamındadır (F. Challaye, Dinler Tarihi, (çev. S. Tiryakioğlu) İst. 1960, s. 181).

varileri (2) veya O'na yakınlığı olan kimseler tarafından yazılmıştır. Bu İncillerin ilk üçü birbirine benzediği ve benzer olayları aşağı yukarı aynı şekilde anlattıkları için Matta, Markos ve Luka'ya «sinoptik» İnciller denir. Yuhanna İncili ise, anlattığı olayların tefsirine daha fazla önem verdiği için «sembolik» bir hüviyet taşır.

Büyük bilginlerden Kirdino, Yuhana İncili 20 bölümden ibaretti, sonraları Efes kilisesi ona 21. ci bölüm ekledi demektedir (3).

İncil, Hıristiyan Dini'nin mukaddes kitabıdır. Fakat Hz. İsa'ya Allah tarafından verilen asıl İncil'i bulmak şimdi artık mümkün görülmemektedir.

Hıristiyanların naklettiklerine göre Hz. İsa'ya ilk inanan Havarilerden dördü, sonradan İsa'nın sözlerini derleyip toplamış, O'nun hayatına dair olaylarla birleştirerek birer İncil meydana getirmişlerdir.

Bu dört incilin en eskisi Markos İncili'dir. Matta ve Luka'nın geniş ölçüde bu İncil'den (4) yararlandığı söylenmektedir. Yuhanna yazdığı İncil'de İsa'nın hayatını bir takım sembollerle yorumlamak yolunu tutmuştur. Bu dört incile «kanonik» (kanuna uygun, resmi) inciller de denir.

---

2. **Havarilerin umumi davranışları ve İsa ile olan çeşitli ilişkileri hakkında bkz Ernest Renan, Havariler, (çev. Ziya İshan,) İst. 1948.**

3. **Tevrat ve İncil'in mahiyeti ve çelişkileri hakkında fazla bilgi almak isteyenler Izharu'l-Hak'a, bakabilirler**

4. **Bu İncil'in de Hz. İsa'nın ölümünden sonra yani en aşağı M. 60 yılında yazıldığı söylenmektedir.**

İlk inciller genellikle Yunanca ve İbranice yazılmıştır. Ortaçağ boyunca ise İncil Lâtince'sinden okunmuştur.

Türkçemizde yanlışlıkla, Yahudilerin mukaddes kitabı Ahd-i Atik ile, Hristiyanların mukaddes kitabı Ahd-i Cedid'in bir araya getirilmesinden meydana gelen Kitab-ı Mukaddes'e de İncil denilmektedir.

Hıristiyanlarca Hz. İsa'nın kanun ve tâlimlerini ihtiva eden kitapların tamamına İncil adı verilmektedir.

Katolik kilisesi ise ilk dört İncil'e kilise incilleri adını verir. Adı geçen kilise, devamlı olarak bu dört incilin gerçek incil olduğunu savunmuştur.

Bugün Hıristiyan âleminde yaygın halde bulunan incillerin sayısı dört (5) ise de Ahd-i Cedid'in tamamını meydana getiren kitapların sayısı 27 ye ulaşmaktadır.

İncil ve Bölümleri

Genel olarak Hıristiyanlarca kabul edilen bir sınıflandırmaya göre bu 27 kitap iki ana bölümde incelenir :

1) Matta (1. ci kitap)dan Resullerin İşleri (5. ci kitap) ne kadar 4 kitabı içine alan bölüm, Tarihi İnciller,

2) Resullerin İşleri (5. ci kitap)nden Yuhanna' -

---

5. **Hıristiyan inancına göre dört, mistik bir sayıdır. Azize İrene, dört yön doğu, batı, kuzey, güney vardır da ondan demiştir.**

nın Vahyi (27. ci kitap) ne kadar 23 kitabı içine alan bölüm, Tâlimî İnciller.

İncil'in bugünkü muhteviyatını, tarihi bir muamelenin sonucu olarak kabul etmek mümkündür. İsa Ârâmî dili kullanmıştır. İncil metinleri Yunanca yazılmıştır. Şimdiki metin, aşağı yukarı II. ci asrın ilk yıllarında bitirilmiştir (6).

Milâdî 325 yılında Kostantin tarafından İznik'te toplanan bir konsilde dört İncil kabul edilmiş, diğer 23 kitapla birlikte hepsine Ahd-i Cedid adı verilmiştir.

Bugün İncil'in tahrife uğramamış orjinal bir nüshasını bulmak mümkün değildir. 27 kitaptan meydana gelen ve Ahd-i Cedid adını alan kitaplar, İsa'dan çok sonra, muhtelif şahıslar tarafından yazılmıştır. Denebilir ki ilk dört İncil, bir bakıma İsa'nın hayatına dair ve O'nun hayatından bahseden siyer kitabı hüviyetinde kitaplardır.

Yeni Ahid yani İncil, halk Yunancası ile yazılmıştır; içinde Ârâmî dilinde bir kaç cümle de vardır. 1546 da Merano Rûhânî Meclisi, İncil'in Tanrı ilhamı olduğundan şüphe edilmesini yasaklamıştır (7).

Üslup yönünden ele aldığımız zaman İncil'in bir roman ve hikâye üslubunu andırdığını görürüz. Bu, aşağı yukarı ilk dört İncil için değişmez bir özelliktir.

Bir bakıma İsa'nın hayat hikâyesi demek olan İncillerde İsa'nın, Allah adına söyledikleri ile kendi

---

6. Dinler Tarihine Giriş, s. 117.

7. Dinler Tarihi, s. 181.

adına konuştuklarını birbirinden ayırmak oldukça güçtür, daha doğrusu imkânsızdır (8).

3 — KUR'AN

Kur'an, İslam Dini'nin mukaddes kitabıdır (1). Aslında mastar olan bu kelime «toplamak ve bir araya getirmek» gibi anlamlara gelir.

Kur'an, bir vahiy eseri olduğunu (2), bu vahyin Allah tarafından gönderildiğini (3) bizzat açıklar.

Bir ilâhî vahiy olan Kur'an, Hz. Muhammed'in kalbine (4) Rûhu'l-Emin (5), Ruhu'l-Kuds (6) vasıtasıyla nazil olmuştur. Ramazan ayında nazil olmaya başlamıştır (7).

Kur'an, şu isimlerle kendi kendini tanıtmaktadır:

1) el-Kitap (8) yani tam ve bütün kitap.

2) el-Fürkan (9) hak ile bâtılı ayıran kitap.

3) ez-Zikr (10) insanlara mükellef oldukları görevleri hatırlatan kitap.

4) el-Mevize (11) güzel öğüt veren ilâhi kitap.

---

8. Tevrat, İncil ve Kur'an, s. 7.

1. O'na bu ismi bizzat Kur'an'ın kendisi vermiştir. bkz. el-Bakara, 185.
2. eş-Şuarâ, 192.
3. ez-Zümer, 4.
4. Muhammed, 2.
5. eş-Şuarâ, 192. 193.
6. en-Nah, 102.
7. el-Bakara, 185.
8. el-Bakara, 2.
9. el-Fürkan, 1.
10. el-Hıcr, 6.
11. Yunus, 57.

5) el-Hükm (12) her meseleyi halleden kitap.
6) el-Hikme (13) hikmetlerle dolu kitap.
7) eş-Şifa (14) şifa ve rahmet veren kitap.
8) el-Hüda (15) insanların iyi ve doğru yola gitmelerini sağlayan kitap.

Kur'an, bu saydığımız isimler dışında et-Tenzil (16), er-Rahme (17), er-Ruh (18), el-Hayr (19), el-Beyan (20), en-Nime (21), el-Bürhan (22), el-Kayyim (23), el-Müheymin (24), en-Nur (25), el-Hak (26), Hablullah (27), Kerim (28), Mûbin (29), Mecid (30), Hakim (31), Aziz (32), Mükerrem (33), Mutahhar (34), Aceb (35),

---

12. er-Rad, 37.
13. el-İsra, 39.
14. Yunus, 57.
15. el-Cin, 13.
16. eş-Şuarâ, 192.
17. el-İsra, 81.
18. eş-Şuarâ, 52.
19. Âlü İmran, 103.
20. Âlü İmran, 137.
21. ed-Duha, II.
22. en-Nisa, 175.
23. el-Kehf, 2.
24. el-Mâide, 48.
25. el-Âraf, 156.
26. el-İsra, 81.
27. Âlü İmran, 102.
28. el-Vâkıa, 77.
29. Yusuf, 1.
30. Kaf, 1.
31. Yâsin, 2.
32. Hâmim, 41.
33. Abese, 13.
34. Abese. 13.
35. Cin, 1.

Mübarek (36) Musaddık (37), gibi isimlerle de anılır.

Kur'an 114 sureden (38) ve 6666 ayetten meydana gelmiştir.

Kur'an'ın her suresi başlı başına bir bütündür. Surelerin uzun veya kısa oluşu çeşitlidir. En kısa sure üç ayettir.

Kur'an otuz cüze, her cüz de dörder «hizb»e (kısım) ayrılmıştır. Bu, O'nun ezberlenmesini ve muntazam aralıklarla okunmasını kolaylaştırmak için yapılmıştır.

Kur'an ceste ceste nazil olarak 23 yıl, 2 ay, 22 günde tamamlanmıştır (39). Küçük sureler ile büyük surelerden bir kısmı bir defada nazil olduğu halde, büyük sureler ve bazı küçük sureler yıllar zarfında parça parça nazil olarak tamamlanmıştır.

Kur'an'ın nazil oluşu, Hz. Muhammed hayatta iken tamamlanmış, yazılışı, ezberlenişi (40), namazlarda okunuşu sahabe tarafından sağlanmıştır.

Bugün mevcut olan Kur'an'ın tertibi Hz. Muhammed tarafından yapılmıştır. Bu tertip vahye dayanmaktadır. Hz. Ebu Bekir Kur'an'ı bir cilt haline getirmiş, Hz. Osman da bu cilt haline getirilen Kur'an'ın nüshalarını çoğaltarak, o zaman için mühim olan bazı islâm merkezlerine göndermiştir (41).

---

36. el-Enam, 93.
37. el-Enam, 93.
38. el-Bakara, 23.
39. Ord. Prof. İsmail Hakkı İzmirli, Tarih-i Kur'an, İst. 1956, s. 9.
40. Resul-u Ekrem'in ashabı içinde Kur'an-ı Kerim'i ezberden bilenlere «Kurra» denir.
41. Bu merkezler, Mekke, Medine, Kûfe, Basra, Şam, Mısır, Yemen ve Hadramut'tur.

Mekke'de ve Medine'de İnen Surelerin Özellikleri

Kur'an'ın bir kısmı Mekke'de, bir kısmı Medine'de nâzil olmuştur (42).

Mekke'de nâzil olan sureler insanları daha çok Allah'a inanmağa çağırır. Medine'de nazil olan sureler, bu çağrıyı amel ve hareket şeklinde göstermek gayesini güder.

Kur'an, tebliğ edildiği gibi günümüze kadar intikal eden tek ilâhi kitaptır. Kur'an'ın muhafazası bizzat Allah'ın garantisi altındadır (43).

İlâhi kitaplar içinde nasıl tefsir edileceğini doğrudan doğruya açıklayan tek kutsal kitap Kur'an'dır (44). Kur'an, İslâm Dini'nin birinci derecede kaynağıdır.

Kur'an, kendisinin doğru bir kitap olduğuna inanmayı emrettiği kadar, kendisinden önce bazı peygamberlere gönderilen kitap ve sahifelere (suhuf) (45) inanmayı da emreder.

Bütün ilâhî kitap ve suhufa inanmayı emreden Kur'an'ın, semavi kitaplar arasında özel bir yeri vardır.

Kur'an ile diğer ilâhî kitaplar arasındaki münasebetin esası, bütün diğer kitapların ilahi bir vasfı haiz oluşundan ileri gelmektedir. Çünkü Kur'an, Hz.

---

42. 93 sure Mekke'de, 21 sure Medine'de nazil olmuştur.

43. «Kuran'ı biz indirdik, biz. O'nun koruyucuları da şüphesiz ki biziz»; (el-Hıcr, 9).

44. Âlü İmran, 7.

45. Hz. Adem'e 10 sahife, Hz. Şit'e 50 sahife, Hz. İdris'e 30 sahife, Hz. İbrahim'e 10 sahife

46. Ömer Rıza Doğrul, Tanrı Buyruğu, İst. 1955, I, LVII.

Muhammed'den önceki peygamberlerin ilâhi vahiy eseri olan tebliğ ve irşatlarını muhafaza etmektedir.

Kur'an, kendisinden önceki ilâhi kitapların mâhiyetinden bahseden, dinler arasındaki ihtilafları halleden bir kitaptır (47.) Bunlardan ayrı olarak Kur'an, önceki kitapların tam anlamıyla açıklığa kavuşturmadıkları noktaları da aydınlatır.

Kur'an'dan önceki kitaplar, ihtiyaç duyuldukça vahyolunmuş ve tebliğatını belirli bir millete yöneltmiştir. Kur'an ise, dinin bütün esaslarını tam ve mükemmel bir şekilde ifade ettiği için başka bir vahye ve başka bir peygambere ihtiyaç bırakmamıştır.

Aşağı yukarı Hz. Muhammed'den altı yüzyıl önce gönderilen Hz. İsa, açık bir şekilde dünyayı ideal anlamda bir hakikate kavuşturamadığını, içinde bulunduğu asrın bu gerçeği kavramaktan âciz olduğunu açıklamıştır (48).

Tevrat, İncil ve Kur'an Arasındaki Önemli Fark

Tevrat ve İncil'i ihtiva eden Kitab-ı Mukaddes, bazı peygamberlere iftira atarak onları müthiş cürümler irtikâp etmekle suçlar (49). Kur'an ise pey -

---

47. en-Nahl, 63, 64. Bu ayetlerden her millete bir Peygamber gönderildiği, bununla beraber dinin esasları hakkında ihtilafa düşen milletler arasındaki anlaşmazlıkları hal için Kur'an'ın gönderildiği açıklanmaktadır.

48. Yuhanna, XVI, 12, 13. Burada Hz. İsa kendisinden sonra Hz. Muhammed (s.a.v.) in geleceğini ve her hakikate yol gösterecegini söylemektedir.

49. Kitab-ı Mukaddes'e göre Hz. İbrahim yalan söylemiş (Tekvin, XII, 2, 3), Hz. Harun buzağıya tapmış (Haruç. XXXII, 1-5), Hz. Nuh şarap içmiş (Tekvin, IX, 20—24), Hz. Lut kızları ile

gamberler hakkındaki iftiraları en kesin şekilde reddeder ve peygamberleri iftiralardan korur.

Kur'an, Hz. Muhammed'in en büyük mucizesidir.

---

zina etmiş (Tekvin, XIX, 30—36) tir. Bu konuda geniş bilgi için bkz. Hindli Rahmetullah Efendi, İzharu'l-Hak. (çev. Ö. Fehmi Efendi, Nüzhet Efendi) İst. 1972.

B - Kur'an'a Göre

I) TEVRAT (1)

Tevrat, Hz. Musa (a.s.)ya nâzil olan ilâhî kitaptır. Kur'an-ı Kerim'de adı geçen Tevrat, Hz. Musa'ya nisbet edilen «Esfar-ı Hamse» yani beş kitaptır (2).

Bugün yahudilerin elinde bulunan Tevrat, Hz. Musa (a.s.)ya Allah tarafından verilen asıl Tevrat değildir. Bunun münakaşası çok önceleri yapılmıştır ve biz burada bu münakaşaya girecek değiliz. Yalnız şu kadarını söyleyelim; bugün yahudilerin elinde bulunan bazı Tevrat nüshaları Azra adındaki bir kâhinin, Tevrat'ın aslı diye ilân ettiği kitaplardan çoğaltılıp dağıtılan nüshalardır.

Kur'an-ı Kerim'in muhtelif ayetlerinde Tevrat'ın Hz. Musa'ya verildiği açıklanmaktadır:

«Andolsun ki biz Musa'ya o kitabı verdik. Şimdi sen ona kavuşmaktan şüphede olma. Biz onu İsrail oğullarına hidayet (rehberi) yapmıştık» (3).

---

1. Kur'an'da Tevrat kelimesi 7 ayrı surede ve 18 ayette geçmektedir.

2. Dr. Ali Arslan Aydın, İslâmda İman ve Esasları, İst. 1969, s. 110; Alfred Bertholet, Wörterbuch der Religionen, München. 1960; Wilfried Nölle, Wörterbuch der Religionen, Stuttgart. 1962.

3. es-Secde, 23.

Hz. Musa'ya kitap verilişini açıklayan ve Allah'tan başkasının vekil tutulmasını emreden âyette ise:

«Biz Musa'ya da kitap verdik ve o kitabı, benden başka hiç bir vekil tutmayın diye İsrail oğulları için bir hidayet rehberi kıldık» (4).

Hz. Musa ile Hz. Harun'a bir ziya, takva sahipleri için de bir şeref olan Tevrat'ın verildiğini açıklayan ayetten (5) ayrı olarak bir diğer ayette şöyle buyurulur :

«Andolsun, biz Musa'ya o kitabı verdik. Biraderi Harun'u da maiyyetine vezir yaptık» (6).

Kur'an Tevrat'ı Açıklıyor

Yine Kur'an-ı Kerim'de mücerred olarak Tevrat'ın Hz. Musa'ya verildiğini açıklayan (7), hükümlerini iyi tatbik edenlere, dinde ihtiyaç hasıl olan her şeyi ayrı ayrı açıklamak üzere Hz. Musa'ya Tevrat'ın verildiğini bildiren (8) âyet-i kerimeden başka, Musa'ya hidayet verildiği, İsrail oğullarına da bir öğüt olmak üzere kitabın miras bırakıldığı (9), evvelki nesillerin helâk olmasından sonra, Musa'ya basiretler vermek, bir hidayet ve rahmet olmak üzere Tevrat'ın verildiğini açıklayan (10) âyet de vardır.

---

4. el-İsra, 2.
5. el-Enbiya, 48.
6. el-Fürkan, 35.
7. Hûd, 110.
8. el-Enam, 154.
9. el-Mümin, 53, 54.
10. el-Kasas, 43.

Kur'an-ı Kerim'de Tevrat'ın Allah tarafından inzal edildiğini, Allah'a inanan yahudilerin onunla amel ettiğini, vaktiyle yahudi bilgin ve fakihlerinin; bu kitabın Allah tarafından gönderildiği hususunda fikir birliğine vardıkları açıklanmaktadır:

«Şüphesiz ki Tevrat'ı biz indirdik, onda bir hidayet, bir nur vardır. Kendisini Allah'a teslim etmiş olan İsrail peygamberleri, yahudilere (ait davalarda) onunla hüküm verirlerdi. Bilginler fakihler de Allah'ın o kitabını korumaya memur oldukları için (yine hükümlerini onunla verirlerdi). Hepsi de onun Allah tarafından gönderilmiş olduğu üzerinde şahid idiler. O halde (ey yahudiler) siz insanlardan korkmayın, benden korkun. Benim ayetlerimi az bir bahaya satmayın. Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse, işte onlar kâfirlerin tâ kendileridir» (11).

Tevrat nazil olmadan önce, Yakub (a.s.)un bildirdiklerinin dışında her şey İsrail oğullarına helâl kılınmıştı :

«Tevrat indirilmezden önce Yakub'un kendisine haram kıldığı şeylerden başka yiyeceğin her türlüsü İsrail oğulları için helâl idi. De ki, eğer doğrucular iseniz Tevrat'ı getirin de onu (12) okuyun (13).

Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanındaki yahudiler bazı hususlarda Rasullah'ın hakemliğine müracaat ederler, fakat hoşlarına gitmeyen bir hüküm verilir-

---

11. el-Mâide, 44.

12. Yahudiler Rasulullah (s.a.v.) Efendimize dediler ki, sen İbrahim'in tevhid dininde olduğunu iddia ediyorsun. Halbuki O, senin gibi deve eti yemez, deve sütü içmezdi Bu ayetin iniş sebebi budur.

13. Âlü İmran, 93.

se ondan yüz çevirirlerdi. Böylece onların hiç bir şeye inanmayan kimseler oldukları, Allah'ın emirlerini işlerine geldiği gibi uyguladıkları meydana çıkıyordu:

«Hem içinde Allah'ın hükmü olan (14) Tevrat yanlarında bulunup dururken nasıl oluyor da senin hükmüne, hakemliğine müracaat ediyorlar ve sonra da bunun arkasından yine yüz çevirip gidiyorlar. Onlar ,hiç bir şeye) inanan kimseler değildir» (15).

Şimdi tercemesini vereceğimiz ayet, bir evvelki ayeti teyid eder mahiyettedir ayrıca kendilerine ilahi kitap verilip de gereğince hareket etmeyenlerin halini açıklamakta, Allah'ın ayetlerini yalan sayan milletin durumunu gözler önüne sermektedir :

«Kendilerine Tevrat yükletilip de (16) sonra onu taşımayanların (17) hali, koca koca kitaplar taşıyan eşeğin hali gibidir (18). Allah'ın âyetlerini yalan sayan kavmin vasfı ne kötüdür. Allah zâlimler güruhunu başarıya ulaştırmaz» (19).

Yahudilerin, müminlere inanmaları söz konusu değildir ve yahudilerin din adamlar olan hahamları, bile bile Tevrat'ı tahrif etmişlerdir :

«Artık (ey müminler) onların (yahudilerin) size

---

14. Evli zânilerin taşlanması hakkındaki hüküm.

15. el-Mâide, 43.

16. Öğretip ve gereğince âmil olmaları teklif edilip de.

17. Onda Rasulullah'ın vasıflarına dair açıklamalar varken, gereğince amel ve hareket ve o peygambere iman etmeyenlerin (Celaleyn). Onunla amel edip de faydalanmayanların (Medarik).

18. O kitapları boş yere taşıyıp onlardan faydalanmaması bakımından (Beyzavi).

19. Cuma, 5.

inanacaklarını umar mısınız? Halbuki onlardan (hahamlık eden) bir zümre vardır ki, Allah'ın kelâmını dinlerlerdi de akılları aldıktan sonra onlar bunu bile bile tahrif (20) ederlerdi» (21).

Hz. İsa (a.s.), İsrail oğullarına bir peygamber olarak gönderilmiştir ve kendinden önce gelmiş olan Tevrat'a inanmıştır. Ayrıca kendisinden sonra gelecek olan Peygamberi müjdelemiştir. Hal böyle olmakla beraber, İsrail oğulları O'na büyücü demişler ve türlü iftiralarda bulunmuşlardır :

«Meryem oğlu İsa da bir zaman (şöyle) demişti, ey İsrail oğulları, ben size Allah'ın peygamberiyim. Benden önceki Tevrat'ı tasdik edici, benden sonra gelecek bir peygamberi — ki adı Ahmed'dir — müjdeleyici olarak geldim. Fakat O, kendilerine açık açık bürhanlar getirince, bu apaşikâr bir büyüdür dediler» (22).

Allah, her peygambere olduğu gibi Hz. İsa (a.s.) ya da yazmayı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i öğretmiştir :

«Allah O'na yazmayı, hikmeti, Tevrat'ı, İncil'i öğretecek» (23).

Aşağıdaki âyette de Hz. İsa (a.s.) için bir önceki

---

20. Yani Hz. Peygamber ile müminlerin, yahudilerin imana gelmelerini beklemeleri muhal idi. Çünkü bunlar Allah'ın mukadder emri olduğuna inandıkları kitapları dahi kendi arzu ve heveslerine göre değiştirmekten çekinmiyorlardı. Bu böyle olduğuna göre artık onların Kur'an'a inanmaları beklenmezdi (Tanrı Buyruğu, I, 35).

21. el-Bakara, 75.

22. es-Saf, 6.

23. Âlü İmran, 48.

husus yani Tevrat'ı tasdik edici olarak gelmek konusu açklanmakta ve peygamberliğini isbat için alâmet ve mucize getirdiği kendisine itaat edilmesi gerektiği bildirilmektedir:

«Önümüzdeki Tevrat'ı tasdik edici olarak ve aleyhinize haram edilen bazı şeyleri faydanıza helâl kılmaklığım için geldim (24). Size Rabbinizden (peygamberliğimi isbat eder) âyet getirdim. Artık Allah'tan korkun bana itaat edin» (25).

2 — İNCİL

Tevrat'tan sonra nâzil olması yönünden İncil (1) hakkındaki bilgimiz, diğer iki kitaba (Tevrat, Zebur) nazaran daha fazla sayılabilir.

Bugün Hıristiyan âleminde mevcut güvenilen dört Incil (Enâcil-i Erbea) ve bazı mektuplardan meydana gelen Ahd-i Cedid'in, Hz. İsa (a.s.)ya nazil olan ilâhi kitap bulunmadığında kimsenin şüphesi yoktur. Biz burada bunun münakaşasından çok, Kur'an'da İncil hakkında zikri geçen ayetleri tesbite çalışacağız. Önce İnciller arasındaki ihtilaflarla ilgili olarak şunlar söylenebilir :

Kostantin M. 325 yılında büyük bir ruhâni meclis toplamış, İnciller arasındaki tenakuzları gidermek ça-

---

24. Hz. Musa'dan sonra gelen benî İsrail peygamberleri, esas itibariyle Hz. Musa'nın şeriati üzerine hareket ederler ve ancak tâli işlerde zamanın ihtiyaçlarını nazar-ı itibara alırlardı. İncillerde görüldüğü vechile Hz. İsa (a.s.) da bu şekilde hareket etmiştir (Tanrı Buyruğu, I, 121).

25. Âlü İmran, 50.

1. Kur'an'da İncil kelimesi 6 ayrı surede ve 12 ayette geçmektedir.

relerini aramıştır. Konsil (2) yüzlerce İncil arasından dört İncil ile Ahd-i Cedid'i meydana getiren kitapları seçmiş, diğer İncillerin yok edilmesini kararlaştırmıştır. Bu iş sayıları binden çok olan konsil üyelerinden, Hz. İsa'nın ilahlığına inanan 318 üyenin reyi ile yapılmıştır. Konsil üyelerinin azınlığı tarafından kabul edilen bu dört İncil ve diğer kitapçıklarda, biri diğerini tutmayan çok hususlar vardır :

1) Bu dört İncil'in ilki olan Matta İncili'nin ne zaman yazıldığı ve Yunanca'ya ne zaman ve kim tarafından çevrildiği kesin olarak bilinmemektedir.

2) Markos İncili'nin Yunanca olarak yazıldığı kabul ediliyorsa da, nerede ve hangi tarihte yazıldığı kesin olarak bilinmemektedir (3).

3) Dört İncil'den üçüncüsü olan Luka İncili'ni Hz. İsa'nın Havârilerinden birinin yazmadığı hususunda tarihçiler görüş birliğine varmışlardır. Aynen bunun gibi Luka İncili'ni yazan şahsın kimliği, memleketi ve ne işle meşgul olduğu da ihtilaflı bir konudur.

4) Yuhanna İncili diğer incillere nazaran «teslis inancından» açık olarak bahseder. Böyle olmakla beraber, Yuhanna İncili'nin ne yazarı, ne de yazılış tarihi kesinlikle bilinmemektedir.

Hıristiyanlardan ekserisi yalnız Matta, Markos, Luka ve Yuhanna'nın kitaplarına İncil demekte, bu dört kitaptan başka Resullerin İşleri, Pavlos, Petrus, Yuhanna ve Yahuda gibi şahısların mektuplarını ihtiva eden «dini mecmua'ya» Ahd-i Cedid adını ver-

---

2. Hıristiyanlıkta din işlerinin konuşulduğu meclis.

3. İslâmda İman ve Esasları, s. 114.

mektedir. Kur'an-ı Kerim'de Hz İsa (a.s.)nın Tevrat'ın bir tasdikcisi olarak gönderildiği, İncil'in takva sahipleri için bir hidayet ve öğüt olarak verildiğine özellikle işaret edilmektedir.

Hz. İsa'ya İncil'in Verildiği

«Arkadan da (bu peygamberlerin) izlerince Meryem oğlu İsa'yı — kendinden önceki Tevrat'ın bir tasdikcisi olarak — gönderdik. O'na da içinde bir hidayet, bir nur bulunan İncil'i verdik» (4).

Yukarıda meali sunulan âyeti kuvvetlendirmesi yönünden el-Hadid suresinin 27. ci ayetini de hatırlatmalıyız.

Hz. İsa (a.s.)nın dilinden kendisine kitap verildiği, peygamber olarak gönderildiği da açıklanmıştır:

«İsa dedi ki, ben hakikat Allah'ın kuluyum (5). O, bana kitap (6) verdi. Beni peygamber yaptı (7)» (8).

Hz. Muhammed (s.a.v)e Kur'an-ı Kerim'in verildiğini açıklayan ayet, daha önce Tevrat ve İncil'in nazil olduğunu da bildirmektedir :

---

4. el-Mâide, 46. Aynı konu ile ilgisi yönünden bkz. el-Hadid. 27.

5. Allah O'na önce «kul» olduğunu söyletti. Zira kulluk makamların ilkidir. Bir de O'nun Tanrılığını iddia edecek olanları bu sözle red buyurdu (Beyzâvi).

6. İncil.

7. Mâzi siğası ile tâbir ya takdirde öne geçmiş olmasından, yahut vukuu muhakkak olanın vâki şeklinde gösterilmesindendir (Beyzâvi).

8. Meryem, 30.

«Habibim O, sana kitabı hak ve (9) kendinden öncekileri de tasdik edici olarak (tedricen) indirdi. Bundan evvel de Tevrat ile İncil'i indirmişti (10) ki, onlar insanlar için birer hidayetti. Hak ile batılı ayırd eden (hüküm)leri de (11) indirdi. Allah'ın hak olan ayetlerine küfredenler yok mu? Onlar için pek çetin bir azab vardır. Allah cezada amansız bir mutlak galıptir» (12).

Yahudiler zaman zaman Hz. İbrahim (a.s.) hakkında gereksiz münakaşalara girmişlerdir. Buna işaret eden ayet, Tevrat'ın ve İncil'in Hz. İbrahim (a.s.) den sonra nazil olduğunu da açıklamaktadır:

«Ey ehl-i kitap, İbrahim hakkında neye çekişip duruyorsunuz? Tevrat da İncil de ancak ondan sonra indirilmiştir. Aklınız ermiyor mu?» (13).

---

9. Hak ile gerçek ile yani adalet, doğruluk gerçeklerine uygun, vakıa mutabık olarak gönderdi (Tanrı Buyruğu 11, 587).

10. Tevrat'tan maksat, Hz. Musa (a.s.)ya verilen kitaplardır. Bütün Ahd-i Kadim kitapları değildir. Kur'an-ı Kerim, Hz. İsa (a.s.)nın kendisinden sonra gelecek ve Ahmed ismini taşıyacak son peygamberi müjdelemiş olduğunu bildirir. Nitekim eldeki İnciller de aynı müjdeyi türlü şekillerde vermektedirler. Markos İncili'nde bu müjde Hz. İsa (a.s.) dilinden «Allah'ın melekutu yaklaşmıştır» kelimeleriyle verilir (Markos, I, 15). Matta İncili'nde «bağ sahibinin gelmesi»nden bahsedilerek aynı müjde verilir (Matta, XXI, 40). Yuhanna İncili «teselli edici»den ve «hakikat ruhu»ndan bahsederek aynı şeyi bildirir (Yuhanna, XIV, 17). Kur'an'a göre eldeki İnciller Hz. İsa'ya vahyolunan asıl kitap değildirler. Son zamanlarda yapılan incelemelerle bu gerçek bütün ilim âlemine duyurulmuştur.

11. Fürkanı, yani hak ile batılı ayıreden ve ilâhî vahyin hak olduğunu ispat eden mucizeyi gönderdi.

12. Âlü İmran, 3, 4.

13. Âlü İmran, 65. Tevrat, İncil ve Kur'an'da Cenab-ı Hak'kın aynı vadinin bulunduğuna dair olan ayetler için bkz. et-Tevbe, 3.

İncil'e tabi olanların O'nun hükümleri ile hareket etmeleri gerektiğine, böyle davranmayanların ise günahkâr sayılacağına işaret edilerek şöyle buyurulur :

«(ve dedik ki) İncil sahipleri Allah'ın, O'nun içinde indirdiği hükümlerle hükmetsin. Kim Allah'ın indirdiği hükümlerle hükmetmezse onlar fasıkların tâ kendileridir» (14).

3 — KUR'AN

Şunu hemen söyleyebiliriz ki, Kur'an-ı Kerim'de çeşitli vesilelerle en çok adı geçen ilâhî kitap yine Kur'an'dır. Kur'an kasdedilerek geçen bu isimleri şu gruplarda toplamak mümkündür :

1) Doğrudan doğruya Kur'an isminin muhtelif şekillerde zikredildiği ayetler (1),

2) Fürkan kelimesinin zikredildiği ayetler (2),

3) Kitab-ı Mübin kelimesinin zikredildiği ayetler (3),

---

14. el-Mâide, 47. Ehl-i kitabın, Tevrat-İncil ve Kur'an-ı Kerim hükümlerini dosdoğru tatbik etmeleri gerektiği hususu için bkz. el-Mâide, 66, 68. Ayrıca İncil ne demektir, İncil'in maksad ve gayesi, İncil'in gerçek anlamı vb. hususlar hakkında geniş bilgi almak için bkz. Abdulahad Dâvud, İncil ve Salib, İst. 1913.

1. Kur'an'da Kur'an kelimesi 44 ayrı surede ve 70 ayette geçmektedir.

2. Kur'an'da Fürkan kelimesi 5 ayrı surede ve 7 ayette geçmektedir.

3. Kur'an'da Kitab-ı Mübin kelimesi 42 ayrı surede ve 119 ayette geçmektedir.

4) Mushaf kelimesinin zikredildiği ayetler (4).

Bu bölümün son kitabı olan Kur'an incelenirken, diğer iki kitapta (Tevrat, İncil) yaptığımız gibi bütün ayet meallerini sıralamaktan ziyade, onları gruplar halinde toplayacak ve yeri geldikçe ayetler arasında ilgi kuracağız. Bu arada konunun çok uzamaması için tefsire dayanan açıklamalara fazla yer verilmiyecektir.

1 — a) Kur'an-ı Kerim'in Arapça inzal edilmiş bir kitap olduğu öncelikle açıklanmıştır:

«Biz O'nu böylece Arapça bir Kur'an olarak indirdik, onda tehdidlerden nicesini tekrar tekrar açıkladık (5). Olur ki günahlardan korunurlar yahut o, kendilerinde yeni bir hatıra ve ibret canlandırır» (6).

b) Kur'an-ı Kerim'in anlaşılması için Arapça olarak gönderildiği de özellikle açıklanmıştır:

«Hakikat biz O'nu (onun manalarını) anlayasınız diye Arapça bir Kur'an yaptık» (7).

c) Kur'an-ı Kerim'in çelişki ve ihtilaflardan korunması için Arapça olarak indirildiği, böylelikle O'na inanmayanların küfretmekten sakınmaları sağlanmıştır:

«O'nu her türlü tenakuz ve ihtilaflardan âzâde dosdoğru, Arapça bir Kur'an olarak (indirdik). Tâ ki

---

4. Kur'an'da Mushaf kelimesi 8 ayrı surede ve 9 ayette geçmektedir.

5. Tehdidler, yahut Kur'an.

6. Tâhâ, 113.

7. ez-Zuhruf, 3. Aynı konu ile ilgili olarak bkz. Yusuf, 2; Fussilet, I—4.

(küfürden) sakınsınlar (8).

d) Kur'an-ı Kerim Allah tarafından indirilmiş bir kitaptır, O'nda bâtıl hiç bir fikir ve söz yoktur:

«O, âlemlerin Rabbinden indirilmedir» (9).

«Ki ne önünden, ne ardından O'na hiç bir batıl (yanaşıp) gelemez. O bütün kâinatın hamdettiği, o yeğane hüküm ve hikmet sahibi Allah'tan indirilme - dir» (10).

II — a) Kur'an'ı indiren Allah'ın şanının yüceliği her türlü açıklamanın üstündedir :

«Fürkanı (11) âlemlerin (12) bir korkutucusu olsun diye kuluna (13) indiren Allah'ın şanı ne yücedir» (14).

III — a) Kur'an-ı Kerim Allah tarafından gönderilmiş bir kitap olduğu gibi, kendisinden önceki kitapları da tasdik etmektedir :

«Bu Kur'an Allah'ındır. Ondan başkasının uydurması değildir. O, ancak kendinden önceki kitap - ları tasdik ve o kitabı (Allah'ın levh-i mahfuzunda

---

8. ez-Zümer, 28.

9. el-Hakka, 43, el-Vâkıa, 80. Aynı konu ilgili olarak bkz en-Neml, 6.

10. Fussilet, 42. Aynı mânâyı ifade eden diğer bir âyet için bkz. en-Neml, 6.

11. Kur'an'ı. Çünkü Kur'an, hak ile batılı, haram ile helâlı ayırdetmiştir (Beyzavi)

12. İns ve cinnin.

13. Hz. Hz. Peygamber (s.a.v.)'e.

14. el-Fürkan, I. Aynı konu ile ilgili olarak bkz. Tâhâ, 114.

yazdığını) açıklar» (15). Onda şüphe edilecek hiç bir şey yoktur. Âlemlerin Rabbındandır O» (16).

Bu ayet incelendiğinde Kur'an'ın levh-i mahfuzda yazılı olduğu ve O'nda şüphe edilecek bir husu - sun bulunmadığı anlaşılır.

IV — a) Kur'an'ın Hz. Peygamber (s.a.v.)'e zahmet çekmesi için verilmediği, hak ile bâtılı ayırdedici olmak üzere tedricen indirildiği, ağır bir söz şeklinde vahyedildiği, kıyamet gününün dehşetiyle insanları korkutmak için indirildiği, eğer O bir dağ başına indirilmiş olsaydı, **dağın Allah'ın korkusundan** paramparça olacağı (17), Kadir Gecesi'nde indirildiği, ceste ceste nazil olduğu, Ramazan Ayında indirildiği vb. hususlar için çok sayıda ayet vardır (18).

Kur'an-ı Kerim'in Hz. Muhammed (s.a.v.)'e indirilişini hazmedemeyerek güya bir büyük adama indirilmesi gerektiğini söyleyen şaşkınlar olmuştur:

---

15. Kur'an, daha önceki kitaplarda müphem veya kapalı kalan bütün din esaslarını apaçık bir surette izah eder. Meselâ Tevrat'ta, ölümden sonra dirilmek gibi son derece mühim dini bir esas son derece müphemdir. Hz. İsa (a.s.) da kıyamete inanmayan Sadûkiler'e cevap olarak bir ayet okumamış, ancak onlarla münakaşa etmiştir (Matta, XXII, (23). Bundan başka Allah'ın isimleri ve sıfatları da daha önceki kitaplarda vazıh bir surette anlatılmaz. Kur'an ise bütün bu esasları ve noktaları mükemmel bir surette izah eder (Tanrı Buyruğu, I, 348).

16. Yunus, 37.

17. Bir diğer ayette bu anlatılandan biraz farklı olarak şöyle buyurulur: «Bir Kur'an ki eğer onunla dağlar (yerlerinden koparılıp) yürütülseydi veya onunla yer parça parça edilseydi, ya hut onunla ölüler konuşturulsaydı (işte ancak bu kitab-ı kerim olurdu).........» (er-Rad. 31).

18. Bütün bu konuların geçtiği ayetler için bkz. el-Bakara, 185; Âlü İmran, 4; el-İsra, 106; Tâhâ, 2; eş-Şuarâ, 7; el-Haşr, 21; ed-Dehr, 23; el-Müzzemmil, 5, el-Kadr, 1.

«Bir de (şunu) söylediler, şu Kur'an iki memleketin birindeki büyük bir adama (19) indirilmeli değil miydi?» (20).

c) Yukarda mealini verdiğimiz âyetten başka küfür ehlinin, Kur'an-ı Kerim'in böyle ceste ceste indirilişini hazmedemeyişlerine işaret eden ve bunun da Hz. Muhammed (s.a.v.) in kalbine Kur'an'ın yerleştirilmesi için böyle yapıldığını açıklayan âyet şu mealdedir :

«O küfredenler (şöyle) dediler, O'na Kur'an bir hamlede toplu bir halde (21) indirilmeli değil miydi? Biz senin kalbine yerleştirmek için böyle (yaptık) ayet ayet ayırdık, aheste aheste indirdik» (22).

Buhari ve Müslim'in naklettikleri bir hadis-i şerife göre el-Fatiha suresinin Peygamberimize verilişini açıklayan ayette şöyle buyurulur :

«Andolsun ki biz sana (namazın her rekatında) tekrarlanan yedi (ayet-i kerime)yi ve şu büyük Kur'an'ı verdik» (23).

Kur'an Okunurken Dikkat Edilecek Hususlar

IV — a) Kur'an-ı Kerim okunurken dikkat edilecek hususlar vardır. Ancak bu şekilde davranmak,

---

19. Büyük dedikleri o adam Mekke'deki Velid b. Muğiyre, yahut Tâif'teki Urve b. Mes'ud'i-s-Sakafi gibi adamlardı. Büyüklüğü de ancak mal ve dünyevî mevki ile ölçüyorlardı (Beyzavî, Celâleyn, Medârik).
20. ez-Zuhruf, 31.
21. Parça parça değil, hepsi birden Tevrat ve İncil gibi.
22. el-Fürkan, 32.
23. el-Hıcr, 87.

yani Kur'an okunurken gereken hürmeti göstermek suretiyle Allah'ın rahmetine kavuşmuş olunabilir.

«Kur'an okunduğu zaman derhal O'nu dinleyin susun (24). Tâ ki (Allah'ın rahmetiyle) esirgenmiş olasınız» (25).

b) Bir başka ayette Kur'an okunurken gereken saygıyı göstermeyenlere işaret edilmekte ve şöyle buyrulmaktadır :

«Ve karşılarında Kur'an okunduğu zaman (derin saygı ile) (26) eğilmiyorlar» (27).

c) Cin tâifesinin, Kur'an-ı Kerim'i dinlemek için Rasulullah (s.a.v) a geldikleri ve O'nun huzuruna girince sükunetle okunan Kur'an'ı dinledikleri bilinmeketdir :

«Yad et zamanı ki, cinlerden bir tâifeyi Kur'an dinlemeleri için sana (doğru) çevirmiştik (28). İşte bunlar O'nun huzuruna gelince (birbirine) susun, dinleyin demişler (okunması) bitirilince de (kendile-

---

24. Kur'an okunurken onun mânâlarını iyice anlamanız, öğütlerinden faydalanmanız, hareketlerinizi ona göre ayarlamanız için bütün dikkatinizi ona verin ve sükut edin. Dinleyin, susun, birer emirdir. Dinlemek de, susmak da birer vecibedir. İmam namazda gerek sirren, gerek cehren Kur'an okurken cemaatin okumayıp susması ictihadında İmam-ı Âzam Ebû Hanife'nin mesnedi bu âyet-i kerimedir (Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerim, I, 252).

25. el-Âraf, 204.

26. Onun yüksek belâgat ve icazı önünde iman ederek (Celâleyn).

27. el-İnşikak, 21.

28. Yemen'deki Nusaybin cinleri (Celâleyn). Yedi yahut dokuz kişi idi.

rini azap ile) korkutmaya memur olarak kavimlerine dönmüşlerdi» (29).

d) Kur'an'ı en iyi okuyan, şüphesiz Hz. Muhammed (s.a.v.)dir. Bu konu ile ilgili olarak Peygamber Efendimize Kur'an-ı Kerim'i açık açık, tane tane ve anlaşılır bir şekilde okunması da tavsiye edilmektedir :

«Yahut (o yarının) üzerine (ilâve edip) arttır (30). Kur'an'ı da açık açık, tane tane (31) oku» (32).

e) Her hayırlı işe başlandığında Allah'a sığınmak ve bismillahirrahmanirrahim demeyi tavsiye eden hadisler vardır. Şimdi mealini okuyacağımız âyette de Peygamber Efendimize, Kur'an okumaya başlayacağında Allah'a sığınması emredilmektedir :

«Haydi Kur'an okuduğun zaman o koğulmuş şeytandan Allah'a sığın» (33).

f) Cin'den bir zümrenin Peygamber Efendimiz Kur'an okurken dinlediği, O'nun okuyuşuna hayran kaldıkları şöylece açıklanmaktadır :

«Habibim de ki bana şu hakikat(lar) vahyolunmuştur. Cinden (34) bir zümre (benim Kur'an o-

---

29. el-Ahkâf, 29.

30. Üçte ikiye kadar, nasıl yaparsan muhayyersin (Beyzâvi, Celâleyn, Medârik).

31. Ağır ağır, harfleri belli ede ede. O suretle ki dinleyenler onun harflerini sayabilsinler (Beyzavi, Medarik). Kur'an okuyanların buna riayet etmeleri gerekir.

32. el-Müezzemmil, 4.

33. en-Nahl, 98.

34. Cin var mı yok mu? Bu hususta eski filozoflar arasında ihtilaf edilmiştir kitap ve sünnetten hâsıl olan kesin bilgiye nazaran cin vardır. Müslüman olan kısmı yaratılışlarına ve hallerine uyar bir tarzda şeriat hükümlerine göre ibadet etmektedirler.

kuyuşumu) dinlemiş de (şöyle) söylemişler (35), biz hakiki hayranlk veren (36) bir Kur'an dinledik» (37).

g) Her şeyde adap arandığı gibi, İslâm'ın amele ait hususlarını yerine getirmek için de bir takım şartların aranması tabiidir. Kur'an-ı Kerim'i okurken uyulması gereken şartların başında O'nu okuyacak kimsenin temiz olması gelir :

«O'na tam bir surette temizlenmiş olanlardan başkası el (38) süremez» (39).

VI — a) Kur'anı Kerim üslubunun akıcılığı ve dile kolay gelişi ile diğer kitaplardan ayrılır. Bu özelliğinden dolayı da ezberlenmesi kolaydır. O kadar ki sekiz on yaşındaki bir çocuk, mânâsından bir kelime bilmediği halde, bir yıl gibi kısa zaman içinde Kur'an'ın tamamını ezberleyebilmektedir. Buna rağmen bilhassa namazlarda müslümanlara kolay gelen yerleri seçmeleri de tavsiye edilmiştir :

«...... artık Kur'an'dan kolay geleni (ne ise onu) okuyun (40). Allah muhakkak bildirmiştir ki içinizden hasta olanlar olacak, diğer bir kısmı Allah'ın fazlından (nasip) aramak üzere (41) yeryüzünde yol

---

35. Kavimlerine döndükleri zaman (Celâleyn, Medârik).

36. Güzel nazmı, ince ve derin mânâsı itibariyle görülmedik işitilmedik ve başka kitaplardakine benzemez gayet fasih (Celâleyn, Medarik).

37. el-Cin, 1.

38. Levh-i mahfuza cismani bulaşıklardan temizlenmiş olanlardan başkası muttali olamaz. Ona muttali olan yalnız meleklerdir, yahut Kur'an'a hadeslerden tamamen temizlenmiş olanlardan başkası el süremez.

39. el-Vâkıa, 79.

40. Namazı kolay gelecek surette kılmak üzere.

41. Ticaret ilim tahsili vs. suretiyle.

tepecekler, boş bir takımı da Allah yolunda çarpışacaklardır. O halde O'ndan (Kur'andan) size kolay geleni okuyun ....» (42).

b) Kur'an'ın ezberlenmesinin, Rusulullah (s.a.v.) ın dilinden okutulmasının Allah'a ait bulunduğu ve Cebrail (a.s.) O'nu okuduğu zaman Hz. Peygamber (s.a.v.)e düşen vazifenin bu okuyuşa uymak olduğu şöyle açıklanmaktadır :

«O'nu (göğsünde) toplamak, O'nu (dilinde akıtıp) okutmak şüphesiz bize aittir. Öyle ise biz O'nu okuduğumuz vakit (43) sen onun kıratine (44) uy» (45).

VII — a) Kur'an-ı Kerim'in okunuş ve tebliğinin, Hz. Peygamber Efendimize Allah tarafından verilmiş bir vazife olduğu şu şekilde açıklanmaktadır :

«Her halde o Kur'an'ın (tilavetini, tebliğini ve gereğince amel etmeni) senin üzerine farz kılan Allah seni (yine) dönülecek yere döndürecektir (46). De ki hidayetle gelen kim, o apaçık bir sapıklık içinde olan kim, Rabbin çok iyi bilendir» (47).

VIII — a) Kur'an-ı Kerim gerçeklerle dopdolu bir kitap olduğu kadar, kendisine saygı gösterilecek ve her işte rehber edinilecek bir kitaptır :

«Allah, kelâmın en güzelini — (ayetleri birbiriy-

---

42. el-Müezzemmil, 20.

43. Cebrail (a.s.) lisaniyle.

44. Dinle, Rasulullah (s.a.v.) da önce dinler, sonra okurdu (Celâleyn).

45. el-Kıyame, 17, 18.

46. Bu, Mekke'nin fethedildiğine dair bir müjdedir.

47. el-Kasas, 85.

le) ahenkdar (48), katmerli (tıklım tıklım gerçeklerle dolu) bir kitap halinde — indirmiştir ki, Rablerine derin saygı göstermekte olanların O'ndan derileri ürperir (49) sonra da hem derileri, hem kalpleri Allah'ın zikrine (yatışıp) yumuşar (50). İşte bu kitap Allah'ın (gönderdiği) bir rehberdir ki O, kimi dilerse ona bununla hidayet verir. Allah kimi de saptırırsa artık onun yolunu doğrultucu yoktur» (51).

Kur'an Açıklamanın En Güzelini Getiriyor

b) Hz. Muhammed (s.a.v.)e vahyedilen Kur'an-ı, Kerim, sözlerin en güzelini ve kıssaların da en vecizini ihtiva etmektedir :

«Biz sana bu Kur'an'ı (bu sureyi) vahyetmet suretiyle en güzel beyanı kıssa olarak anlatacağız. Halbuki sen daha önce bundan elbet haberdar (52) olmayanlardandın» (53).

IX — a) Kur'an kesin bilgi için tek kaynaktır.

---

48. İcazda, nazımda mânânın sıhhatinde ammenin menfaatlerine rehberlikte (Beyzavi).

49. Onun vaidleri, tehdidleri karşısında (Beyzavî Medârik).

50. Güzel va'dleri, rahmet ayetleri önünde (Beyzavi, Celâleyn, Medârik).

51. ez-Zümer, 23. Kur'an tarihi ve Kur'an hakkında geniş Türkçe ansiklopedik bilgi için bkz. Osman Keskioğlu, Kur'an Tarihi, İst. 1953.

52. Resul-u Ekrem (s.a.v.)in farkında olmadığı cihet, onun geleceğine ait haberlerdir. Bu sure ise, O'nun hayatını, Yusuf'un hayatında göstermekte O'nun da Yusuf gibi yurdundan çıkarılacağını anlatmakta, fakat en sonunda hasımlarının, Yusuf'un kardeşleri gibi O'ndan özür dileyeceklerini, O'nun da onları bağışlayacağını açıklamaktadır (Tanrı Buyruğu, I, 378).

53. Yusuf, 3.

Kur'an'ın verdiği bilgide şüphe ile yorumlanabilecek hiç bir ayet yoktur :

«Hiç şüphe yok ki Kur'an, kesin bilginin tam gerçeğidir» (54).

b) Kur'an-ı Kerim'i getiren elçi Cebrail'in, çok şerefli bir elçi olduğu yine Kur'an'da açıklanmaktadır :

«Şüphesiz muhakkak O (Kur'an) çok şerefli bir elçinin (55) getirdiği kelâmdır» (56)

c) Kur'an-ı getiren elçi şerefli olduğu gibi Kur'an-ı Kerim de şerefli bir kitaptır :

«Muhakkak O (57) elbette çok şerefli bir Kur'an'dır» (58).

X — a) Kur'an'ın çok şerefli bir kitap olduğu bilinmekle beraber, bazı kere kâfirlerin yalanlanmalarına hedef teşkil ettiği de olmuştur :

«Daha doğrusu (kâfirlerin yalanladıkları) o kitap çok şerefli (59) bir Kur'an'dır» (60).

XI — a) Cenab-ı Hak Kur'an-Kerim'inde bir çok şeye yemin etmiştir. Bu arada yine bizzat Kur'an'ın kendisine de yemin ettiği olmuştur :

«Sâd. O şanlı şerefli Kur'an'a yemin ederim ki,

54. el-Hakka, 51.
55. Cebrail (a.s.)in.
56. et-Tekvir, 19.
57. Size karşı okunan, Peygambere nazil olan kitap (Hâzin).
58. el-Vâkıa, 77.
59. Diğer kitapların hepsinden yüksek ve şerefli bir tabakada, nazmı da icazı da çok yüce (Medârik).
60. el-Buruç, 21.

(hal) küfredenlerin (iddia) ettikleri gibi değildir.) Bilâkis (onların dışı boş) bir onur, (içi ise tam) bir tefrika içindedir» (61).

XII — a) Kur'an'a inanmayarak O'nu inkâr edenlerin, Rasulullah (s.a.v.) Kur'an okurken dinleyenlere mâni olmak istedikleri ve yaygaralar kopardıklarına, bilhassa İslam'ın ilk yayılış devresinde çokca rastlanmaktadır :

«O küfredenler şöyle dediler (62), bu Kur'an'ı dinlemeyin. Onun hakkında anlamsız yaygaralar (gürültüler) yapın. Belki galebe (63) edersiniz» (64).

XIII — a) Az yukarıda geçen ayetten farklı olması nedeniyle Allah (c.c.)ın yeminine değişik bir misal olmak üzere şu ayeti de zikredelim :

«Saflar bağlayıp duranlara (65), sevk — (ü idare) ve men — (ü) zecredenlere (66), zikir okuyanlara yemin ederim ki, gerçek sizin Tanrınız birdir» (67).

XIV — a) Kur'an-ı Kerim geçmiş milletlerin kıssalarıyla tarihe ışık tuttuğu gibi, o kıssalardan ibret alınmak suretiyle hayatın tanzim edilmesini de tav-

---

61. Sa'd, 1, 2; Kaf, 1; ed-Duhan, 2; Yâsin, 2, 3. ayetleri de bu hususa işaret etmektedir.

62. Rasulullah (s.a.v.), Kur'an-ı Kerim'i okurken, genel olarak Kur'an okunurken.

63. Susturunuz.

64. Fussilet, 26. Konu ile ilgisi yönünden bkz. Muhammed (s.a.v.) 24.

65. Hayatlarını saf halinde ibadete vakfeden meleklere (Celâleyn).

66. Bulutların süren meleklere (Celâleyn).

67. es-Saffât, 1-4.

siye eder. Bu arada insana sık sık düşünmesi gerektiğini hatırlatır :

«Ardolsun ki biz Kur'an'ı düşünmek için (68) kolaylaştırmışızdır. O halde bir düşünen (69) var mı?» (70).

b) Yukarıdaki ayeti Kerimede Kur'an'ın düşünmek için gönderildiği açıklanmakla beraber bir başka ayette, Kur'an'ı gereği gibi düşünmeyenlere işaret edilerek, O'nun Allah tarafından gönderilen bir kitap olduğuna da dikkat çekilmektedir :

«Onlar hâlâ Kur'an'ı gereği gibi düşünmeyecekler mi? Eğer O, Allah'tan başkası tarafından olsaydı elbet içinde birbirini tutmayan bir çok (şeyler) bulurlardı» (71).

XV — a) Kur'an-ı Kerim, doğru ile eğriyi ayıran tek kitaptır. Kur'an geldikten ve insanlar için bir hidayet, bir yol gösterici olduktan sonra hâlâ sapık yolda kalarak direnenlere şaşmamak mümkün değildir :

«Hakikaten O (Kur'an) hak ile (batılı ayırdeden) kesin bir sözdür. O bir şaka değildir» (72).

b) Kur'an geçmiş milletlerin durumlarını anlattığı gibi, bu milletler içinde özellikle İsrail oğullarının biz-

---

68. Ezberlenmesi için kolaylaştırdık. Düşünmek ve ibret almak için hazırladık.

69. Onun öğütlerini dinleyen, onu ezberleyen (Celaleyn).

70. el-Kamer, 17. Bu âyetin aynen tekrar edildiği yerler için bkz. el-Kamer, 22, 32, 40.

71. en-Nisa, 82.

72. et-Târık, 13, 14. Aynı konu ile ilgili ayetler iiçn bkz. el-Enfal, 29; en-Neml, I.

zat kendi aralarında ihtilafa düştüklerini de haber vermektedir :

«Şüphesiz ki bu Kur'an İsrail oğullarına, hakkında kendilerinin ihtilaf edegeldikleri (73) şeylerin pek çoğunu açıklar» (74).

XVI — a) Kur'an'daki kıssalar, insanları uyanıklığa çağıran ve öğüt mâhiyetinde bulunan düsturlardır. Kur'an'ın öğüdüne kulak verenler kurtuluşa ermişler, sonsuz âhiret saadetine kavuşmuşlardır:

«O âlemler için (hele) sizden doğruluk isteyenler için (75) bir öğütten başkası değildir» (76).

Hz. Muhammed'in En Başta Gelen Görevi

b) Hz. Peygamber (s.a.v.) in başlıca görevi tebliğdir, dinin hükümlerini insanlara bildirmektir. Bu görevi yerine getirmede Hz. Peygamber Efendimiz'in başlıca dayanağı Kur'an olmuştur. İşte bundan dolayıdır ki Hz. Peygamber Efendimiz, hemen her fırsatta Kur'an'la öğüt vermeğe çağırmıştır :

«Biz onların (77) neler demekte olduğunu çok iyi bileniz. Onların üstünde bir zorba değilsin sen

73. Tesbih, tenzih, Cennet ve Cehennem'in halleri, Uzeyr ve Mesih meseleleri gibi.

74. en-Neml, 76.

75. Hakka uymak suretiyle hakkı aramak, doğruya yapışmak suretiyle (Beyzavi).

76. et-Tekvir, 27, 28. Aynı konu ile ilgisi yönünden şu ayeti de hatırlatmalıyız: «Andolsun ki biz bu Kur'an'da insanlar için her (çeşit) misâli (tekrar tekrar) açıklamışızdır. İnsanın husumeti ise her şeyden fazladır» (el-Kehf, 54).

77. Kureyş kâfirlerinin.

(78). Onun için benim tehdidimden korkacaklara (sadece) Kur'an ile öğüt ver» (79).

XVII — a) Hz. Muhammed (s.a.v.)e şiir öğretilmemiştir, getirdiği kitap ise ilâhî hükümleri açıklayan Kur'an'dan başkası değildir:

«Biz O'na şiir öğretmedik. Bu O'na yakışmaz da. Onun getirdiği kitap ise ilâhî hükümleri açıklayan Kur'an'dan (80) başkası değildir» (81).

b) Şu âyette de Kur'an'ın insanlara nasihat için gönderilmiş bir kitap olduğuna dikkat çekilmektedir:

«Andolsun ki biz bu Kur'an'da insanlar için nasihat kabul etsinler diye her misâlden (örnekler) gösterdik» (82).

XVIII — a) Küfür bataklığında yüzünler hiç bir zaman Kur'an'a da, Tevrat'a da, İncil'e de inanmak istememişlerdir, üstelik bu konuda bir takım yalanlamalara da başvurmak cüretini göstermişlerdir:

«O küfredenler biz ne bu Kur'an'a, ne de ondan öncekilere (83) aslâ inanmayız dediler. O zalimler Rab lerinin divanında mevkuf dururlarken, sözü (kabahati)

---

78. Yani zorla onları imana getirecek değilsin (Beyzavî. Medârik).

79. Kaf, 45.

80. Hz. Peygamberin şiir söylemediği açıklanarak, Kur'an'ın beyanındaki ve ihbarlarındaki ciddiyet açıklanmış oluyor (Tanrı Buyruğu, II, 696).

81. Yâsin, 69. Kur'an-ı Kerim'i Allah'ın öğrettiğine işaret eden âyet için bkz. er-Rahman, 2.

82. ez-Zümer, 27. Bu konu ile ilgili ayetler için bkz. Fussilet, 40, 41; el-İsra, 41.

83. Tevrat ve İncil gibi eski kitaplara.

birbirine evirip çevirir(lerken içlerinde) zayıf sayılanlar o büyüklük taslayanlara, siz olmasaydınız muhakkak biz müminlerden olmuştuk, derlerken sen bir görmelisin» (84).

b) Kur'an insanları her fırsatta daima uyanık olmaya çağırmış ve kötü gidişten uzak kalmalarını tavsiye etmiştir. Bununla beraber bütün çağrılara rağmen doğru yolu bulmayanlar yok değildir. İnkâr eden bu zümre için şöyle buyurulur :

«Şânıma andolsun ki biz bu Kur'an'da insanlar için her mânâdan nice türlüsünü açıklamışızdır. İnsanlardan pek çoğu ise illâ ğâvurlukta ayak direndiler» (85).

c) Kur'an-ı Kerim kâfirler için daima ulaşılamayan bir arzu şeklinde kalmış, müminlerin kavuştukları nimetler karşısında üzülmelerine sebep olmuştur:

«Muhakkak ki O (Kur'an), kâfirlere karşı kaçınılmaz (86) bir hasrettir» (87).

XIX — a) Hz. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz isterdi ki bütün insanlar Kur'an'ın çağrısına kulak versinler ve uysunlar. Kur'an'dan yüz çevirenler için Rasulullah daima üzülmüş Cenab-ı Hak'ka yakarmıştır:

«Peygamber (88) dedi ki ey Rabbim, kavmim gerçekten şu Kur'an'ı terkedilmiş bir şey edindiler» (89).

---

84. Sebe, 31.
85. el-İsra, 89.
86. Müminlerin nail oldukları sevabı görünce nedamet ve hasretle çırpınacaklardır (Beyzavi, Medârik).
87. al-Hakka, 50.
88. Bizim Peygamberimiz.
89. el-Fürkan, 30. Bu konu ile ilgili diğer ayetler için bkz el-İsra, 45; er-Rum, 58;

XX — a) Kur'an-ı Kerim'in müminler için bir şifa ve rahmet, zalimler için ise onların zararını arttırmaktan başka bir şey olmadığına dikkatimiz şu şekilde çekilmektedir :

«Biz Kur'an'dan peyderpey onu indiriyoruz ki, (her biri) müminler için şifa ve rahmettir o (90). Zalimlerin ise O, (maddi ve manevi) ziyanından başkasını arttırmaz» (91).

b) Kur'an-ı Kerim insanları en doğru ve en adil yola götürür, iyi amel ve hareketlerde bulunanlara muhakkak mükâfat verileceğini açıklar :

«Gerçek bu Kur'an, (insanları) öyle bir şeye (yola(doğrultup götürür ki o, en âdil ve en doğru bir (yol)dur. Güzel güzel amel (ve hareket)lerde bulunan müminlere kendileri için muhakkak bir ecr olduğunu da müjdeler o» (92).

c) Kur'an-ı Kerim'e inanmayanlar için O'nun Arapça'dan başka herhangi bir dilde oluşunu bahane edeceklere rastlanabilir. O'nu bilenler ise Kur'an-ı Kerim'in bir şifa olduğuna inanırlar:

«Eğer biz O'nu yabancı (dilden) bir Kur'an yapsaydık, muhakkak ki ayetleri açıklamalı değil miydi? (93). Araba mensup (bir muhataba) Arapça olmayan (bir Kur'an) mı? diyeceklerdi. Onlara söyle, o (Kur'an) iman edenler için hidayet ve şifadır (94). İ-

---

90. Dinlerini doğrultmakta, ruhlarını güzelleştirmekte bir deva ve şifa gibidir.

91. el-İsra, 82.

92. el-İsra, 9 .Aynı mânâya yakın bir ayet için bkz. Muhammed (s.a.v.) 2.

93. Bize açıkça bildirilip anlatılmalı değil miydi?

94. Cahilliğe, şek ve şüpheye karşı (Beyzavi, Medârik).

man etmiyenlerin ise kulaklarında bir ağırlık vardır (95). O (Kur'an) bunlara karşı bir körlüktür (96) (sanki) onlar uzak bir yerden (97) çağırılıyorlardır» (98).

d) Aşağıda meali takdim edilen ayet-i kerimede de yine küfür ehlinin sudan bahanelerle Kur'an hakkında ileri geri konuşmalarına, hatta Kur'an üzerinde diledikleri şekilde değişiklik yapması için Rasulullah (s. a.v.)a teklifte bile bulunma cüretini gösterdiklerine işaret edilmektedir:

«Âyetlerimiz onlara apaçık delilleri (i muhtevi olarak) okunduğu zaman, (öldükten sonra) bize kavuşmayı ummayan onlar (o müşrikler), ya bize bundan başka bir Kur'an getir, yahut O'nu değiştir dediler (99). De ki O'nu kendiliğimden değiştirmem benim için olmıyacak bir şeydir. Ben, bana vahyedilenden başkasına uymam. Eğer Rabbime isyan edersem şüphesiz büyük günün azabından korkarım» (100).

XXI — a) Kur'an, bir çok ayetlerinde bütü insan ve cin topluluğu bir araya gelseler bile, Kur'an'ın bir

---

95. Onlar Kur'an'ı duymazlar.

96. Zulmettir, şüphedir. Onun hakekatlerini görmek istemezler (Celâleyn).

97. Onlar uzak bir yerden çağırılıp da duymayan, anlamayan kimseler gibidir.

98. Fussilet, 44.

99. Bu teklifi yapanlar azılı müşriklerdi. Dediler ki, eğer sana iman etmemizi istiyorsan, içinde Lât, Uzza ve Menat adındaki putlarımızın terkine ait hüküm bulunmayan başka bir Kur'an getir, eğer sana öyle bir Kur'an indirmezse bâri kendin uydur, yahut elindeki Kur'an'da haramı helâl, helâli haram yapmak, azap ayetlerini rahmete çevirmek suretiyle değişiklik yap (Râzi, Hâzin).

100. Yûnûs, 15.

benzerini meydana getiremiyeceklerini ilân etmiştir:

«De ki andolsun insan ve cin şu Kur'an'ın benzerini meydana getirmek için bir araya toplansa biri diğerine yardımcı da olsalar yine O'nun benzerini getiremezler» (101).

Kur'an'n üslup ve kıraati ise hiç bir ilâhî kitapta bulunmayan bir eşsizlik arzeder. İlâhî vahyin mahsulü olan Kur'anı Kerim, yalnız müslümanlar için mukaddes bir kitaptan ibaret kalmamıştır. Aynı zamanda Arap nesir edebiyatının ilk ve ebedi bir şaheseri olup, stil ve üslup bakımından taklid edilemez bir mükemmeliyyettedir. O'nun tilâveti karşısında yalnız müminler değil, Arapça bilen veya bilmeyen gayr-i müslimler dahi hayran kalırlar (102).

Kur'an-ı Kerim'in nazmındaki ahenk ve tenasüp, bilhassa ayetlerin sonundaki kelimelerin birbirine uyması ve buna benzer bir çok hususlar, O'nda musıki unsurlarınn bulunup bulunmadığı hakkında bizi düşündürmektedir. Bu konuda Abdu'l-Wahhab Hamûda, Mûsıka'l-Kur'an, Kahire, 1948, I, 10) da bilgi vermekte, dar mânâda bir musiki ile Kur'an'ı Kerim'in hiç bir ilgisi bulunmadığı sonucuna varmaktadır (103).

Şunu da belirtelim ki Kur'an'ın açıklamaları umumiyetle özlüdür. Kur'an, geçmiş zamanlarda tekerrür

---

101. el-İsra, 81.

102. Prof. M. Tayyib Okiç, Kur'an-ı Kerim'in Üslûb ve Kıraati, Ank. 1963. s. 1.

103. Kur'an-ı Kerim'in üslub ve kıraati, musıki ile ilgisi, güzel sesle okunması Hz. Peygamber Efendimizin okuyuş tarzı, Kur'an'ı okuma tarzı, Kur'an'ın okunması, ezberlenmesi, kıraati ve dinlenmesi hakkında riayet edilecek hususlar hakkında bkz. a.g.e.

etmiş olan hadiselerden bahsederken bile bu olayların ne zaman nerede ve nasıl meydana geldiğini değil, niçin vukua geldiğini anlatmaya çalışır. Kur'an sebep — sonuç açısından ele aldığı olayların ilginç yönlerini belirtmek suretiyle, her zaman ve her yerde vukuu muhtemel olan olaylara dikkati çeker, doğabilecek kötü sonuçlar için insanları uyanık olmaya ve önceden tedbir almaya çağırır (104).

---

104. Tevrat, İncil ve Kur'an, s. 6.

İÇİNDEKİLER

A — DİNLER TARİHİ AÇISINDAN

B — KUR'AN'A GÖRE

isteme adresi

RABITA
YAYINEVİ

Kapı Camii Civarı
Aşık Şemi Sokak
KONYA

Sözlerin en güzelini, en inandırıcısını ve en mânâlısını ihtiva eden Kur'an, bu özelliğini kıyamete kadar koruyacak tek kitaptır.

Aslında üç peygamber ve üç ilâhi kitabın incelenmesinden meydana gelen bu küçük kitap, ciltlere sığmayacak kadar geniş mevzuları içine almaktadır.

Her alanda jet hızı ile ilerleyen asrımız insanı, bugün ciltlerle kitap okuma imkân ve sabrından mahrum bulunmaktadır.

Bu eser, bir bakıma işte bu endişeden dolayı öz olarak hazırlanmıştır.

GENEL DAĞITIM
RABITA YAYINEVİ
Kapı Camii Civarı Âşık Şemi Sk. No. 27 KONYA